

**T.C.
ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI**

**İMAM HATİP LİSESİ ÖĞRENCİLERİNİN EĞİTİM
BİLİŞİM AĞI'NI (EBA) ETKİN KULLANMA
DÜZEYLERİNİN ARAŞTIRILMASI (ERZİNCAN İLİ
ÖRNEĞİ)**

Yüksek Lisans Tezi

**Hazırlayan
Sümeyye YAMAK**

**Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Zeki GÖKSU**

Mayıs 2023, ERZİNCAN

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi beyan ederim.

Sümeyye YAMAK

T.C.

ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Ana Bilim Dalı : Felsefe ve Din Bilimleri

Program Adı : Tezli Yüksek Lisans

Tez Başlığı : İmam Hatip Lisesi Öğrencilerinin Eğitim Bilişim Ağı'nı (EBA) Etkin Kullanma Düzeylerinin Araştırılması (Erzincan İli Örneği)

Yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının a) Giriş, b) Ana bölümler ve c) Sonuç kısımlarından oluşan (Kapak, Ön Söz, Özet, İçindekiler ve Kaynakça hariç) toplam 78 sayfalık kısmına ilişkin 05.05.2023 tarihinde **IThenticate/ Turnitin** intihal programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre tezin benzerlik oranı: %5'tir.

Filtrelemeye **alıntılar dahil** edilmiştir. Filtrelemede **yedi (7) kelimeden daha az** örtüşme içeren metin kısımları hariç tutulmuştur.

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez İntihal Raporu Uygulama Esaslarını inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmasının herhangi bir intihal içermediğini, aksinin tespit edilmesi durumunda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim. 05/ 05/ 2023

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Zeki GÖKSU

Öğrenci: Sümeyye YAMAK

KILAVUZA UYGUNLUK

“İmam Hatip Lisesi Öğrencilerinin Eğitim Bilişim Ağı’nı (EBA) Etkin Kullanma Düzeylerinin Araştırılması (Erzincan İli Örneği)” başlıklı yüksek lisans tezi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak hazırlanmıştır.

Hazırlayan

Sümeyye YAMAK

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Zeki GÖKSU

KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Zeki GÖKSU danışmanlığında **Sümeyye YAMAK** tarafında hazırlanan “**İmam Hatip Lisesi Öğrencilerinin Eğitim Bilişim Ağı’nı (EBA) Etkin Kullanma Düzeylerinin Araştırılması (Erzincan İli Örneği)**” adlı bu çalışma jürimiz tarafından Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü **Din Eğitimi** Dalı’nda **Yüksek Lisans** tezi olarak kabul edilmiştir.

05/05/2023

JÜRİ:

Danışman :**Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Zeki GÖKSU** (İmza)

Üye :**Doç. Dr. Fatih KANDEMİR** (İmza)

Üye :**Prof. Dr. Hacı Yusuf ACUNER** (İmza)

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulu'nun /.... /2023 tarih vesayılı kararı ile onaylanmıştır.

..... /..... /2023

Prof. Dr. Necdet TOZLU

Enstitü Müdürü

ÖN SÖZ

İmam hatip lisesi öğrencilerinin uzaktan eğitimin bir ayağı olan Eğitim Bilişim Ağı'nı (EBA) etkin kullanma düzeylerinin araştırıldığı bu çalışma, 12 öğretmen ve 24 öğrenci ile görüşülüp okullardan alınan dokümanlarla hazırlanmıştır. Dini eğitim veren imam hatip liselerinin uzaktan eğitimden ne kadar faydalandıkları ve faydalanmalarına engel durumların neler olduğunu belirlemek bu anlamda önem arz etmektedir.

Öncelikle tezimin ortaya çıkmasını ve nihayete ermesini nasip eden Allah'a hamdolsun. Umulur ki üzerinde yoğun emekler harcayarak yaptığımız bu çalışma, önce Allah katında sonra da kulları arasında itibar görür.

Hayatımın her aşamasında bana destek olup bugünlere gelmemde sayısız emeği olan kıymetli anneciğim, babacığım ve her biriyle ayrı ayrı gurur duyduğum, maddi manevi desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen kardeşlerime teşekkür ediyor geri kalan hayatımda da daima yanımda olmalarını temenni ederek sevgi ve saygılarımı sunuyorum.

Yüksek lisans eğitimim boyunca bilgi ve tecrübelerini benimle paylaşan, hep daha iyisinin olması için uğraşan kıymetli danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Zeki GÖKSU'ya teşekkürü bir borç bilirim.

Gerek tezimin hazırlanma aşamasında öğretmenini olduğum 15 Temmuz Şehitleri Anadolu İmam Hatip Lisesi öğrenci ve öğretmenlerine gerekse de görüşlerinden istifade ettiğim TOBB Binali Yıldırım Anadolu İmam Hatip Lisesi öğretmen ve öğrencilerine katkıları için çokça teşekkür ediyorum.

Bu uzun ve zorlu yolda bana daima destek olup yolumu açan kıymetli dostlarım Ayşe BOZTAŞ, Arş. Gör. Merve ERCAN ve dua ve desteklerini her zaman üzerimde hissettiğim tüm arkadaşlarıma sevgi ve şükranlarımı sunuyorum.

Tüm hayatım ve bilhassa yüksek lisansım boyunca tüm zorluklara rağmen pes etmeyip önce Allah, sonra yakın çevremın desteğiyle daima yolda olduğum için kendime teşekkür eder, ilim adına çıktığım bu yolda doğru yürümeyi Allah'tan niyaz ederim.

Sümeyye YAMAK, Erzincan, 2023

**İMAM HATİP LİSESİ ÖĞRENCİLERİNİN EĞİTİM BİLİŞİM AĞI'NI (EBA)
ETKİN KULLANMA DÜZEYLERİNİN ARAŞTIRILMASI (ERZİNCAN İLİ
ÖRNEĞİ)**

Sümeyye YAMAK

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Yüksek Lisans Tezi, Mayıs, 2023

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Zeki GÖKSU

ÖZET

İmam hatip lisesi öğrencilerinin Eğitim Bilişim Ağı'nı (EBA) kullanma düzeylerinin araştırıldığı bu çalışmada, nitel analiz yöntemlerinden görüşme ve doküman analizi kullanılmıştır. Erzincan'da bulunan iki imam hatip lisesinden 24 öğrenci ve 12 öğretmenle EBA hakkında görüşmeler yapılmış, okullardan alınan istatistik bilgileri doküman analizine tabi tutulmuştur. Yapılan içerik analizi sonucunda ortaya çıkan kodlar, ilgili temalar altında birleştirilerek sunulmuştur. Verilerin analiziyle, EBA hakkındaki görüşlere, öğretmen- öğrenci ilişkisine, bu ilişkinin öğrenci başarısı üzerindeki etkisine, öğrencilerin EBA kullanım oranlarına ve EBA'ya katılım hususunda belirttikleri olumlu olumsuz nedenlere ilişkin bulgular elde edilmiştir. Sonuç olarak öğretmen ve öğrencilerin EBA hakkında bilgi sahibi oldukları, EBA'daki derslere katılımda olumlu ve olumsuz görüşlerin var olduğu, derslere katılım konusunda öğrencilerin bir kısmının tüm derslere katıldıkları, bazı öğrencilerin ise sözel, sayısal ve İHL meslek dersleri olarak ayırım yapıp derslere ona göre katıldıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bu katılımda öğretmenlerinin öğrenciler üzerinde kısmen etkili oldukları tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, İmam Hatip Lisesi, Eğitim Bilişim Ağı

**INVESTIGATION ON THE EFFECTIVE USE OF EDUCATIONAL
INFORMATION NETWORK (EBA) BY IMAM HATIP HIGH SCHOOL
STUDENTS (ERZİNCAN PROVINCE)**

Sümeyye YAMAK

Graduate School of Social Sciences

Master's Thesis, May, 2023

Supervisor: Asst. Prof. Dr. Mehmet Zeki GÖKSU

ABSTRACT

In this paper in which we will analyse the use of EBA (educational information network) by high school students of Imam Hatip the methods of interview and document analysis were used. Interviews about EBA were made with 24 students and 12 teachers from two Imam Hatip High Schools in Erzincan, and statistical information obtained from the teachers and the students were subjected to document analysis. The outcomes that emerged as a result of the content analysis were combined under the relevant themes and are presented in this paper. From the statistics we obtained knowledge about the opinions of the students and the teachers on the up and downsides of this system, the connection between teachers and students, and the effect EBA has had on the performance of the students. Finally after our analyses we were able to recognize that the students and the teachers were familiar with the system of EBA, that there were various opinions on the system and that some of the student would attend all the classes while others would choose which classes to attend based on the subject. We also came to the conclusion that the teachers were only partly effective on the students due to EBA.

Keywords: Religion of Education, High School of Imam Hatip, Education Information Network

İÇİNDEKİLER

İMAM HATİP LİSESİ ÖĞRENCİLERİNİN EĞİTİM BİLİŞİM AĞI'NI (EBA) ETKİN KULLANMA DÜZEYLERİNİN ARAŞTIRILMASI (ERZİNCAN İLİ ÖRNEĞİ)

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK	i
TEZ ÖZGÜNLÜK SAYFASI.....	ii
KILAVUZA UYGUNLUK	iii
KABUL VE ONAY TUTANAĞI.....	iv
ÖN SÖZ	v
ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ	xiii
TABLolar LİSTESİ	xiv
ŞEKİLLER LİSTESİ	xv
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Eğitim.....	15
1.1.1. İmam Hatip Lisesi	15
1.1.1.1. 15 Temmuz Şehitleri Anadolu İmam Hatip Lisesi.....	18
1.1.1.2. TOBB Binali Yıldırım Anadolu İmam Hatip Lisesi	18
1.2.Uzaktan Eğitim	19
1.2.1. FATİH Projesi	20
1.2.2. Eğitim Bilişim Ağı (EBA)	24

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

2.1.Araştırmanın Deseni	27
2.2.Çalışma Grubu	28
2.3.Veri Toplama Araçları	29
2.4. Etik Kurul Onayı.....	29
2.5.Verilerin Analizi	30

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

3.1. 15 Temmuz Şehitleri AİHL ve TOBB Binali Yıldırım AİHL Karşılaştırılması	31
3.1.1. EBA Kullanım Oranlarının Karşılaştırılması	31
3.1.2. Öğrenci ve Öğretmen Sayıları Açısından Kıyaslama	32
3.1.3. Derslere Göre EBA'ya Katılım Oranları.....	33
3.2. İl Genelindeki Okulların EBA'ya Katılım Durumları	34
3.3. Öğretmenlere Ait Bilgi ve Bulgular.....	34
3.3.1.Demografik Bilgiler	35
3.3.2. Öğretmenlerin EBA Hakkındaki Görüşleri.....	37
3.3.2.1. Olumsuz Yöndeki Öğretmen Görüşleri	39
3.3.2.1.1.Sınıf Hakimiyetinin Azalması	40
3.3.2.1.2. Sosyalleşmenin Azalması ve Disiplin.....	41
3.3.2.1.3.Çok Çocuklu Evlerde Derse Katılımın Aksaması	41
3.3.2.1.4.Sistemin ve Ders İçeriklerinin Verimsiz Olması	43
3.3.2.1.5. Öğrenci Takip Sisteminin Zayıf Olması	44
3.3.2.1.6. Sistemde Teknik Aksamaların Bulunması.....	45
3.3.2.1.7. Ders Saatlerinin Fazla Olması	45

3.3.2.1.8.Hareketsizliğin Vücut Ağrılarına Yol Açması.....	45
3.3.2.2.Olumlu Yöndeki Öğretmen Görüşleri	46
3.3.2.2.1. Ders Takibine İmkân Tanınması.....	46
3.3.2.2.2. Testlerin ve Soru Havuzunun Bulunması	47
3.3.2.2.3. Görsel Kullanımının Olumlu Etkisi	47
3.3.2.2.4.Ders İçeriklerinin Verimli Olması	47
3.3.3. Öğretmen Öğrenci İlişkisi	48
3.3.3.1.Öğretmenin Öğrenci İlgi ve Başarısı Üzerindeki Etkisi.....	49
3.3.3.1.1. Kısmen Etkili	49
3.3.3.1.2.Etkili.....	49
3.3.3.1.3. Etkisiz	50
3.3.4. EBA Kullanım Oranları	50
3.3.4.1.EBA'yı Kullanımın Düşük Olması	51
3.3.4.1.1. Öğrencilerin İlgisiz Olması.....	52
3.3.4.1.2. Öğrencilerin İnternete Erişiminin Kısıtlı Olması.....	52
3.3.4.1.3. EBA'nın Yetersiz Kalması	53
3.3.4.1.4. Bazı Derslerin EBA Dışındaki Platformlarda Gerçekleşmesi	53
3.3.4.1.5. Öğretmenlere Maddi Destekte Bulunulmaması.....	53
3.4.Öğrencilerle İlgili Bilgi ve Bulgular	54
3.4.1.Demografik Bilgiler	56
3.4.2. EBA'ya İlişkin Görüşler	59
3.4.2.1. Olumsuz Yöndeki Görüşler	60
3.4.2.1.1. Yüz Yüze Eğitimin Yerini Tutmaması	60
3.4.2.1.2. Ders İçeriklerinin Yetersiz Olması	61
3.4.2.1.3. Sosyalleşmenin Azalması	61

3.4.2.1.4. Cihaz Yetersizliğinden Dolayı Derslerin Aksaması	61
3.4.2.1.5. Kardeş Sayısının Fazla Olduğu Evlerde Katılımın Zor Olması ...	62
3.4.2.1.6. Göz Sağlığına Zarar Vermesi.....	62
3.4.2.2.Eleştirel Yöndeki Görüşler	62
3.4.2.2.1. Altyapının Zayıf Olması	63
3.4.2.2.2. Öğretmen ve Öğrenci Etkileşiminin Düşük Olması	63
3.4.2.2.3. Derslerin Uygun Saatlerde Olmaması	63
3.4.2.2.4. EBA Kullanımının Zor Olması.....	64
3.4.2.3.Olumlu Yöndeki Görüşler	64
3.4.2.3.1.Öğretmenlerin Derslere İlgili Olması	65
3.4.2.3.2. Ders İçeriklerinden Verim Alınması.....	65
3.4.2.3.3. EBA'ya Erişimin Kolay Olması	65
3.4.2.3.4. Sosyal Mesafeye İmkân Tanınması	65
3.4.3. Öğrencilerin EBA'daki Derslere Katılım Durumu	66
3.4.3.1.Olumsuz Yöndeki Görüşler	66
3.4.3.1.1. Öğrencilerin Genel Anlamda Derslere İlgisiz Olması	67
3.4.3.1.2.EBA Dışı Kaynaklara Yönelme.....	67
3.4.3.1.3. Meslek Derslerinden Verim Alınamaması	68
3.4.3.1.4. Uzaktan Eğitimin Dikkat Dağıtıcı Olması.....	68
3.4.3.1.5. Zaman Yönetiminin Yapılamaması	69
3.4.3.1.6. Öğretmenlerin Tutumu Dolayısıyla Derse İlginin Azalması	69
3.4.3.2.Olumlu Yöndeki Görüşler	70
3.4.3.2.1.Öğrencilerin Ders Ayrımı Yapmaması	70
3.4.3.2.2. Sözel Derslere Katılımın Fazla Olması	70
3.4.3.2.3. Meslek Derslerinden Verim Alınması	71

3.4.3.2.4. Sayısal Derslere Katılımının Fazla Olması.....	71
TARTIŞMA VE SONUÇ	73
ÖNERİLER.....	78
KAYNAKÇA.....	79
EKLER.....	82

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

AIHL	: Anadolu İmam Hatip Lisesi
BİT	: Bilgi İletişim Teknolojileri
Bkz.	: Bakınız
DÖGM	: Din Öğretimi Genel Müdürlüğü
EBA	: Eğitim Bilişim Ağı
FATİH	: Fırsatları Artırma ve Teknolojiyi İyileştirme Hareketi
HBÖ	: Hayat Boyu Öğrenme
İHL	: İmam Hatip Lisesi
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
Vd.	: Ve Diğerleri

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 3. 1: İki Okulun EBA'ya Katılım Oranlarının Karşılaştırılması	31
Tablo 3. 2: Ders Katılım Oranları.....	33
Tablo 3. 3: Öğretmen Bilgileri ve Kodları	35
Tablo 3. 4: Hiyerarşi Kod Modeli	38
Tablo 3. 5: EBA Hakkındaki Görüşlerin Kod Matrisi.....	38
Tablo 3. 6: Öğretmen Öğrenci İlişkisinin Kod Matrisi	48
Tablo 3. 7: EBA Kullanım Oranlarının Kod Matrisi.....	51
Tablo 3. 8: Öğrenci Bilgileri ve Kodları.....	55
Tablo 3. 9: EBA'ya İlişkin Görüşlerin Kod Matrisi	59
Tablo 3. 10: Derslere Katılım Durumu Kod Matrisi	66

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 3. 1: Öğrenci Öğretmen Sayıları	32
Şekil 3. 2: Öğretmenlerin Yaş Ortalamaları.....	36
Şekil 3.3: Öğretmenlerin Meslekte Geçirdikleri Süre.....	36
Şekil 3. 4: Mevcut Kurumda Geçirilen Yıl	37
Şekil 3. 5: EBA Hakkındaki Görüşler	39
Şekil 3. 6: Olumsuz Yöndeki Görüşler	39
Şekil 3. 7: Olumlu Yöndeki Öğretmen Görüşleri	46
Şekil 3. 8: Öğretmen Öğrenci İlişkisi.....	48
Şekil 3. 9: Öğretmenin Öğrenci İlgi ve Başarısı Üzerindeki Etkisi	49
Şekil 3. 10: EBA Kullanım Oranları	51
Şekil 3. 11: EBA Kullanımının Düşük Olması	52
Şekil 3. 12: Öğrenci Yaş Ortalamaları	56
Şekil 3. 13: Öğrenci Yerleşim Bilgileri.....	56
Şekil 3. 14: Ev Oda Sayısı Bilgisi.....	57
Şekil 3. 15: Ekonomik Gelir Durumu	57
Şekil 3. 16: Anne Eğitim Durumu.....	58
Şekil 3. 17: Baba Eğitim Durumu	58
Şekil 3. 18: Kardeş Sayısı	58
Şekil 3. 19: EBA'ya İlişkin Görüşler	59
Şekil 3. 20: Olumsuz Görüşler	60
Şekil 3. 21: Eleştirel Görüşler	62
Şekil 3. 22: Olumlu Görüşler	64
Şekil 3. 23: EBA'da Derslere Katılım Durumu	66
Şekil 3. 24: Olumsuz Görüşler	67

Şekil 3. 25: Olumlu Görüşler	70
Şekil 3. 26: Kod Bulutu.....	72

GİRİŞ

1. Araştırmanın Problemi

Din, insan hayatında oldukça önemli bir yere sahiptir. Din, bireyin sadece ruhsal ve kişisel iyiliğini sağlamakla kalmayıp toplumsal anlamda da hayatını etkileyen bir olgudur. Bu anlamda kişinin dini eğitimini doğru bir şekilde alması hem kendi hem de toplum adına büyük önem arz etmektedir. Bu minvalde dini açıdan bireylere ışıltı tutmak, dini işlerin yürütülmesinde onlara yol göstermek için din görevlilerinin yerinin oldukça önemli olduğu görülmektedir. Buradan hareketle imam hatip liselerinin varlığı, temel ihtiyaç olarak karşımıza çıkmaktadır. (Çınar, 2018)

Türkiye’de din eğitiminin verildiği önemli kurumlardan biri olan imam hatip okulları, geçmişten günümüze kadar Türkiye için bilim, siyaset ve sanat alanlarında önemli ilim insanları çıkarmış ve çıkarmaya da devam etmektedir. İmam hatip okulları, her ne kadar geçmişte çeşitli sebeplerden ötürü engelleme ve negatif ayrımcılığa maruz kalmış olsa da günümüzde bu ayrımcılık ortadan kalkmış ve dengi okullarla aynı haklara sahip olmuştur. Geçmişten günümüze çeşitli formlarla gündeme gelen imam hatip liseleri, bugün bulunduğu konuma gelmekte oldukça çeşitli muamelelerle karşılaşmıştır. (Öcal, 2015, s.65) Bu bağlamda din eğitimi için önemli bir yere sahip olan imam hatip okulları, ülkenin din adamı ihtiyacını karşılaması bakımından kurulmuş önemli kurumlardandır.

Teknolojinin hızla ilerlemesi ve insanların yaşam koşullarının değişimi, ihtiyaç duydukları bilgileri elde etme tarzlarının değişimini de beraberinde getirmiştir. Bu ihtiyaç ve önüne geçilemez bir şekilde ilerleyen teknolojinin etkisiyle eğitim biçimlerinde farklılıklar yaşanmaya başlanmıştır. Örneğin bu süreçte canlı sınıf kavramı, biraz daha mekanlar üstü bir durum olan sanal sınıf haline evrilmiştir. 31 Aralık 2019’da Çin’in Wuhan kentinde ortaya çıkan ve süratle tüm dünyaya yayılan Covid-19 salgını meydana gelmiştir. (Bkz. WHO, 2023) Bu salgınla yüz yüze eğitimde aksamalar meydana geldiğinden uzaktan eğitim uygulamaları önemini bir kat daha artırmıştır. Bu küresel salgınla birlikte diğer ülkelerin de eğitimin farklı şekillerde de olsa sürdürülmesini ve bu amaçla hali hazırda teknolojik alt yapılardan yararlanılmasını öncelikledikleri görülmüştür. (Can, 2020) Ülkemizde de Millî Eğitim Bakanlığı tarafından, 2012 yılından beri online eğitim olarak hizmet veren Eğitim Bilişim Ağı (EBA),

eğitimin her evde devam etmesi için kurulmuş sosyal nitelikli eğitsel elektronik içerik ağı, bu anlamda önemli bir yere sahiptir. (Bkz. EBA, 2021) Son zamanlarda ortaya çıkmış ve tüm dünyayı çoğu yönden etkisi altına almış olan pandemi şartları da düşünüldüğünde böyle bir platformun varlığının, eğitime büyük kolaylıklar sağladığı görülmektedir.

Özellikle son yıllarda baş döndürücü şekilde gelişimini hızlandıran ve insan hayatına birçok kolaylık sağlayan teknoloji, eğitim alanında da ciddi bir yer edinerek belli başlı imkânlar sunmuş, eğitim ve öğretimde insanların bilgiye olan ihtiyaçlarını karşılama konusunda önemli katkılar vermiştir. Bu atılan adımların bir tezahürü mahiyetinde okullarda FATİH Projesinin bir parçası olarak EBA, formel eğitim alan öğrencilerin hizmetine sunulmuştur.

Pandemi döneminde ise okulların uzaktan eğitimle faaliyette olmasıyla EBA, önemini artırmıştır. Millî Eğitim Bakanlığı okullarının ağırlıklı din eğitimi veren imam hatip liselerinde, pandemi sebebiyle yüz yüze eğitim verilememiş ve MEB'e bağlı diğer okullar gibi EBA üzerinden dersler işlenmeye çalışılmıştır. Buradan hareketle, imam hatip lisesi öğrencilerinin EBA'yı kullanım düzeyleri ve sebepleri, araştırmanın problemini oluşturmaktadır.

Araştırmamızın alt problemleri de şu şekildedir:

- İhl öğrencileri ve öğretmenleri EBA hakkında bilgi sahibi midir?
- Öğrencilerin EBA'yı kullanmama sebepleri nelerdir?
- Uzaktan eğitimin en zorlayıcı yanı nedir?
- İHL meslek derslerine katılım ve verim alma durumu nasıldır?
- Öğrencilerin EBA'ya katılımında öğretmenlerin rolü nedir?
- EBA'nın daha verimli olması için neler yapılabilir?
- Öğrenci ve öğretmenlerin EBA hakkındaki görüşleri nelerdir?
- Öğrencilerin uzaktan eğitimde derslere bakış açısı nasıldır?

2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, Erzincan il merkezinde bulunan TOBB Binali Yıldırım Anadolu İmam Hatip Lisesi ve 15 Temmuz Şehitleri Anadolu İmam Hatip Lisesi olmak üzere iki farklı imam hatip lisesinde öğrenim gören öğrencilerin, EBA'yı kullanma düzeylerinin belirlenmesidir. İmam hatip liselerinin; günümüzün vazgeçilmez bir

parçası haline gelen uzaktan eğitimden ne düzeyde yararlandıkları, öğrencilerin EBA kullanımını etkileyen faktörler ve EBA'nın etkili kullanımı için neler yapılabileceği hususları araştırmanın amaçları arasındadır.

3. Araştırmanın Önemi

Küreselleşen dünya düzeninin etkilediği önemli alanlardan biri de eğitimidir. Teknolojinin de gelişmesiyle eğitim öğretimde yerini alan teknolojik araçlar ile önemli bir yer edinen Eğitim Bilişim Ağı (EBA), öğrencilerin ve öğretmenlerin kullandığı önemli bir platformdur. İçinde bulunulan pandemiden ötürü eğitimin uzaktan, bilhassa EBA üzerinden yapılması, üzerinde durulan konunun önemini ortaya koymuştur. Yapılan literatür taramaları sonucunda imam hatip liseleri üzerine yapılmış az sayıda çalışmaya rastlanmıştır. Ayrıca bu konunun Din Öğretimi Genel Müdürlüğü tarafından üzerinde çalışılması önerilen konulardan biri olduğu tespit edilmiştir. (Bkz. DÖGM'nin Bilimsel Araştırma Konuları başlıklı 11 Ocak 2019 Tarihli Yazısı) Millî Eğitim Bakanlığına veri sağlama açısından da bu çalışma önem arz etmektedir. Günümüzde önemi gittikçe artan bir eğitim platformu olan EBA'yı, imam hatip lisesi öğrencilerinin etkin kullanım düzeyinin araştırılması ve buna karşılık etkin kullanımı artırmaya yönelik sunulacak olan önerilerin, literatüre önemli katkı sunacağı düşünülmektedir. Yine önemli bir proje olan Fatih Projesinin bileşimi olan EBA'nın etkin kullanılıp kullanılmadığının araştırılması da ayrıca önem arz etmektedir. Bu alanda yapılan çalışmaların kapsamının sınırlı oluşu, çalışmamızın alan yazına ne kadar fayda sağlayacağını bir diğer göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Araştırmanın varsayımları şu şekildedir:

- Araştırmada ölçülen değişkenlerin, araştırma bulguları için yeterli düzeyde olduğu varsayılmaktadır.
- Katılımcıların ölçme aracına içtenlikle cevap verdikleri varsayılmaktadır.
- Araştırmada, katılımcılara soruları cevaplamaları için yeterli süre verildiği varsayılmaktadır.
- Araştırmayı tamamlayan kaynakların, problemin ve alt problemlerin çözümüne ilişkin olduğu varsayılmıştır.

5. Sınırlılıklar

Araştırma, Erzincan ilinde bulunan TOBB Binali Yıldırım Anadolu İmam Hatip Lisesi ve 15 Temmuz Şehitleri Anadolu İmam Hatip Lisesi ile sınırlı olup 2019-2020 ikinci dönem ve 2020-2021 eğitim öğretim yılının birinci dönemini kapsamaktadır.

6. İlgili Çalışmalar

6.1.Yurt İçindeki Çalışmalar

Güngör (2021), nitel araştırma yöntemlerinden olgu bilim desende hazırlanan “Yükseköğretim Öğrencilerinin ‘Uzaktan Eğitim’ Kavramına İlişkin Metaforik Algıları: Kilis 7 Aralık Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Örneği” isimli makalesinde; uzaktan eğitim sürecinde öğrenci, öğretmen, öğretici kurumların uzaktan eğitim hakkında bilgi sahibi olması gerektiğini düşünerek öğrencilerin bu konudaki algısından yola çıkarak konuya ışık tutmayı hedeflemiştir. Araştırmanın katılımcılarını, ilahiyat fakültesinde öğrenim gören, farklı sınıflardaki 197 kız ve erkek öğrenci oluştururken veriler, yarı yapılandırılmış form ile toplanmıştır. Araştırma sonunda elde edilen sonuçların ise olumlu ve olumsuz yönlü olduğu görülmektedir. Olumsuzların temalarında uzaktan eğitimin, aldatıcı ve yapay olması ön plana çıkarken, olumluda ise avantajlı ve gerekli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Erman (2021), yapmış olduğu “Uzaktan Eğitim Kapsamında Hazırlanan Tarih Dersi Elektronik Ders İçeriklerinin Tarih Öğretmenleri ve Ortaöğretim Öğrencileri Açısından Değerlendirilmesi: EBA Örneği” adlı doktora tez çalışmasında yapısal olarak tarama modeli kullanılmışken, veri cinsi açısından araştırma modeli olarak da karma yöntem kullanılmıştır. Araştırmada EBA’nın hazırladığı tarih dersi elektronik içerikleri hakkında öğretmen ve öğrenci görüşleri öğrenilmek istenmiştir. Bunun için de öğrenci ve öğretmenler için EBA değerlendirme ölçeği hazırlanmıştır. Elde edilen veriler istatistik programıyla analiz edilmiştir. Yine yarı yapılandırılmış görüşme formuyla da bilgiler alınmış nitel veri analiz yöntemlerinden betimsel analize tabi tutulmuştur. Araştırma sonucunda ise öğrenci ve öğretmenlerin EBA’yı değerlendirme düzeyleri ve demografik yapılarıyla ilişkisinin olmadığı görülmüştür. Nitel kısımda ise öğrencilerin EBA hakkında, kazanımları desteklediği, öğrenmeyi pekiştirdiği, gibi olumlu görüşler bildirdikleri görülmüştür. Bunlara ek olarak belirtilen olumsuz noktalar ve istekler için öneriler sunulmuştur.

Boğazlıyan Kara (2021), “Pandemi Sürecinde EBA Üzerinden Gerçekleştirilen Matematik Eğitime Yönelik Öğretmen Görüş ve Önerileri” adlı çalışmada teknoloji ve eğitimin birleşiminden ortaya çıkan ve Fatih Projesinin bir parçası olan EBA’yı geliştirmeyi ve araştırmayı amaçlamıştır. Nitel betimsel analiz desenine göre yapılan bu çalışma için 50 matematik öğretmenin görüşleri alınmıştır. Bu görüşmeler sonucunda öğretmenlerin teknolojinin eğitim alanında kullanmasını desteklediği ve bu teknolojinin ve EBA’nın öğrencilere birçok açıdan fayda sağladığını belirtmiş fakat EBA’nın içerik bakımından yetersiz olmakla birlikte altyapı anlamında da sorunlar olduğu görüşlerine ulaşılmıştır.

Doğan ve Koçak (2020), nitel olgubilim deseni kullanılan bu çalışmada EBA’nın uzaktan eğitim dönemi boyunca kullanımına yönelik öğretmenlerin görüşlerini değerlendirmişlerdir. Örneklemini, ülkemizin farklı şehirlerinden farklı branşların oluşturduğu 20 öğretmenle yapılan anket sonuçları için içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda ise öğretmenler, EBA’yı faydalı bulurken bağlı oldukları Milli Eğitim Müdürlüklerinin EBA bağlamında destekleyici, yönlendirici ve baskıcı davranışlarının olduğunu belirtmişlerdir. Kesintisiz eğitim, ifade ettikleri olumlu görüş olurken yapay bir durum olması da olumsuz görüşler olarak belirlenmiştir. Öğretmenlerin vermiş oldukları bilgiler doğrultusunda uzaktan eğitimin daha faydalı olabilmesi için öneriler sunulmuştur.

Can (2020), “Coronavirus (Covid-19) Pandemisi ve Pedagojik Yansımaları: Türkiye’de Açık ve Uzaktan Eğitim Uygulamaları” adlı çalışmada, uzaktan eğitimin pandemi dönemindeki durumundan bahsetmiştir. Pandeminin sağlık, ekonomik ve diğer birçok alanda olumsuz etki yarattığı gibi eğitim alanında birçok olumsuzluğa sebep olduğundan ve Covid-19 sürecinde eğitimin uzaktan devam ettiğine vurgu yaparak bu alanda araştırmasını yürütmüştür. Bu sebeple pandeminin Türkiye’deki açık ve uzaktan eğitimdeki etkisini araştırmayı ve gelecekle alakalı iyileştirilme adına önerilerde bulunmayı hedeflemiştir. Nitel araştırma yöntemlerinden olan durum çalışmasının kullanıldığı bu çalışmada, Türkiye’deki açık ve uzaktan eğitim sistemlerinin güvenlik, altyapı, erişim, tasarım, uygulama, içerik, kalite vb. alanlarda güçlendirilmesi gerektiği sonucu çıkarılmıştır.

Bahçeci ve Efe (2018), “Lise Öğrencilerinin Eğitim Bilişim Ağı (EBA) Sitesine Yönelik Görüşlerinin Değerlendirilmesi” adlı çalışmalarında lise öğrencilerinin EBA hakkındaki görüşlerini değerlendirmiştir. Tarama modelinin kullanıldığı bu araştırmada, öğrencilerin EBA’ya katılımda zorlanmadıkları, bunun yanında 9. sınıf öğrencilerinin içerikleri faydalı bulurken, 12. sınıf öğrencilerinin ise çok da etkili bulmadıkları tespit edilmiştir. EBA’daki ders içeriklerini etkili bulunmadığı ve sınıf düzeylerine göre basit kaldığı görüşlerine varılmıştır. Bu konuda içeriklerin yeniden tasarlanması ve seviyelere göre yeniden belirlenmesi önerilmiştir.

Demir vd. (2018), Siirt ilinde EBA’ya en çok katılım sağlayan öğrenci ve öğretmenlerin oluşturduğu çalışma grubuyla hazırlanan “Eğitim Bilişim Ağı (EBA) Portalına Katılımın İncelenmesi” adlı çalışmada, EBA’ya katılım istatistiklerinin yanı sıra EBA’ya karşı öğretmen ve öğrenci görüşlerinin ne olduğu araştırmak istenmiştir. Görüşmede yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmış olup görüşmeler ses kaydına alınmıştır. Yapılan bu araştırma sonucunda ise anaokulunda EBA’ya girişlerin oldukça düşük olduğu, ilkokulda ise düşük olduğu bu kullanımların ortaokul ve liselerde ise daha fazla olduğu görülmüştür. Sonuçlardan biri ise öğretmenlerin EBA’yı, derse hazırlık, ders anlatma ve soru sormak için kullandığıdır. Sosyal medya hesaplarını takip etmeme ve öğrenci ve öğretmenler tarafından içerik üretilmeme durumu mevcuttur. Ulaşılan bu sonuçlar bağlamında da EBA’nın kullanımını artırmaya yönelik öneriler sunulmuştur.

Karasu (2018), “İmam Hatip Meslek ve DKAB Dersi Öğretmenlerinin Eğitim Bilişim Ağı (EBA) ile İlgili Görüşleri” adlı çalışmada İmam Hatip Liselerinde ve diğer liselerdeki din derslerinin içinde bulunduğu uygulamaların da var olması sebebiyle İmam hatip lisesi ve Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretmenlerinin, EBA hakkında görüşlerini öğrenmeyi amaçlamıştır. Çalışmada 18 kişiye yarı yapılandırılmış ölçek aracılığıyla görüşme soruları sorularak veri toplanmıştır. Toplanan veriler sonucunda, kullanıcıların EBA hakkında bilgi sahibi olduklarını, EBA’nın etkili ve kullanılabilir olduğunu belirtmişlerdir. Fakat altyapı, internet eksikliği gibi nedenlerden dolayı EBA’yı az kullandıkları tespit edilmiştir, bu bağlamda sonuçlar doğrultusunda çeşitli öneriler sunulmuştur.

İşçitürk ve Turan (2018), yapmış oldukları; “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Eğitim Bilişim Ağı’na İlişkin Görüşleri” adlı çalışmalarında araştırmayı 20 farklı ilde görev yapan DKAB öğretmenleri üzerinde gerçekleştirilmiştir. Görüşme yapılan bu öğretmenlere yarı yapılandırılmış görüşme tekniği uygulanarak nitel araştırma desenlerine uygun olarak süreç yönetilmiş, içerik analizi yöntemiyle veriler analiz edilmiştir. Araştırmadan çıkarılan bulgular; EBA kullanımına dair görüşler, EBA kullanımına dair bilgi sahibi olma durumuna ilişkin görüşler, EBA kullanım amaçlarına ilişkin görüşler, EBA bileşenlerini kullanma durumlarına ait görüşler, EBA’daki içeriklerin yeterli olup olmadığına dair görüşler olmak üzere 5 tema etrafında toplanmıştır. Bulunan bu sonuçlar ekseninde çeşitli öneriler sunulmuştur.

Pala, Arslan ve Özdiç (2017), EBA’nın kullanılabilirliğini araştırmak üzere yapmış oldukları “Eğitim Bilişim Ağı Web Sitesinin Otantik Görevler ve Göz İzleme ile Kullanılabilirliğinin İncelenmesi” adlı çalışmalarında, kullanıcıların sistem hakkında fikirleri ve kullanımları incelenmiştir. Bunun için Aksaray’da yaşayan 7 farklı öğretmen seçilmiştir. Bu seçilen öğretmenlere EBA’da en sık kullanılan kısımlarda görevler verilmiş ve göz izleme cihazıyla izlenmiştir. Yapılan bu inceleme sonucunda tasarım ve içerik noktasında sorunlar ortaya koyulmuştur. Ardından bu sorunlar için çözüm önerileri sunulmuştur. Çalışma dahilinde kullanılan göz izleme cihazından elde edilen sonuca göre sitenin genel tasarımı ve videolar bölümünde sorunların olduğu ortaya çıkmıştır. Göz izleme cihazının verileri böyleyken, görüşme sonucunda ise sitenin ilk tasarımına nazaran düzeltilmeler mevcut olsa da alan içerikleri ve arama motoru konusunda yetersizlik söz konusu olduğu sonuçlarına ulaşmışlardır.

Kapıdere ve Çetinkaya (2017), “Eğitim Bilişim Ağı (EBA) Mobil Uygulamasının Değerlendirilmesi” adlı çalışmada; Millî Eğitim Bakanlığının, teknolojinin eğitimde daha çok kullanılmasını öngörerek, tüm öğretmen ve öğrencilerin bu uygulamayı ücretsiz bir şekilde kullanması için EBA’yı kullanıma sunmuş olduğunu ifade etmiştir. Bu çalışmanın amacı ise 2012 yılından beri kullanılan Fatih Projesinin eğitim ağı olan EBA’ nın değerlendirilmesidir. Bu değerlendirme EBA’yı kullanan öğrenci ve öğretmenlerle yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla yapılmıştır. Sonuç olarak; katılımcılar, EBA’yı, basit, sade, kolay bir tasarıma sahip olarak belirtirken, içeriklerin yavaş yüklendiği, masaüstündeki EBA ders özelliğinin uygulamada çalışmadığı ve öğrencilerin birbirleriyle ve öğrencilerin öğretmenlerle

etkileşimde bulunabileceği sosyal bir platforma evrilmesiyle bu uygulamanın kullanımının daha da artacağı sonucuna ulaşılmıştır.

Tüysüz ve Çümen (2016), “Eba Ders Web Sitesine İlişkin Ortaokul Öğrencilerinin Görüşleri” adlı çalışmalarında EBA’ ya dair ortaokul öğrencinin görüşlerini belirlemeyi hedeflemişlerdir. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden betimsel araştırma modeli kullanılmıştır. Çalışma verileri 181 ortaokul öğrencisinden alınmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formuyla toplanan veriler içerik analizine tabi tutulmuştur. Araştırma sonunda öğrencilerin siteyi verimli buldukları, konu pekiştirme ve sınavlara hazırlanmada faydalı bulduklarını belirtirken siteye girişte şifreyi kabul etmediği ya da sistemden attığını, yine ödevlerin ve videoların açılma konusunda sıkıntıların olduğunu belirtmişlerdir. Bununla birlikte öğrenciler, siteye oyun ve eğlence içerikli uygulamaların yerleştirilmesini talep etmişlerdir

Aktay ve Keskin (2016), EBA’nın özelliklerini inceleme üzerine yaptıkları çalışmada, nitel araştırma modeli kullanarak doküman analizi yöntemi ile araştırma yapmışlardır. Bu yöntemle EBA web sitesini incelemişler ve EBA’nın sadece dersten ziyade uygulamalar, yarışma, içerik, e-dosya gibi çeşitli kısımlara da sahip olduğunu görmüşlerdir. Yine EBA’nın herkese açık bir uygulama olmasının yanında şifre ve kullanıcı adıyla öğretmenlere özel farklı kullanım alanlarının olduğu da gözlenmiştir.

Özbay (2015), “Dünyada ve Türkiye’de Uzaktan Eğitimin Güncel Durumu” adlı çalışmasında eğitimde teknolojinin öneminden yola çıkarak uzaktan eğitimin şimdiki durumunu ve tarihçesini araştırmayı hedeflemiştir. Bu çalışmayı sadece Türkiye’yle sınırlamayıp dünyadaki eğitim teknolojilerinin durumunu araştırmayı da amaç edinmiştir.

Bilgiç ve Tüzün (2015), yapmış oldukları “Yükseköğretim Kurumları Web Tabanlı Uzaktan Eğitim Programlarında Yaşanan Sorunlar” adlı çalışmada teknolojinin hızla ilerleyişi ve eğitim alına da dahil olmasıyla ortaya çıkardığı uzaktan eğitim imkanlarının öğretmen ve öğrenci için farklı ihtiyaç ve zorlukları beraberinde getirdiğini tespit etmişlerdir. Bu çalışmada ise yükseköğretim kurumları üzerinden karşılaşılan zorluk ve sıkıntıların neler olabileceği araştırılmıştır. Bu anlamda olası sorunların ne olduğu saptanarak ona göre tedbirlerin alınması bir sistemin iyi işleyebilmesi için önemli bir husustur. Çalışmanın çıktısı olarak uzaktan eğitimin; öğrenci, öğretim

elamanları, idari, teknik ve diğer sorunlar başlıklarında olmak üzere çeşitli sorunların olduğu ortaya çıkmıştır.

Tutar (2015), “Eğitim Bilişim Ağı (EBA) Sitesine Yönelik Olarak Öğretmenlerin Görüşlerinin Değerlendirilmesi” adlı çalışmasında Millî Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda görev yapan öğretmenlerin EBA’yı kullanım durumlarının, EBA hakkındaki görüşlerinin ne olduğuna dair bir değerlendirme yapmayı amaçlamıştır. Betimsel ve ilişkisel tarama modelinde yürütülen araştırmada veri toplama aracı olarak online anket geliştirilmiştir. 203 öğretmene internet ortamından gönderilen anket 47 maddeden ve değişik soru tiplerinden oluşmaktadır. Bu veriler SPSS 16 ile analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda ise öğretmenlerin EBA’yı çok sık kullanmadıkları ve EBA hakkında pek bilgi sahibi olmadıkları görülürken öte yandan EBA’yı etkili ve kullanışlı bir site olarak gördükleri ortaya çıkmıştır. Bu bulgulara istinaden EBA’nın tanıtılması ve kullanılması için teşvik çalışmalarının yapılması önerilmiştir.

Kırık (2014), “Uzaktan Eğitimin Tarihsel Gelişimi ve Türkiye’deki Durumu” adlı çalışmasında, eğitim faaliyetlerinin bireyler ve toplumlar için ne derece önemli olduğunu vurgulayarak son zamanlarda hızla gelişen kitle iletişim araçlarının da meydana çıkmasıyla eğitime etkisinden de bahsedilmeden geçilmeyeceğini vurgulamıştır. Kitle iletişim araçları ve bilhassa bilgisayar ve internetin kullanımıyla eğitime uzaktan eğitim kavramı dahil olmuştur. Bu çalışmayla da Türkiye’deki uzaktan eğitimin tarihçesi ve güncel durumu hakkında bilgilere ulaşılması hedeflenmiştir. Çalışmanın çıktısı olarak ise uzaktan eğitimin her yaşta ve kesimden bireylerin kullanmasının bir hak olduğu belirlenmiştir.

Kör vd. (2013), yapmış oldukları “Uzaktan ve Örgün Eğitimin Öğrenci Başarısı Üzerine Etkisinin Araştırılması” adlı çalışmada, örgün ve uzaktan eğitim alan iki farklı gruba anket uygulanarak hangi eğitimin daha faydalı olduğuna dair bulgular elde edilmek istenmiştir. Araştırma sonucunda uzaktan eğitim alan öğrencilerin son testte daha başarılı oldukları görülmüştür. Bunun sebebinin ise simülasyon, video gibi etkileşimli materyallerin kullanılmasının öğrenciler üzerinde olumlu etki bırakarak verimi artırması olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuçlar doğrultusunda sanal sınıfların

artırılması, öğrenci memnuniyet anketleri gibi değerlendirme anketlerinin artırılarak sonraki dönemler için katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Eygü ve Karaman (2013), “Uzaktan Eğitim Öğrencilerinin Memnuniyet Algıları Üzerine Bir Araştırma” adlı çalışmalarında bilgisayar programcılığı, ön lisans eğitimi ve ilahiyat lisans tamamlama eğitimi alan 335 öğrenci üzerinde anket çalışması gerçekleştirilerek uzaktan eğitim olarak aldıkları eğitim hakkındaki tutumları öğrenilmek istenmiştir. Faktör analiziyle anket verileri incelenerek son şekli verilmiştir. Ulaşılan sonuçlarda ise öğrencilerin, etkililik, öğrenme, teknoloji gibi 8 başlıkta ölçmek için uygun oldukları görülmüştür. Araştırma sonucunda verilen cevapların, bireylerin demografik özellikleriyle ilişkili olarak farklılık gösterdiği görülmüştür.

Yılmaz (2013), “Eğitimde FATİH Projesi ve Eğitim Bilişim Ağı (EBA)” adlı yaptığı bu çalışmada, Eğitim Bilişim Ağı ve Fatih Projesini tanıtmıştır. Araştırmacı, eğitimde teknolojinin daha etkili kullanılması, öğrencilerin bilgiye kolay erişebilmesi ve diğer birçok açıdan fayda sağlayan bilişim teknolojilerinin etkin kullanımını sağlamak olarak çeşitli bilgi ve tanıtımlarda bulunmuştur.

İşmam (2011), “Uzaktan Eğitim” adlı kitabında, son zamanlarda popülerliğini artıran ve sadece eğitim alanında sınırlı kalmayıp birçok yerde de varlığından söz ettiren uzaktan eğitim hakkında bir el kitabı mahiyetinde eser kazandırmıştır. Kitapta “Uzaktan Eğitimin Tanımı, Uzaktan Eğitimin Dünyadaki Tarihsel Gelişimi, Uzaktan Eğitimin Türk Eğitim Sistemindeki Gelişim Süreçleri, Uzaktan Eğitim ve Öğrenme Kuramları, Uzaktan Eğitim ve Bilişim Teknolojileri, Uzaktan Eğitimin Uygulama Modelleri, Uzaktan Eğitimde Öğretmen Roller, Uzaktan Eğitimde Öğrenci Roller, Uzaktan Eğitim ve Öğretim Tasarımı, Uzaktan Eğitimin Yönetimi, Uzaktan Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme, Uzaktan Eğitim Projelerinin Değerlendirilmesi, Uzaktan Eğitimde Rehberlik, Uzaktan Eğitimde Etik, Yeni Bir Model Önerisi, Uzaktan Eğitimde Dergiler, Uzaktan Eğitimde Sorunlar, Uzaktan Eğitim Sistemleri İçin Açık Kaynak Kodlu Öğretim Yönetim Sistemi Moodle” bölümlerinin yer aldığı geniş kapsamdan söz edilebilir. Kitapta kuramsal yapının her bir maddesi ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

Literatür incelendiğinde, EBA ile ilgili yapılan çalışmaların Fatih Projesinin hayata geçmesiyle 2012 yılından itibaren hızla arttığı görülmektedir. Pandemi dönemiyle de yapılan çalışmalar bir hayli artmıştır. Diğer yandan EBA ve uzaktan

eğitim için yapılan çalışmaların daha çok ortaokul ve lise öğrencileri üzerinde yapıldığı dikkat çekicidir. Bu da Demir ve diğerleri (2018)'in çalışmasında bulunduğu ortaokul ve lise öğrencilerinin EBA'yı daha fazla kullandığı bulgusunu destekler niteliktedir. Bir diğer husus ise imam hatip lisesi öğrencileri üzerine EBA ile alakalı yapılan çalışmaların sınırlı olmasıyla alakalıdır.

6.2.Yurt Dışındaki Çalışmalar

Marlena (2022), “Öğretmenler ve Covid-19: Bir Pandeminin Zorlukları” çalışmasını Hindistan özelinde gerçekleştirmiştir. İlgili çalışmada, ekonomik yelpazede aşağı inildikçe eğitimin kalitesinin kötüleştiği, ancak Covid-19 sırasında uçurumun daha da derinleştiği tespit edilmiştir. Son bir yıl içinde bir diğer tespit de çocukların büyük bir çoğunluğunun örgün eğitime erişememesidir. Araştırmada, yaratılan bu boşluğun çok ciddi olduğu düşünülmüştür. Seçkin özel okullarda eğitim neredeyse kesintisiz devam etmiş, ancak devlet okullarında evde dizüstü bilgisayar, cep telefonu veya Wi-fi eksikliği yaşanarak çocukların koca bir yılı kaçırdıkları belirlenmiştir. Temmuz-Ağustos 2021'de okulların açılabilceği, ancak o zaman en büyük sorun ise öğrenme kaybıyla nasıl başa çıkılacağı olmuştur.

Garris ve Fleck (2022), “COVID-19 Pandemisi Sırasında Geçiş Yapılan Çevrimiçi Kursların Öğrenci Değerlendirmeleri” isimli çalışmalarında, Covid-19 ile geçiş yapılan uzaktan eğitim hakkında öğrenci görüşlerini öğrenmeyi amaçlamışlardır. Covid-19 salgını nedeniyle, Amerikan Yüksek Öğreniminin neredeyse tamamı, 2020 İlkbaharında çevrimiçi ortama geçiş yapmıştır. Ülke çapında 482 lisans öğrencisinden oluşan bir örneklemden, çevrimiçi geçiş yapan bir kursu belirlemeleri ve kursun boyutlarını pedagojik olarak ilgili önlemlerle birlikte değerlendirmeleri istenmiştir. Geçiş genel olarak olumsuz olarak değerlendirildi, özellikle de çevrimiçi geçişten sonra kursların daha az eğlenceli, daha az ilgi çekici hale gelmesi, öğrenme değerinde azalma, daha az dikkat ve çabayı kolaylaştırması ve daha az kültürel içerik içermesi bulgularına ulaşılmıştır. Olumlu olarak ise derslerin çevrimiçi geçişten sonra öğrencilerin ihtiyaçlarına göre daha esnek hale geldiği algılandı. Çevrimiçi ortama geçiş kurslarının değerlendirmeleri, çevrimiçi öz yeterlik, duygusal sağlık, bilgisayar kaygısı, çevrimiçi öğrenci katılımı ve öğrencilerin çevrimiçi geçişle eğitmen güvenine ilişkin algıları

tarafından tutarlı bir şekilde tahmin edildi. Sürekli toplu çevrimiçi öğretimin sonuçları ve çevrimiçi öğretim için genel dersler tartışılmıştır.

Miskiah vd. (2019), “Bilgi ve İletişim Teknolojisinin İslam Dini Eğitimi Öğretmenliğine Entegrasyonu” isimli çalışmalarında, son zamanlarda hızla gelişen teknolojinin, İslam dini eğitiminin öğretiminde ne gibi etkileri olduğunun üzerine araştırma yapmışlardır. BİT'in öğretmen eğitimine entegre edilmesi son yıllarda mutlak bir gereklilik haline gelmiştir. Bu araştırma, BİT'te İslami din eğitimi öğretmeni yeterliliğini geliştirmenin bir yolu olarak eğitimin rolünü vurgulamaktadır. Spesifik olarak, vaka çalışması araştırmasının amacı, Endonezya'nın Palembang kentindeki bir din eğitimi merkezinde eğitim ve öğretime atıfta bulunarak, BİT 'in İslami din eğitimi eğitimine entegrasyon seviyesini tanımlamaktır. Endonezya İslam Okulu'nun (medrese) otuz öğretmeni ve Din Eğitim Merkezi'ndeki iki kolaylaştırıcısı, araştırmada bilgi kaynağı olarak görev yapmıştır. Etkileşimli nitel analiz modelini kullanan araştırma sonuçları, katılımcıların zaten BİT'i entegre ettiğini ancak sunum kullanmanın kısıtlandığını göstermiştir. Özellikle programlamak için PowerPoint bilgisayar, ikinci olarak, yaş ve teknik sorunlar, bu tür bir entegrasyonu gerçekleştirmenin önündeki en büyük kısıtlamalar haline gelmiştir. Tesislerin mevcudiyeti ile ilgili olarak, din eğitim merkezinin iyi kategoride olduğu belirlenmiştir.

Ya Ni (2013), yapmış olduğu “Sınıf ve Çevrimiçi Öğrenmenin Etkililiğini Karşılaştırma: Öğretim Araştırma Yöntemleri” adlı çalışmasında; kamu yönetimi programları, zamana ve yere bağlı daha fazla öğrenciye ulaşmak için çevrimiçi eğitim tekliflerini genişlettikçe ve akredite kurumları öğretme ve öğrenmenin etkililiğini belgelemeye ilgi duydukça, çevrimiçi öğrencilerin sınıftaki meslektaşlarına kıyasla ne derece başarılı olduğunun ilgi çekici olduğu vurgulanmıştır. Öğretim üyelerine ve değerlendirmeden sorumlu diğer kişilere aynı eğitmen tarafından verilen zorunlu bir lisansüstü kamu yönetimi araştırma yöntemleri dersinin hem çevrimiçi hem de geleneksel bölümlerinden öğrenci performans ölçümlerini ve öğrenme deneyimi değerlendirmelerini karşılaştıran bu makale, notla ölçülen öğrenci performansının öğretim tarzından bağımsız olduğuna dair kanıtlara ulaşmıştır. Çevrimiçi bir ortamda kalıcılık, araştırma yöntemleri derslerinde; diğer kamu yönetimi derslerinden daha zorlayıcı olabileceği, ayrıca çevrimiçi derslerde katılımın daha az göz korkutucu olabileceğini ve etkileşimin niteliği ve niceliği artırılabilmesi görülmüştür.

Moran vd. (2008), yapmış oldukları “Ortaokul Sınıflarında Teknoloji ve Okuma Performansı: Politika ve Uygulamaya Yönelik Önerilerle Bir Meta-Analiz” adlı çalışmada, ortaokul düzeyinde okuryazarlık kazanımını ve öğretimini geliştirmek için teknolojinin kullanımıyla ilgilenenlerle ilgili bir dizi öneri sunmaktadır. Diğerleri tarafından vurgulandığı gibi, bu alanda çok az deneysel araştırma mevcuttur. Analizin sonunda, çok çeşitli dijital teknolojilerin orta okuma performansını artırdığı tespit edilmiştir. Yine teknolojinin, okul öğrencileri üzerindeki etkisinin büyüklüğü kanıtlanmıştır.

Glaeser ve Sacerdote (2008), Din ve eğitim üzerine yapmış oldukları çalışmalarında Amerika Birleşik Devletleri'nde dini katılım, bireyler arasında eğitim ile keskin bir şekilde artışı ancak dini katılımın, mezhepler arasında eğitim ile keskin bir şekilde azaldığı sonucuna ulaşmışlardır. Bu muammanın, eğitimin hem sosyal bağlantısının getirisini artırıp hem de dini inancın kapsamını azaltmasıyla ve inançların mezheplerle yakından bağlantılı olup olmadığıyla açıklandığı bulunmuştur. Eğitimin sosyal bağlantı üzerindeki olumlu etkisi hem tedavi hem de seçimin sonucudur: buna göre okul, sosyal beceriler yaratır ve insanların kiliseye gitmek gibi diğer sosyal faaliyetlere katılmanın faydasını artırabilir. Eğitimin dini inanç üzerindeki olumsuz etkisinin, seküler eğitimin birçok geleneksel dini görüşle çelişen seküler inançları vurgulaması nedeniyle ortaya çıkacağı belirlenmiştir.

Sajjadi (2008), yapmış olduğu “Din Eğitimi ve Bilgi Teknolojileri: Zorluklar ve Sorunlar” adlı çalışmasında, din eğitimi bağlamında bilgi teknolojilerinin gelişiminin getirdiği sıkıntılar hakkında bilgi vermiştir. Ayrıca, bilişim teknolojisindeki gelişmelerle küresel düzeyde bilgi üretiminin hızının da arttığı ifade edilmiştir. Bu hızlanma, bilginin meşruiyetini yitirmesine, enformasyonun bilgiyle eş tutulmasına ve bilgi yerine enformasyona hâkim olunmasına yol açmıştır. Bu ilerleme, din eğitimi süreci için epistemolojik zorluklar yaratmıştır. Aynı zamanda, internetin gelişip yaygınlaşması, din eğitimi için sorun yaratan yeni metodolojik özelliklere sahip bir "rizomatik alan" yaratmıştır. Bilişim teknolojisi, öğrenme sürecinde, özellikle geleneksel din eğitimi sürecinde geleneksel metinlerin yerini zayıflatan bir "hiper metinsel öğrenme alanı" oluşturur. Bu hiper metinsel gelişme, muhafazakâr veya köktendinci geleneklerdeki din eğitimi için özellikle sorunludur. İlgili çalışma, bilgi

teknolojisinin geleneksel din eğitimi süreçleri için ortaya koyduğu epistemolojik, metodolojik ve bağlamsal sorunları ve zorlukları analiz etmektedir.

Joerns ve Leinhardt (2006), yaptıkları çalışmada, eğitim literatüründe yansıtıldığı şekliyle üniversite düzeyinde çevrimiçi eğitimle ilgili endişeleri ileri sürmüştür. Çevrimiçi eğitimin potansiyelini ve sınırlamalarını takdir etmek için, çevrimiçi eğitimi uzaktan eğitime bağlayan konuların izini sürmemiz gerektiği tartışılmaktadır. Çalışma, uzaktan eğitimin tarihini, üç tarihi temanın (demokratikleşme, liberal eğitim ve eğitim kalitesi) merceğinden inceliyor ve çevrimiçi girişimlerin gelişimini bilgilendirebilecek üç eğitim vizyonu açısından çevrimiçi eğitimin mevcut durumunu çiziyor: sunum görünümü, performans eğitimi görüşü ve epistemik bağlılık görüşü. Çalışma, çevrimiçi eğitimin demokratikleşmeye ve öğretim bursunun ilerlemesine olası katkılarını vurgulamaktadır.

Mupinga (2005), “Liselerde Uzaktan Eğitim: Faydalar, Zorluklar ve Öneriler” adlı çalışmasında, liselerdeki uzaktan eğitimi, bu alandaki zorlukları, faydaları incelemiş ve bu alana dair öneriler sunmuştur. Finansman ve coğrafyaların eğitim derslerinin verilmesini etkilediğinden, uzaktan eğitimin, özellikle de çevrimiçi eğitimin, eğitimde bir norm haline geldiğini belirtmiştir. Ek olarak, eğitim işletmelerindeki bir danışmanlık grubunun analisti sanal sınıfların bir pazara sahip olduğunu ve bu pazarın da genişlediğini belirtmiştir. Mevcut öğretmen eksiklikleri ve aşırı kalabalık tesisler, ortaöğretim okullarını, çevrimiçi programlar da dahil olmak üzere ellerinden gelen her şekilde artan öğrenci nüfuslarıyla başa çıkmak zorunda bıraktığını belirtmiştir. Bu nedenle, uzaktan eğitim programlarını düşünen liselerin doğru yönde ilerliyor olduğunu, ancak çevrimiçi öğrenmeye başlamadan önce yeterli hazırlık yapmaları gerektiği sonucuna ulaşmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde, çalışmanın temel kavramları olan; Eğitim, Uzaktan Eğitim, EBA, imam hatip liseleri ve çalışma konusuna dahil olan 15 Temmuz Şehitleri AİHL ve TOBB Binali Yıldırım AİHL’ye ait tanım ve bilgilere yer verilecektir.

1.1. Eğitim

Eğitim, sözlükte; “Çocukların ve gençlerin toplum yaşayışında yerlerini almaları için gerekli bilgi, beceri ve anlayışları elde etmelerine, kişiliklerini geliştirmelerine okul içinde veya dışında, doğrudan veya dolaylı yardım etme, terbiye” olarak tanımlanmıştır. (TDK, 2022) Yine bir diğer tanımıyla eğitim; kişinin zihinsel, bedensel, duygusal ve toplumdaki davranışlarının daha iyiye evrilmesi, geliştirilmesini ve istendik bir çerçevede değiştirilmesini sağlamak amacıyla yapılan çalışmaların tümü olarak tanımlanmıştır. Hayat boyu devam eden planlı ya da plansız olarak gerçekleşebilen bu süreç, okul, öğretmenler, aile ve çevre aracılığıyla gerçekleşebilir. Bu öğrenme, öğretme, bilgi aktarımı gibi işlemlerin gerçekleştirildiği durum için yaygın eğitim ifadesi kullanılmaktadır. Öğretimi de kapsayan eğitim terimi oldukça geniş bir terimdir. (Akyüz, 2012, s.2) Eğitim ise bireylerin kendilerini geliştirme ve değiştirme sürecini etkileme ve değişime uyum sağlama çabasıdır. (Fidan, 2020)

1.1.1. İmam Hatip Lisesi

İmam hatip liselerinin ilk nüvelerini, Osmanlı Döneminde görmek mümkündür. O dönemde medreselerde verilen eğitim buna örnek teşkil edebilir. Toplumun çeşitli kademelerinde var olan nitelik eksiklikleri, bu meslekte de kendini göstermeye başlamıştır. Bu eksikliğin giderilmesi için bireylerin sadece dünyevi değil, din eğitimi

de almasını sağlamak amacıyla 1913'te Medresetü'l-Eimme ve'l-Huteba adıyla imam hatip okulları açılmıştır. (Ayhan, 2000)

İmam hatip okullarını; “Beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirilmesini yine imamlık, hatiplik ve Kur'ân kursu öğreticiliği gibi dinî hizmetlerin yerine getirilmesi için gerekli olan bilgi ve becerilerin kazandırılması” gibi amaçlarla kurulan okullar olarak tanımlamak mümkündür. (Ayhan, 2000)

Günümüzde imam hatip liseleri, faaliyetlerini Din Öğretimi Genel Müdürlüğüne bağlı olarak yürütmektedir. Din Öğretimi Genel Müdürlüğü, imam hatip liselerini: bireylere inancın, bilginin, düşüncenin ve davranışın doğrusunu öğreten okullar olarak tanımlamıştır. İmam hatip liselerinin amaçlarından bahsederken dünyevi eğitimin yanında İslam Dininin asıl kaynakları olan Kur'ân ve sünnet ışığında dini eğitim ve öğretimi vermeyi amaçlayan okul olarak ifade etmiştir. Bunların yanında imam hatip liseleri, milli ve manevi duygulara sahip, geçmişinden güç ve ilham alıp geleceği ahlakıyla inşa eden bilinçli, şuurlu ve gerek akademik alanda eğitimli gerekse insanlığa faydalı olma bilincine sahip, düşünen, sorgulayan, araştıran, bilgi ve hikmetin yolunda giden gençler yetiştirmeyi amaç edinenler olarak açıklamıştır. (Bkz. DÖGM, 2021)

Din Öğretimi Genel Müdürlüğü, imam hatip liselerinin amaçlarını: “Millî ve manevi değerlerine bağlı, insanlığa faydalı olma idealine sahip, akademik eğitimini almış, karakterli ve güzel ahlaklı insanlar yetiştirmek, tarihini bilen, kültürel mirasına sahip çıkan, medeniyetimizin değerlerini koruyan; okuyan, düşünen, araştıran, yorumlayan, sorgulayan, yapıcı, üretken, bilgi ve hikmetin yolunda giden gençler yetiştirmek” olarak açıklamıştır. (Bkz. DÖGM, 2021)

İmam hatip okulları, ilk kurulduğu Osmanlı Döneminden itibaren çeşitli söylenti ve tartışmalara konu olmuştur. (Öcal, 2015, s.66) Bu sebeple imam hatip liseleri kuruluşundan bu yana çeşitli sebeplerle defalarca kapatılıp açılmış, farklı dönemlerde farklı uygulamalara tabi tutulmuştur. Bir dönem ortaokul kısmı kapanırken başka bir dönem lise kısmı da kapanmış, yine başka dönem bunlar açılırken söz konusu okullardan mezun olan öğrencilerin yükseköğretime geçmesi çeşitli vasıtalarla

engellenmiştir. Bu kadar farklı muamelelere tabi tutulan imam hatip liseleri gerek yurt içinde gerekse yurtdışında toplumun dini ve manevi birçok anlamda ihtiyacını karşılamış, öyle ki imam hatiplerin kapatılmasıyla insanların cenazeleri ortada kalmış, toplumda kötü amaçlı dini gruplar ortaya çıkarak olumsuz durumlar yaşanmıştır. Böylesi önemli bir konuma sahip olan imam hatip liseleri, her ne kadar çeşitli çıkarlar için menfi amaçlara alet edilmişse de toplumun bu okullara teveccühü, kurulduğu günden itibaren artarak devam etmiştir. (Ayhan, 2000) Çoğunluğu Müslüman olan ülkemizde dini eğitim ve öğretim yapan bu kurumlara atfedilen bu önemi anlamakta çok zorluk çekilmemelidir. Zira geçmişten günümüze, inanılan İslam Dininin öğretiminin, en doğru ve devlet eliyle yapıldığı bu kurumlar, doğal olarak halk nezdinde önemli bir konumda olacaktır. Bunun yanında bu önem siyasi partilerce de savunulduğu gibi bazı siyasi partiler için çeşitli vaatlere konu edilerek rant meselesi haline getirilmiştir. Bir diğer anlamda da imam hatiplerin bazı tarafların çıkarlarına alet edilmesi olumsuz algılanabilecekken bu vesileyle gündemde kendine yer bulması, söz konusu okulların geleceği adına güzel gelişmeleri beraberinde getirmiştir. Yani bu durumun krizin fırsata çevrilmesi olarak özetlenmesi yerinde bir benzetme olacaktır. (Çınar, 2018)

İmam hatip liselerinde verilen eğitime bakıldığında, bazı kesimler burada sadece dini eğitim verildiğini düşünse de aksine, diğer okullardaki genel dersler %60 oranında verilirken dini dersler, %40'lık bir oranla verilmektedir. İnsanlar, sadece dünyevi derslerle kendisini yeterli hissetmeyeceği düşüncesiyle bu derslerle kendini donanımlı hale getirmektedir. Bu bağlamda tartışılan okul olma sıfatıyla süregelen bu durum kendini göstermektedir. Yani imam hatip liseleri, bünyesinde hem dini hem de dünyevi derslere yer vermesi bazı çevrelerce eleştirilmiştir denilebilir. İmam hatip okullarına ters ve olumsuz bakan bu kesimin de elbette kendilerince bir gerekçesi vardı. Onlara göre; bu okulların dini eğitim vermesi laiklik ilkesine aykırı bir durumdur. Fakat 1924'te tevhidi tedrisatla Atatürk tarafından yürürlüğe giren bu kanunla imam hatip mekteplerini açan Atatürk'tür. (Öcal, 2015, s. 65-66)

Bu okullardan mezun olan öğrenci profiline bakıldığında ise, herhangi bir siyasi ideolojiyle donatılmaktan ve laikliğe karşı herhangi bir tutum sergilemekten ziyade kendilerini bu fikir ve siyasi algıların dışında tutmak isteyen bireyler oldukları gözlenmiştir. (Çınar, 2018) Gerek bilgi ve teknolojinin gelişmesi gerekse küresel olarak değişen dünyaya ayak uydurmada imam hatip lisesi öğrencilerinin de bu döngüde söz

sahibi olmaları amaçlanmıştır. Bunların yanında yeterli dil becerileriyle farklı kültür ve toplumları tanıyabilmeleri ve onlarla rekabet edebilecek bilgi ve kültür sahibi olarak hem Müslümanlarla hem de dünyadaki diğer insanlarla sağlıklı bir iletişim kurabilecek gençler yetiştirmek hedeflenmiştir. (Bkz. DÖGM, 2021) Bu bağlamda araştırmaya konu olan 15 Temmuz Şehitleri Anadolu İmam Hatip Lisesi ve TOBB Binali Yıldırım Anadolu İmam Hatip Lisesi hakkında bilgi verilecektir.

1.1.1.1. 15 Temmuz Şehitleri Anadolu İmam Hatip Lisesi

Adını 15 Temmuz Demokrasi Zaferi sonucu şehit olanlara hürmete ithafen alan okul, 2018-2019 eğitim öğretim yılından itibaren eğitim vermeye başlamıştır. Okul bünyesinde; Z- kütüphane, fen laboratuvarı, spor alanları barındırarak öğrencilerin hem akademik hem de kişisel gelişimlerine fayda sağlamayı hedeflenmektedir. Öğrencileri, çalışmaların merkezine koyarak onlara direkt bilgi vermekten ziyade öğrenmeyi öğretmeyi hedefleyen okul; her bir öğrenciye bir birey olarak saygı duyup onları gerek kendileriyle gerekse çevreleriyle barışık hale getirerek ve karşılıklı sorumluluk ilkesiyle onların başarılarını artırmayı kendilerine vizyon olarak belirlemiştir. Okulun misyonu ise öğrencilerin kişiliklerinin doğru oluşmasına fayda sağlayacak hem çevre hem de dünyaya karşı bakış açılarını geliştirmektir. Öğrencilerin bilgili, görgülü, inovatif, manevi değerlere bağlı ve ülkesini sevip onun için üretim toplumu olmaya yönelik gençler yetiştirmeyi amaçlamıştır. Fen ve Sosyal Bilimler Proje Okulu olarak eğitim-öğretim vermekte olan okul, henüz yeni açılmış olmasına rağmen kompozisyon, siyer ve Kur'an'ı Kerim'i güzel okuma, güreş vb. gibi yarışmalarda derece elde etmiştir. Okul şu an, 345 öğrenci ve 22 öğretmenle faaliyetlerini sürdürmektedir. (Bkz. <https://erzincanprojeimamhatip.meb.k12.tr/>)

1.1.1.2. TOBB Binali Yıldırım Anadolu İmam Hatip Lisesi

Erzincan'daki Fen ve Sosyal Bilimler programını uygulamakta olan imam hatip liselerinin ilki olan bu okul, faaliyetlerine 2013-2014 eğitim-öğretim yılında başlamıştır. Açıldığında Türkiye'deki 166 proje okulundan biri olurken Doğu Anadolu'da ilk, Erzincan'da ise tek fen ve sosyal bilimler ağırlıklı proje okulu olma sıfatına sahip olmuştur. Okul; 16 derslikli, kapalı spor salonuna, yatılı öğrenciler için pansiyonu olan bir komplekse sahiptir. Ülke ve dünya genelinde geleceği inşa ederek başarılarından söz ettirip örnek alınan, yenilik ve önder bir kurum olma vizyonuna sahiptir.

Milli ve manevi değerlerine bağlı olarak bir insan profili oluşturmayı kendine görev edinen okul, temelde ahlaka bağlı, akılcı ve düşünen bireylerin yetiştirilmesine de bilhassa özen göstermeyi hedefleyerek yetiştirdiği bireylerin insanları ve kültürel değerleri benimsemiş, yaratılanı yaratandan ötürü sevmeye ideolojisini öğrencilere vermeyi amaçlamıştır. Okulda 343 öğrenci ve 25 öğretmen bulunmaktadır. (Bkz. <https://binaliyildirimkizihl.meb.k12.tr/>)

1.2.Uzaktan Eğitim

Uzaktan eğitimin tanımları uzmanlar tarafından farklı şekillerde yapılmıştır. Genel bir tanım olarak ise; “kaynak ile alıcılarının öğrenme-öğretme süreçlerinin büyük bir bölümünde birbirlerinden ayrı(uzak) ortamlarda bulunduğu, alıcılarına ‘öğretim yaşı, amaçları, zamanı, yeri ve yöntemi’ vb. açılardan ‘bireysellik’, ‘esneklik’ ve ‘bağımsızlık’ olanağı tanıyan, öğrenme-öğretme süreçlerinde; yazılı ve basılı materyaller, işitsel araçlar(telefon, radyo), görsel-işitsel teknolojiler (televizyon- video) ve yüz yüze eğitim (akademik danışmanlık) gibi materyal, araç, teknoloji ve yöntemlerin kullanıldığı, kaynak ile alıcılar arasındaki iletişim ve etkileşimin ise televizyona ve bilgisayara dayalı etkileşimli/tümleşik teknolojilerle sağlandığı planlı ve sistematik bir eğitim teknolojisi uygulaması” olarak tanımlanmıştır. (Uşun, 2006, s.23)

Uzaktan eğitimin günümüzde farklı ifadeleri de mevcuttur. Bazı yerlerde karşımıza e- öğrenme, internet tabanlı eğitim, uzaktan öğrenme gibi literatürde bulunan çeşitli ifadeleri hemen hemen aynı anlamda kullanılmaktadır. Uzaktan eğitimin tarihine değinilecek olursa, ilk başlarda mektupla öğretim yapılarak karşımıza çıkan uzaktan eğitim, 1940 senesi itibarıyla dünyanın çeşitli ülkelerinde kullanılmaya başlanmıştır. Uzaktan eğitim, zaman ve mekân sınırlılıklarının olmaması sebebiyle İngiltere Açık Üniversite adında bir model oluşturmuştur. Daha sonra farklı batı ülkelerinde de bu modelle eğitim öğretim verilerek uzaktan eğitim uygulaması gitgide yaygınlaşmıştır. (Erman, 2021) Türkiye’de uzaktan eğitimden ilk defa 1927 yılında bahsedilmiştir. Bilhassa fiziki olarak yapılan eğitimlerdeki bazı eksiklikler, uzaktan eğitimin hızlı bir şekilde gelişmesine katkı sunmuştur. Fakat söz konusu tarihte faaliyete geçilmemiştir. (Kırık, 2014) Daha sonra Türk eğitim sistemi 1958 yılında önemli bir adım atarak uzaktan eğitime geçmiştir. Bu eğitim ise lise öğrenimlerini dışardan tamamlamak isteyen öğrenciler vasıtasıyla olmuştur. Söz konusu öğrencilerin sınavlarında başarılı

olmaları için yardıma ihtiyaç duymaları ile onlara mektupla eğitim yapılmaya başlanmıştır. Ardından, Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı olan Mektupla Öğretim Merkezi, 1974 yılında Mektupla Öğretim Okulu adını almıştır.

Uzaktan eğitim, ilerleyen süreçlerde teknoloji ve kitle iletişim araçlarının gelişmesiyle uzaktan eğitimdeki materyal ve araçlar da gelişmiştir. Bu gelişme 1992-1993 yılına tekabül etmiştir. Film Radyo ve Televizyonla Eğitim Bakanlığı idaresinde, uzaktan eğitim teknolojileriyle lise eğitiminin dışardan bitirilmesine fırsat sunan Açık Öğretim Lisesi kurulmuştur. (Bkz. MEB, 2021) Böylelikle ülkemizde uzaktan eğitime ciddi bir adım atılarak dünyanın birçok yerinde hızla ilerleyen teknoloji ile eğitimin birlikteliği, ülkemizde de yerini almıştır.

Her ne kadar uzaktan eğitim gibi teknolojinin eğitimle birleşip sunmuş olduğu imkanlar ülkemize geç gelmiş olsa da bilhassa Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesinin kurulmasıyla bu alandaki açık, hızla kapanmaya başlamıştır. Bahsedilen bu teknolojiye geç geçişin telafisi, eğitim ve teknolojiye yapılan yatırımlarla, kullanılan ve uygulamaya sunulan projelerin doğru ve bilinçli tasarrufuyla daha hızlı ve sistematik bir şekilde yapılmıştır. Uzaktan eğitimin sunduğu fırsatlarla günümüzde daha fazla insanın, ortaöğretim, ön lisans, lisans ve yüksek lisans eğitimlerini tamamlayabildikleri görülmektedir. Fiziki ortamdaki eksikliklerin, bireylerin sahip olması gereken ihtiyaçların yeterli olmayışı gibi etkenler insanları eğitimlerini tamamlamak için uzaktan eğitime yönlendirmektedir. (Kırık, 2014)

Uzaktan eğitim her ne kadar geleneksel eğitim kurumları tarafından kullanılmışsa da ilerleyen dönemlerde sunmuş olduğu çeşitli olanaklarla birlikte açık üniversite diye adlandırılan yeni bir modelin kurulmasını beraberinde getirmiştir. (Erman, 2021) Uzaktan eğitim, ortaya çıkışından itibaren çeşitli amaçlar için kullanılmış; son zamanlarda ise dünyayı etkisi altına alan pandemi nedeniyle bilhassa öğrencilerin fiziki olarak okula gitmeden eğitimlerine evden devam ettikleri bir araç olarak kullanılmıştır. Türkiye'de uzaktan eğitimin başarılı bir şekilde uygulanmasının en önemli sebeplerinden birisi de Fatih Projesidir.

1.2.1. FATİH Projesi

Hayatımızın birçok alanında yer alan teknoloji, varlığını gün geçtikçe daha çok hissettirmeye devam etmektedir. Etkin olarak hissettirdiği alanların başında eğitim

gelmektedir. Bilhassa teknoloji, pandeminin etkisiyle de herkesin evlerine kapandığı ve sosyal olarak mesafeli olduğu dönem kapsamında eğitimin aksamaması için önemli bir hal almış, doğru kullanımıyla oldukça faydalı olduğu görülmüştür. (Tutar, 2015) Bu anlamda teknolojinin doğru ve bilinçli kullanılması oldukça önemli hale gelmiştir. Zira bireylerin, toplumun ve büyük manada milletin gelişim ve dönüşümünün temel dayanaklarından olan eğitimin aksamaması, ileride oldukça menfi bir durum olarak karşımıza çıkması muhtemeldir. Çünkü eğitim, temelde bu dayanak olmak üzere birçok önemli konuma sahiptir.

Eğitimde dijital dönüşüm anlamında birçok ülkede farklı eğitim teknolojileri kullanılmaktadır. Eğitimde kullanılan yöntem ve teknikler belirlenirken her ülke kendi ihtiyaç, eğitim düzeyi ve ekonomik durumunu dikkate almaktadır. Bunun yanında tüm ülkelerin öğrenim ve öğretimi daha etkin bir hale getirmesi gibi ortak hedeflerinin olduğu söylenebilir. Türkiye ise teknolojinin kullanımıyla eğitim öğretimi daha etkili kılma olarak niteleyebileceğimiz bu serüvene Fatih Projesiyle 2012 yılında pilot uygulamayla katılmıştır. (Pamuk vd., 2013)

Ülkemizdeki eğitim sisteminde, tüm öğrencilerin aynı fırsatlardan yararlanmadığı bilinmektedir. Bunun çeşitli sebepleri olmakla birlikte en önemli sonuçlarından birinin her öğrenciye aynı eğitimin ulaşmaması olduğudur. İşte bu fırsat eşitsizliğinin giderilmesinin, eğitimin niteliğinin artırılmasının, teknoloji ile mümkün olabileceği düşünülmüştür. Zira teknolojinin varlığını, her alanda ve her geçen gün daha da hissettirmesi eğitim sahasında da yenilikleri gerekli kılmıştır. Bu sebeple de Millî Eğitim Bakanlığı, eğitimde Fatih Projesini geliştirerek hayata geçirmiştir. (Dursun vd., 2015)

Eğitimde Fatih Projesi yani; Fırsatları Artırma ve Teknolojiyi İyileştirme Hareketi olarak bilinen Fatih Projesi, eğitim ve öğretimde kullanılmak üzere hayata geçmiştir. Bu proje hem okullarda teknolojiyi yaygınlaştırmak hem de fırsat eşitliğine fayda sağlamak maksadıyla kullanıma sunulmuştur. Eğitim ve öğretimde bilişim ve teknoloji araçlarıyla daha fazla duyuya hitap edecek biçimde kalıcı bilgilerin sağlanmasına da yardımcı olacak bu projenin, derslerde daha fazla kullanması amaçlanarak hizmete sunulduğu görülmektedir.

Fatih Projesi; “erişilebilirlik, verimlilik, eşitlik, ölçülebilirlik ve kalite” olmak üzere bu beş temel esas üzerine bina edilmiştir. Bu anlamda zaman ve mekân fark etmeksizin, herkesin ulaşabildiği, hedef odaklı olarak kullanımın ve edimin en yüksek verimlilikte olması, tüm ortakların eşit ulaşımının sağlanması, geri bildirimlerin sağlam olabilmesi için doğru ölçümlerin yapılabilmesi ve eğitimde gözlenebilir bir kalite artımına olanak sağlanmak için edinilmiş olan bu esaslar, Fatih Projesinin dayanağını oluşturmaktadır. Bahsedilen bu başarı faktörlerine dayanarak sunulan çözüm ile öğrenciler arasındaki fırsat eşitliğini sağlamak, öğrenciler arasındaki sosyal uyum farkını kapatmak ve toplam kalite açısından bir yükselme olması hedeflenmiştir. Yine bunun yanında, öğrencilerin sadece akademik başarısı baz alınmasından ziyade bireyin ilgileri, meyilleri, sosyal aktiviteleri önemsenerek öğrencilik hayatları boyunca bunların değerlendirilmesi ve analizinin yapılmasının önemini öne çıkarmış olacaktır. Bunlarla birlikte öğrenci hakkındaki bilgiler bir havuzda toplanarak bir istatistik oluşturmaktan ziyade tüm özellikleri göz önünde bulundurularak bireysel eğitim aracıyla bugüne dek kazanılmayan öğrencilerin bu şekilde kazanılması beklenmektedir. Bu projenin önemli hedeflerinden bir tanesi de öğrenciyi aldığı nota göre sınıflandırmamak; onun kişisel yeteneklerini, ilgilerini, isteklerini görüp keşfetmesi ve bir yandan eksikliklerini fark edip kendini analiz ederek ilerlemesine katkı sunmaktır. Yine bu proje ile öğrenciler mekân fark etmeksizin öğrenme sürecini devam ettirebilmekte, ders notları, ders içi projeler ve öğretmenin verdiği ödevlere ulaşabilirken ürettiği bilgileri öğretmeni ve diğer arkadaşları ile paylaşabilmekte ve ayrıca EBA ile yardımcı dokümanlarla öğrendiği konuları pekiştirebilmektedir. (Bkz. <http://fatihprojesi.meb.gov.tr/about.html>)

Eğitimde Fatih Projesinin kapsamı; her derse göre elektronik içeriğin hazırlanarak sınıfların donanımlarını yeterli hale getirmek, öğretmenlerin bilişim teknolojilerine uyumlu hale getirilmesini sağlamaktır. Yine içerik geliştirmek için gerekli web alt yapısını oluşturmak ve üretilen projelerin uygulanması için gerekli ekonomik desteği finanse etmek de bu kapsam dahilindedir. Fatih Projesinin temel bileşenleri ise şunlardır:

- Öğretmenlerin hizmet içi eğitimi,
- Bilgili, güvenilir, hükmedilebilir ve ölçülebilir BT kullanıma sunulması,
- Eğitim uygulamalarında etkin BT edinilmesi,
- Ekipman ve program çatısının sağlanması,

- Eğitsel e- içeriğin edinilmesi ve yönetilmesi olarak tanımlanmıştır.

Sadece eğitim ve donanım hizmeti sunmakla sınırlı kalmayan Fatih Projesi, ülke ekonomisinin ayakta kalmasına önemli katkılar sunan oldukça çok boyutlu bir projedir. Ülke ekonomisinin önemli bir boyutunu kapsayan üretim ve bilhassa daha önce üretilmemiş şeylerin üretilmesini sağlamak Fatih Projesinin kapsamına giren en önemli unsurlardan biridir. Projenin kapsamı şu şekilde zikredilebilir:

- Son dönem teknoloji ve yeniliklere yönelik araştırma ve geliştirme faaliyetleri yürütmek.
- Okulu, öğrencileri ve öğretmenleri hemen her konuda donanımlı ve teknolojiyi kullanmaya hazır hale getirmek.
- Öğrencilerin, teknolojiyi kullanmada, düşüncelerini analitik düzleme oturtmada ve iletişimleri etkili hale getirmede mahir bir hal almasını sağlayarak etken bir biçime getirmek.
- Bilgiyi ve teknolojiyi hem sınıflar hem de öğrenci ve öğretmen için daha ulaşılabilir bir hale getirmek.

Projenin hedefleri ise dört başlık altında açıklanmaktadır;

- Her okul için; gerekli alt yapıların kurularak güvenli iletişim ve internetin yanında yüksek hızlı erişimi sağlamak.
- Alt yapıyı oluşturduktan sonra her derslik için akıllı tahta ve interneti etkileşimli tahtalara iletmektir.
- Öğretmenlere EBA Uygulamalar, EBA Market, Bulut Hesabı ve ders notları paylaşımı imkanlarını sağlamak; öğrencilere ise öğretmenlere sunulan ders notları paylaşımı haricinde bunlara ek dijital kimlik, ödev paylaşımı, bireysel öğrenim materyalleri vermektir. (Bkz. <http://fatihprojesi.meb.gov.tr/about.html>)

Yürütücülüğünü Millî Eğitim Bakanlığının yaptığı Fatih Projesi; ulaştırma, ekonomi, bilim sanayi ve teknoloji gibi çeşitli bakanlıklar tarafından desteklenmektedir. (Erman, 2021) Görüldüğü üzere Fatih Projesi gerek eğitimde gerekse öğrencilerin bireysel başarısından hareketle ülke adına atılmış eğitim öğretim odaklı önemli bir adımdır. Dar bir çerçeveden bakmayıp büyük resim görüldüğünde ülke ve gelecek adına önemli bir proje olduğu aşikâr olan Fatih Projesi, üzerinde çokça çalışma, eleştiri ve

düzenleme yapılan eğitim adına umut verici bir proje olarak karşımıza çıkmaktadır. Fatih Projesinin önemli bir ayağı da EBA Projesidir.

1.2.2. Eğitim Bilişim Ağı (EBA)

Teknolojinin hızlı gelişimiyle eğitim, Fatih Projesinin bir uzantısı olan EBA ile önemli bir boşluğu doldurmuştur. Özellikle bu süreçte EBA; öğrenci, öğretmen ve eğitimin içinde bir şekilde var olan kişiler için kaynak görevini görmüştür. (Pala vd., 2017) EBA, hemen herkes için çeşitli öğrenme ve öğretme fırsatları oluşturan bu tarz materyallerin bireylere iletimini sağlamaktadır.

EBA yani Eğitim Bilişim Ağı, özetle tanıtıldığında; Millî Eğitim Bakanlığı, Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanmıştır. Özellikle pandeminin de etkisiyle son dönemde tekrar yenilenmiş bir uzaktan öğretim platformudur. Bu platforma öğrenciler ve öğretmenler telefon ya da bilgisayarlarından internet üzerinden kullanıcı adı ve şifrelerini kullanarak giriş yapabilmektedirler. Bu hususta sorun yaşanıldığı taktirde sistem üzerinden giriş bilgileri gönderilir. Öğrenci ve öğretmenler haricinde siteden veliler ve okul yöneticileri de faydalanabilmektedir. Bu sistem her öğrenci ve öğretmen için kişiselleştirilmiş bir platformdur. Öğrencilerin kendilerine ait öğrenme ortamı ve ara yüzü olan bu platformda, kullanıcılar; özel takvim, yayın ve çeşitli kaynaklar, denetimden geçirilmiş oyunlar, mevcut olan tüm ders içeriklerine tek yerden erişim, okulda öğrenilen derslerin evde dahi tekrar edilebilme imkânı, derse yardımcı sorular, sınavlar ve öğretmenlerden destek alınması gibi çeşitli imkanlar bulabilmektedirler. Uzaktan eğitimin bu kadar imkân sunmasının yanında EBA, sosyalleşmeyi olumsuz etkilemesi bakımından dezavantaj oluşturmuştur. Fakat EBA, sistemde bu olumsuzluğa karşı bir alternatif olarak kullanıcılar için okuldaki herkese ulaşma, soru sorma, paylaşım yapma, tartışma ve oylama yapma gibi imkanlar sunmuştur. Hatta kendi başarılarını takip ettikleri bu sistem üzerinden kendilerini değerlendirebilmekte, puan ve rozet toplayabilmektedirler. EBA, evlerinde cihazı ya da interneti olmayan kullanıcılar için de destek noktaları oluşturmuştur. Bu sayede imkanları kısıtlı olan kişileri de eğitimden yoksun bırakmamaya gayret edilmiştir. (Bkz. EBA, 2021)

EBA, özel okul, devlet okulu ayırt etmeksizin tüm öğretmen, öğrenci ve velilere açık bir platformdur. Veliler de bu sisteme kaydolduktan sonra giriş yaparak uzaktan

eğitimden istifade edebilirler. Mezun öğrenciler ise bu eğitimlere sadece EBA TV üzerinden katılabilirler. Daha sonra bu dersler EBA’ da kaydolacak ve şifresiz bir şekilde herkesin kullanımına sunulacaktır. EBA’nın internet sitesinde bir de hızlı erişim sekmesi mevcuttur. Bu sekme altında var olan Dil Öğrenim Portalı, Siber Güvenlik Portalı, Okul Öncesi Portalı, Ortaöğretim Materyal, Din Öğretimi Materyal ve sayfanın altında bulunan HBÖ TV gibi bölümlerde herkesin erişimine açık içerikler bulunmaktadır. Bu da sunulan hizmetlerle halkın ücretsiz ve uzaktan bir şekilde yararlanmasını sağlanmıştır. (Bkz. <https://www.eba.gov.tr/>)

EBA platform haricinde TRT, EBA TV adıyla pandemi sebebiyle uzaktan eğitimle öğrencilerin eğitimlerini aksatmamak adına kanal açmıştır. Bu televizyon kanalıyla Millî Eğitim Bakanlığının müfredatında olan konular dahilinde dersler işlenmektedir. Bu kanallar ilkokul, ortaokul ve lise olarak üç farklı kanaldan yayınladığı ders videolarıyla uzaktan eğitim yapmıştır. Bu sınıflara, okul öncesi öğrencileri ve özel eğitim öğrencileri için de dersler konulmuştur. Ders programlarına ise EBA’ nın internet sitesi üzerinden erişilmiştir. EBA TV'deki dersler, başlamadan önce ve bittikten sonra da yayınlanmıştır. Böylelikle öğrenciler, hangi gün ve hangi saatte, hangi derslerinin olduğunu takip ederek ekran başında fazla zaman kaybetmeyecektir. Bunların haricinde yayınlanan derslerin gün içerisinde tekrarları verilecek ve yine EBA’ da kayıtlı kalacaktır. Böylelikle öğrenciler, kaçırdıkları derslerini telafi edebileceklerdir. (EBA, 2021)

EBA, en büyük kullanım oranını tüm dünyayı etkisi altına alan pandemi döneminde göstermiştir. Çünkü sağlık koşulları gereğince okulların kapatıldığı bu dönemde eğitimin kesintiye uğramadan sürdürülmesi için tüm dersler, ödevler, sınavlar bu platform üzerinden yürütülmüştür. Bir nevi okul görevini üstlenmiş olan EBA, ilk başlarda TRT EBA TV üzerinden hizmet vermiştir. Daha sonra ise kurulu olan alt yapı ve operatörlerin kullanıcılara EBA kullanımı için internet sağlamasıyla televizyondan uygulamaya geçilmiştir. EBA’nın kullanım yoğunluğunun en üst seviyeye ulaştığı görülmüştür. Müfredat ve plan dahilinde ilerleyen bir nevi uzaktan okul olarak adlandırılan EBA, veliler tarafından da takip edilmiştir. Tabi ki birçok faydasından söz edilen EBA için olumsuz bazı durumlardan da söz edilmiştir. Bu olumsuzluklara kabaca sosyallik anlamında öğrencileri olumsuz etkilediği; öğretmenler için ise puan sisteminin bir kaygı unsuru olduğu söylenmiştir. Bunların yanında her ne kadar EBA, okul görevi

görüyor olsa da okul ve sınıf ortamındaki gibi bir ortamın yerini alamayacağı da belirtilmiştir. (Doğan ve Koçak, 2020) Bir çeşit can suyu olarak kullanılan EBA, sadece eğitim değil gelişim, eğlence gibi alanlarla ilgili de hizmet sunmuş bir uygulamadır.

Söz konusu platform, kullanıcılarına eğitsel anlamda birçok içerik sunmaktadır. Bu içeriklere genel olarak herkes ulaşabildiği gibi bazı alanlara giriş için şifre ve kullanıcı adıyla girilmesi şart koşulmuştur. Bu alanların başında EBA ders kısmı gelmektedir. Dersten sorumlu olan öğrenci ve öğretmenlerin kendi sistemlerine girmesi doğal karşılanmaktadır. Bu içeriklere ulaşımdan bahsedilecek olursa her biri ilgili başlıklar altında sınıflandırılarak erişimleri kolay hale getirilmiştir. EBA'nın sahip olduğu içerikler ise; ders, içerik, yarışma, uygulamalar, EBA dosya, e- kursur. Yine bu içeriklere ek olarak görsel, işitsel ve videoların var olduğu görsel, haber, video, e- dergi gibi alt bölümleri bulunmaktadır. (Aktay ve Keskin, 2016)

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu başlık altında, araştırmanın desenine, çalışma grubuna, veri toplama araçlarına, verilerin toplanmasına ve verilerin çözümlenmesine ait bilgilere yer verilmiştir.

2.1.Araştırmanın Deseni

İmam hatip lisesi öğrencilerinin EBA'yı etkin kullanım düzeylerinin araştırıldığı bu çalışmada nitel yöntem kullanılmıştır. Nitel araştırma; “Gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma” olarak tanımlanabilir. Araştırmada nitel araştırma desenlerinden fenomenolojik desen kullanılmıştır. Fenomenolojik desen diğer adıyla olgubilim; etrafımızda hakkında ayrıntılı bilgi ve anlayışa sahip olmadığımız ama farkında olduğumuz olgulara odaklanmaktadır. Olgubilim, her ne kadar nitel araştırmalarda olduğu gibi genellenebilir ve kesin sonuçlar sunmasa da olguların daha iyi anlaşılabilmesi ve tanımlanabilmesi amacıyla örnek, açıklama ve deneyimler ortaya koyar. (Yıldırım ve Şimşek, 2013, ss.78- 81)

Çalışmada, görüşme ve doküman incelemesi yöntemleri kullanılmıştır. Görüşme aracılığıyla tecrübeler, yorumlar, tutumlar, fikirler gibi gözlemlenemeyen unsurlar anlaşılmaya çalışılmıştır. Araştırmanın geçerliğine katkı sunması için kullanılan doküman incelemesi ise; incelenmesi hedeflenen olgu ya da durumlara ilişkin bilgi sunan yazılı belgelerin analiz edilmesi olarak tanımlanabilir. (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s.217)

Araştırmada, araştırmacı tarafından hazırlanan görüşme sorularıyla çalışma grubundaki öğrenci ve öğretmenlerle görüşmeler yapılarak uzaktan eğitim sürecinde EBA'yı kullanma durumları, kullanmama sebepleri, EBA'nın olumlu ve olumsuz yönlerinin ne olduğunun tespiti amacıyla veriler toplanmıştır. Doküman incelemesi için Erzincan İl Milli Eğitim Müdürlüğünden alınan 2019-2020 eğitim öğretim yılının ikinci dönemi ve 2020-2021 eğitim öğretim yılının birinci dönemlerine ait okulların EBA kullanım performanslarını gösteren dokümanlar incelenmiş, öğrenci ve öğretmen görüşmelerinden elde edilen verilerle birlikte değerlendirilmiştir.

2.2.Çalışma Grubu

Çalışma grubunun bir kısmını oluşturan öğrencilerin belirlenmesi, seçkisiz örnekleme yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Bu seçimlerin rastgele olması, okuldaki herhangi bir öğrencinin seçiminin tamamen rastgele olması ve o anda herkesin çalışma grubuna dahil olabilme şansına sahip olması anlamına gelmektedir. (Yıldırım ve Şimşek, 2013) Çalışma grubunun bir diğer kısmını oluşturan öğretmenlerin seçimi ise amaçlı örneklem ile olmuştur. Amaçlı örnekleme evren araştırma hedefine yönelik gruplara ayrılır ve bu gruplardan araştırma için en uygun grup örneklem olarak belirlenir. (Şahin, 2012, s.125)

Bu bağlamda, 2020-2021 eğitim-öğretim yılında eğitim gören 15 Temmuz Şehitleri Anadolu İmam Hatip Lisesi ve TOBB Binali Yıldırım Anadolu İmam Hatip Lisesinden 12 kız ve 12 erkek öğrenci ile aynı dönemde eğitim veren toplamda 12 öğretmen ile görüşmeler yapılmıştır. Öğrenciler; 9. 10. ve 11. sınıflardan seçkisiz örnekleme yöntemiyle listeden birinci, onuncu kişilerin seçilerek görüşülmesi planlanmış, ancak tespit edilen bazı öğrencilerin okulda olmaması veya gönüllü olarak katılım sağlamaması sebebiyle araştırma kapsamında orada bulunan gönüllü öğrencilerden seçilmiştir. 12. sınıfların araştırmaya dahil edilmemesinin sebebi ise o dönemde 15 Temmuz Şehitleri Anadolu İmam Hatip Lisesinde 12. Sınıfın bulunmamasıdır.

Görüşme için öğretmen seçiminde ise amaçlı örneklem stratejisi uygulanmıştır. Branşlar bazında dağılımın dengeli olması amacıyla, sayısal, sözel ve İHL meslek dersleri öğretmenlerinden ikişer kişi olarak seçilmiştir. Çalışma grubumuz toplamda 24 Öğrenci ve 12 öğretmenden oluşmuştur.

Araştırma kapsamındaki okulların seçilmesinin nedeni ise TOBB Binali Yıldırım AİHL'nin Doğu Anadolu Bölgesinde açılan ilk proje imam hatip lisesi olması ve akabinde kız öğrencilere eğitim veren TOBB Binali Yıldırım AİHL'ye karşılık erkek öğrencilere eğitim veren 15 Temmuz Şehitleri AİHL'nin proje okul olarak açılmış olmasıdır.

2.3. Veri Toplama Araçları

Nitel yöntem kullandığımız araştırmada, verileri toplamak amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu; “görüşülen kişi hakkında araştırmacıya kısmen de olsa esneklik sağlayarak önceden hazırlanan soruların görüşülen kişinin yanıtlarına göre görüşme esnasında yeniden düzenlenmesine, tartışılmasına imkân veren, planlanmamış ve derinlemesine verilerin elde edildiği bir teknik” olarak tanımlanmıştır. (Yıldırım ve Şimşek, 2006) Görüşme formu hazırlamadan önce ilgili literatür taranmış, soruların herkes tarafından anlaşılabilir, hedefe yönelik olmasına ve herhangi bir yönlendirme içermemesine dikkat edilmiştir. Görüşmeye başlamadan önce araştırmanın amacı öğrenci ve öğretmenlere açıklanmış, kimliklerinin gizli tutulacağı beyan edilmiştir. Ardından görüşmeler öğrenci ve öğretmenlerle yüz yüze bir şekilde gerçekleştirilmiştir. Bu görüşmeler esnasında veri kaybı olmaması adına görüşmeler ses kaydıyla kayıt altına alınmıştır. Daha sonra ses kayıtları transkript edilmiştir.

Geçerlik ve güvenirliğin sağlanması amacıyla görüşme soruları, alanında uzman bir din eğitimci ve bir din psikoloğunun denetiminden geçirilmiş, üç öğrenci üzerinden soruların anlaşılabilirliği test edilerek pilot uygulama yapılmıştır. Onlardan alınan dönütlerle gerekli düzenlemeler yapılarak yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanarak asıl uygulamaya geçilmiştir.

2.4. Etik Kurul Onayı

Bu çalışma, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurulu (Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurulu) tarafından 26/02/2021 tarihli ve 03-21 numaralı kararı ile onaylanmıştır. İlgili etik kurul onay belgesi ekte sunulmuştur. (bkz. Ek-1)

2.5.Verilerin Analizi

Öğrenci ve öğretmenlerle yapılan görüşmeler ses kaydına alınarak yazılı metin haline getirilmiş daha sonra Maxqda programıyla veri kaybı olmamasına dikkat edilerek analizler, temalar ve alt temalar oluşturularak yapılmıştır. Akabinde tablo ve şekiller oluşturulmuştur. Analiz ve tabloların yorumlanmasıyla çalışma tamamlanmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde görüşmeler sonucu elde edilen bulgulara ve yorumlara yer verilecektir.

3.1. 15 Temmuz Şehitleri AİHL ve TOBB Binali Yıldırım AİHL Karşılaştırılması

Erzincan’da bulunan 15 Temmuz Şehitleri AİHL ve TOBB Binali Yıldırım AİHL’nin, EBA’yı etkin kullanım düzeylerinin belirlenmesini amaçlayan bu çalışmada; okullardan alınan veriler üzerinden bazı kıyaslamalar yapılmış ve çeşitli sonuçlar elde edilmiştir. İlk olarak çalışmaya konu olan dönemlerde iki okulun EBA’yı kullanım oranını gösteren tabloya yer verilmiştir.

3.1.1. EBA Kullanım Oranlarının Karşılaştırılması

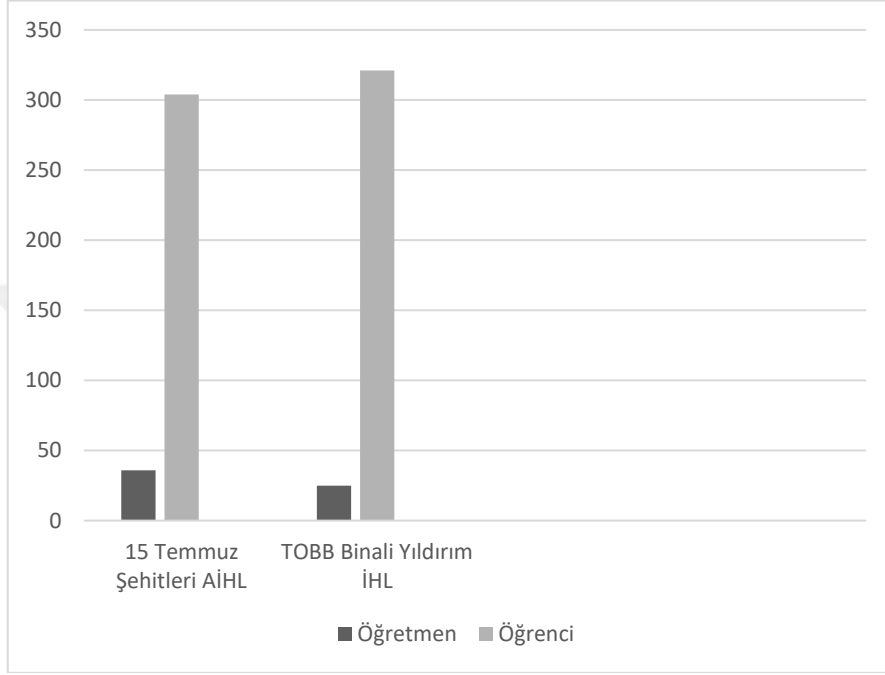
Tablo 3. 1:İki Okulun EBA’ya Katılım Oranlarının Karşılaştırılması		
	15 Temmuz Şehitleri AİHL	TOBB Binali Yıldırım AİHL
2019-2020	% 60	% 91
2020-2021	% 97	% 97

Araştırmaya konu olan dönemler, dünyayı etkisi altına alan Covid-19 salgınıyla uzaktan eğitime geçildiği süre olan 2019-2020 eğitim öğretim yılının ikinci dönemi ve 2020-2021 eğitim öğretim yılının birinci dönemidir. Bu anlamda bakıldığında 2019-2020 eğitim yılı ikinci döneminde TOBB İHL’nin EBA’yı kullanma oranı %91 iken 15 Temmuz Şehitleri AİHL’de bu oran TOBB Binali Yıldırım AİHL’ye nazaran düşük bir oranla %60 olarak verilmiştir. Buradan çıkarılan sonucun, EBA’yı, 15 Temmuz Şehitleri AİHL’nin daha az kullandığını göstermektedir. 2020-2021 eğitim dönemine bakıldığında ise bu oranlar TOBB Binali Yıldırım AİHL’de ve 15 Temmuz Şehitleri

AİHL’de aynı oranla %97 olarak verilmiştir. 15 Temmuz Şehitleri AİHL, %60 olan kullanım oranını oldukça yükseltirken TOBB AİHL’nin ise yüksek olan kullanım oranını biraz daha artırmış olduğu görülmektedir.

3.1.2. Öğrenci ve Öğretmen Sayıları Açısından Kıyaslama

Şekil 3. 1: Öğrenci Öğretmen Sayıları

Okulların öğrenci ve öğretmen sayısına da dikkat çekecek olduğumuzda TOBB Binalı Yıldırım AİHL’de 25 öğretmen, 321 öğrenci bulunurken; 15 Temmuz Şehitleri AİHL’de 36 öğretmen, 304 öğrenci bulunmaktadır. Öğrenci-öğretmen sayısı arasındaki orana bakıldığında TOBB Binali Yıldırım AİHL’de daha çok öğrenci bulunurken 15 Temmuz Şehitleri AİHL’ye göre daha az öğretmen bulunmaktadır. Yani öğrenci sayısı ile öğretmen sayısının ters bir orantı içinde olduğu görülmektedir.

3.1.3. Derslere Göre EBA'ya Katılım Oranları

Tablo 3. 2: Ders Katılım Oranları

Dersler	15 Temmuz Şehitleri Anadolu İmam Hatip Lisesi	TOBB Binali Yıldırım İmam Hatip Lisesi
Kimya	% 54	% 76
Fizik	% 42	% 75
Biyoloji	% 46	% 78
Coğrafya	% 36	% 66
Matematik	% 46	% 76
Türk Dili ve Edebiyatı	% 38	% 66
İngilizce	% 40	% 69
İHL Meslek Dersleri	% 39	% 61
Tarih	% 37	% 67
Felsefe	% 40	% 65

Öncelikle okullardan talep edilen veriler doğrultusunda oluşturulan bu tabloda iki imam hatip lisesinin derslere katılım oranları verilmiştir. Verilere bakıldığında çıkarılabilecek ortak sonucun; fizik, kimya, biyoloji, matematik derslerinin her iki okulun da en yüksek katılım sağladığı dersler olduğu görülmektedir. Her iki okulun da sayısal olan bu derslere bu kadar aktif katılım sağlamış olması dikkat çekicidir.

Diğer yandan, katılımın düşük olduğu derslerin ise daha çok sözel dersler olarak tanımlayabileceğimiz; Tarih, Türk Dili ve Edebiyatı gibi dersler olduğu görülmektedir. İki okulda da benzer sonuçların çıkması sayısal derslere olan ihtiyacın ve katılım konusundaki iştiağın önemini vurgularken, sözel derslere daha az katılımın olduğunun işareti ise öğrencilerin daha az önem verdiklerinin göstergesi olduğu tahmin edilebilir.

3.2. İl Genelindeki Okulların EBA'ya Katılım Durumları

Okullardan alınan verilere bakıldığında Erzincan'da bulunan okulların EBA'ya katılım oranları incelenmiştir. 163 okul içerisinde EBA'yı, 15 Temmuz Şehitleri AİHL öğretmenleri; 4440 saat kullanırken TOBB Binali Yıldırım AİHL öğretmenleri 1370 saat kullanmıştır. Öğrencilerin EBA'ya giriş sayısı ise 15 Temmuz Şehitleri AİHL için 39909 iken, TOBB Binali Yıldırım AİHL için bu sayı 44217 olarak verilmiştir.

Diğer okulların öğretmen giriş oranlarına bakıldığında 15 Temmuz Şehitleri AİHL 4440 saat kullanım ile Erzincan'da EBA'yı en yüksek kullanan 9. okul olarak 163 okul arasında önemli bir dereceye sahiptir. TOBB Binali Yıldırım AİHL ise 1370 saat kullanımla 66. sıradadır. Böylelikle 15 Temmuz Şehitleri AİHL'nin gerisinde kaldığı görülmüştür.

Diğer okullardaki öğrencilerin giriş sayılarını baz alarak yapılacak olan kıyaslamada ise 15 Temmuz Şehitleri AİHL 30. sıradayken, TOBB Binali Yıldırım AİHL 27. sırada yer alarak 163 okul içerisinde bazı okullardan düşük katılım sağlarken çoğu okuldan da yüksek bir katılım göstermişlerdir.

3.3. Öğretmenlere Ait Bilgi ve Bulgular

Bu bölümde çalışmamıza konu olan 12 öğretmenle yapılan mülakatların bulgularına yer verilecektir. Öğretmenlerin altısı 15 Temmuz Şehitleri AİHL, diğer altısı ise TOBB Binali Yıldırım AİHL'dendir. Öğretmen branşları iki sözel, iki sayısal ve iki İHL meslek derslerinden seçilmiştir. Öğretmenlere ait kodlar, okul ve branşlar Tablo 3'te gösterildiği gibidir.

Tablo 3. 3: Öğretmen Bilgileri ve Kodları

Okul	Branş	Kod
TOBB Binali Yıldırım AİHL	Edebiyat	K1
TOBB Binali Yıldırım AİHL	İHL Meslek Dersleri	K2
TOBB Binali Yıldırım AİHL	İHL Meslek Dersleri	K3
TOBB Binali Yıldırım AİHL	Tarih	K4
TOBB Binali Yıldırım AİHL	Kimya	K5
TOBB Binali Yıldırım AİHL	Matematik	K6
15 Temmuz Şehitleri AİHL	İHL Meslek Dersleri	K7
15 Temmuz Şehitleri AİHL	İHL Meslek Dersleri	K8
15 Temmuz Şehitleri AİHL	Edebiyat	K9
15 Temmuz Şehitleri AİHL	Tarih	K10
15 Temmuz Şehitleri AİHL	Fizik	K11
15 Temmuz Şehitleri AİHL	Matematik	K12

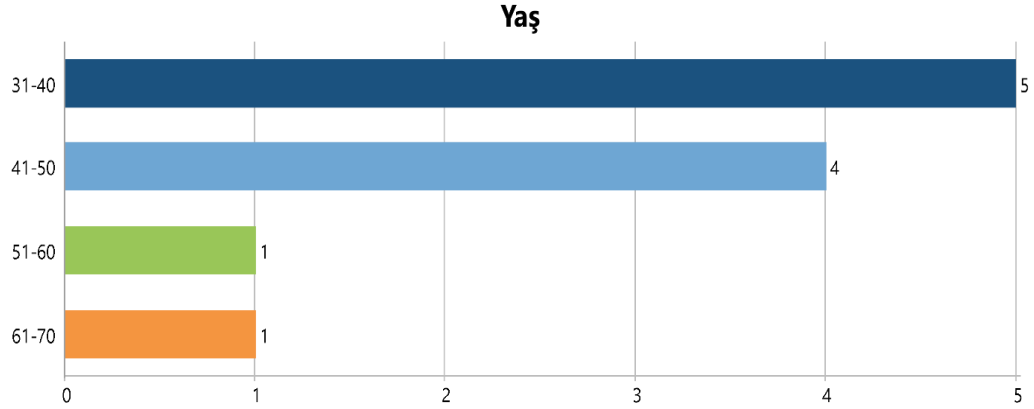
3.3.1.Demografik Bilgiler

Görüşme yapılan öğretmenlerin demografik bilgileri bu başlık altında sunulmuştur. Demografik bilgilerde; yaş, meslekte geçirilen süre, mevcut kurumda geçirilen yıl, bilgileri yer alacaktır. Daha sonra, çıkan sonuçların EBA'ya katılımı ile ilgili bir ilişkisinin olup olmadığı tespit edilecektir.

-Yaş

Katılımcıların yaşlarına ilişkin veriler Şekil 2'deki gibidir.

Şekil 3. 2: Öğretmenlerin Yaş Ortalamaları

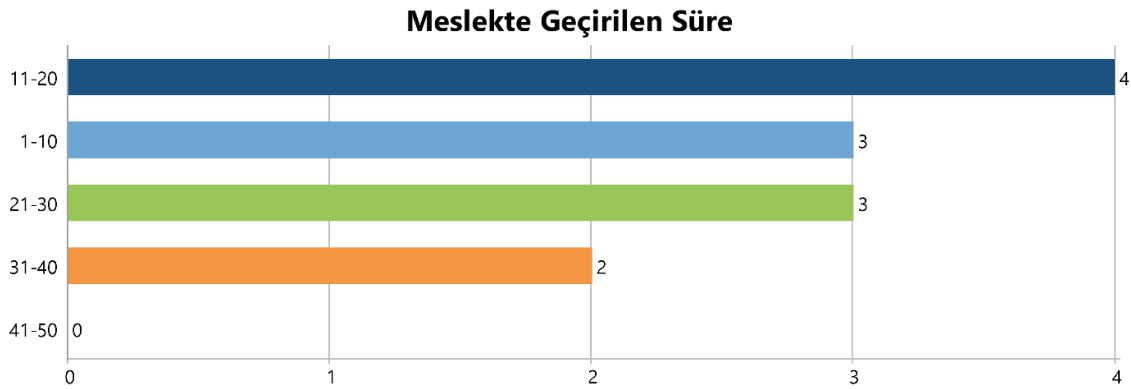

Şekil 2’de görüldüğü gibi katılımcıların büyük çoğunluğu 31-40 yaş aralığındadır. 50 yaş üstü öğretmenler azınlıkta olurken 41-50 yaş öğretmenlerin sayısı da en çok var olan ikinci yaş grubudur. Buradan da anlaşılabacağı üzere okullardaki yaşlı öğretmen sayısı azken ortalama yaşa sahip hocaların çoğunlukta olduğu söylenebilir.

-Meslekte Geçirilen Süre

Katılımcıların öğretmenlik mesleğinde geçirdikleri süre Şekil 3’te gösterildiği gibidir:

Şekil 3.3: Öğretmenlerin Meslekte Geçirdikleri Süre

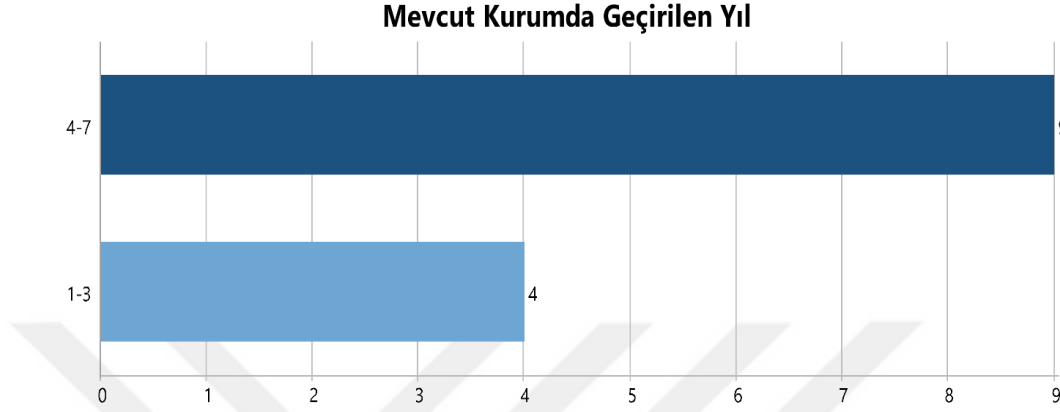

Şekil 3’te görüldüğü üzere katılımcıların büyük çoğunluğu 11-20 yıl arasında öğretmenlik mesleğini icra etmişlerdir. İkinci sırada ise 1-10 ve 21-30 yıllık öğretmenler vardır. 2 öğretmen ise 31-40 aralığında olup uzun yıllardır öğretmenlik yaptıkları görülmektedir.

-Mevcut Kurumda Geçirilen Yıl

Katılımcıların bulundukları kurumda geçirdikleri yıl Şekil 4'te görüldüğü gibidir:

Şekil 3. 4: Mevcut Kurumda Geçirilen Yıl

Şekil 4'te de görüldüğü gibi katılımcıların çoğunluğunun bulundukları kurumda geçirdikleri yıl 4 ile 7 yıl arasındadır. 4 öğretmen ise 1-3 yıldır mevcut kurumda görev yapmaktadır.

3.3.2. Öğretmenlerin EBA Hakkındaki Görüşleri

Öğretmenler ile yapılan mülakatlara ilişkin veriler bu başlık altında sunulmuştur. Mülakatlara ilişkin hiyerarşi kod modeli Tablo 4'teki gibidir. Hiyerarşi kod modelinde, öğretmen görüşmelerinden elde edilen veriler ışığında; EBA hakkındaki görüşler, öğretmen öğrenci ilişkileri, EBA kullanım oranları, ana başlıklarında çeşitli ana kodların ortaya çıktığı görülmüştür. Bu ana kodların yanında ise alt kodların ne olduğu verilmiştir. EBA hakkındaki görüşler, EBA kullanım oranları, öğretmen ve öğrenci ilişkisi ana kodları oluştururken verilen ana cevaplar alt kodları oluşturmuştur.

```

graph TD
    OG[ÖĞRETMEN GÖRÜŞMELERİ] --> OYG[Olumsuz Yönelimli Görüşler]
    OG --> EHGE[EBA Hakkındaki Görüşler]
    OG --> OYOG[Olumlu Yönelimli Görüşler]
    OG --> OO[Öğretmen ve Öğrenci İlişkisi]

    OYG --> SGA[Sosyalleşmenin Azalması]
    OYG --> CCEK[Cok Çocuklu Evlerde Dersin Katiliminin Azalmasi]
    OYG --> SHAK[Sinifa Hakimiyetinin Azalmasi]
    OYG --> SYO[Sistemin ve Ders İçeriklerinin Verilmesi Olmasi]
    OYG --> TSO[Takip Sisteminin Zayıf Olmasi]

    EHGE --> OKMY[Okulun Merkezi Bölgede Yer Alması]
    EHGE --> YO[Yüksek Olması]
    EHGE --> EKKE[Okulun Eğitim Kalitesinin Etki Etmesi]
    EHGE --> EKO[EBA Kullanım Oranları]
    EHGE --> DO[Düşük Olması]

    OYOG --> CS[Açık Sorumluluk Almayı Öğrenmesi]
    OYOG --> DT[Ders Takibine İmkân Tanınması]
    OYOG --> GK[Görsel Kullanımının Olumlu Etkisine Vurgu]
    OYOG --> TG[Teknolojik Gelişimlere Adaptee Olmayı Sağlaması]
    OYOG --> DI[Ders İçeriklerinin Verimli Olması]

    OO --> OGO[Öğretmenin Öğrenci İlgi ve Başarıları Üzerindeki Etkisi]
    OO --> ÖDK[Öğrencinin Derslere Katılımı]

    OGO --> ET[Etveli]
    OGO --> KE[Karşın Etkili]
    OGO --> ED[Etiksiz]

    ÖDK --> ÖDL[Öğrencilerin Din Derslerine İlgisizliği]
    ÖDK --> ÖDD[Öğrencilerin Din Dışı Derslere Yönelmesi]

    ÖDL --> IIE[Bazı Öğrencilerin İnternette Erişiminin Olmaması]
    ÖDL --> IDGB[Bazı Derslerin EBA Dışında Platformlarda Gerçekleşmesi]
    ÖDL --> IO[Öğrencilerin İlgisiz Olması]
    ÖDL --> EBY[BEB'nin Yetersiz Kalması]
    ÖDL --> ES[BEB'de Sinavlara Katılmanın Düşük Olması]
    ÖDL --> EKA[EBA Kullanımında Artış]

```

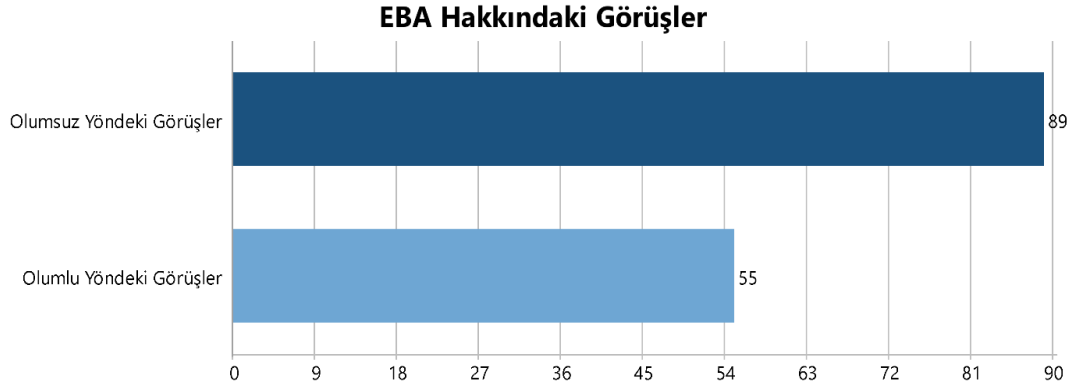
Tablo 3. 5: EBA Hakkındaki Görüşlerin Kod Matrisi

Kod Sistemi	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	K9	K10	K11	K12	
Öğretmen Görüşmeleri													
Mulakatlar													
EBA Hakkındaki Görüşler													
Olumlu Yöndeği Görüşler													
Ders İçeriklerinin Verimli Olması					1		1					5	
Testlerin ve Soru Havuzunun Bulunması	4		1	1						1	1	3	
Ders Takibine İmkan Tanınması		1	1		3		1	2		4	4	3	
Çocukların Sorumluluk Almayı Öğrenmesi	1						1						
Teknolojik Gelişmelere Adapte Olmayı Sağlaması	1	1	1			1			1			1	
Görsel Kullanımının Olumlu Etkisine Vurgu	2				2			2	2		2		
Olumsuz Yöndeği Görüşler													
Ders Saatlerinin Fazla Olması												1	
Takip Sisteminin Yayıf Olması					1	1	2	1	1				
Sistem in ve Ders İçeriklerinin Verimsiz Olması					6		1						
Sosyalleşmenin Azalması	1	1			2	1	3	2	3	1	3	1	2
Hareketsizliğin Vücut Ağrılarına Yol Açması	1		1		2								
Sınıf Hakimiyetinin Azalması	5	3	5	3	4	3	5	2	1	3	3	1	
Çok Çocuklu Evlerde Derse Katılımın Aksamaması	1		1		1	1	1	1	1		1		
Sistem de Teknik Aksamaların Bulunması	1		2	1	1								

38

bulunması takip etmiştir. Katılımcıların EBA sistemi hakkındaki görüşlerine ilişkin alt kodların istatistiği Şekil 5'teki gibidir:

Şekil 3. 5: EBA Hakkındaki Görüşler

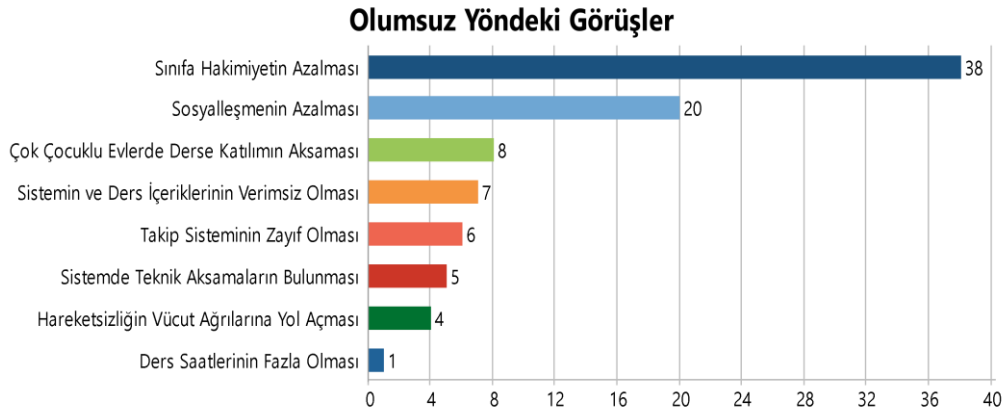

Verilen cevapların çoğunluğunun EBA'ya karşı olumsuz yöndeki görüşlerinin ön planda olduğunu göstermektedir. Ancak buradan da görülebileceği gibi her ne kadar olumsuz yöndeki görüşler ön planda olsa da olumlu görüşlerin varlığı da söz konusudur.

3.3.2.1. Olumsuz Yöndeki Öğretmen Görüşleri

Bu başlık altında, katılımcıların EBA sistemine ilişkin olumsuz yöndeki görüşlerine yer verilmiştir. Alt koda ilişkin istatistikler Şekil 6'daki gibidir:

Şekil 3. 6: Olumsuz Yöndeki Görüşler

Katılımcıların EBA kullanımına ilişkin olumsuz görüşleri arasından öne çıkan veri kodu, sınıf hakimiyetinin azalması olmuştur. Öğretmenler EBA'yı sınıf hakimiyeti açısından olumsuz bulduklarını dile getirmişlerdir. Bir diğer çoğunluğun, olumsuz olarak belirttiği konu ise sosyalleşmenin azalması olmuştur. EBA sosyal bir platform olduğundan dolayı öğrencilerin öğretmenlerle ve öğrencilerin kendi aralarında sosyalleşmediğini iddia ederek olumsuzluğun bu yönde olduğunu belirtmişlerdir. Çok çocuklu evlerde derslere katılımın azaldığına dair görüşler de ön plandadır. Çok çocuklu

ailelerde cihaz yetersizliği ve evin oda sayısından kaynaklanan müsait olmama durumunun, EBA'ya katılımı düşürdüğü belirtilmiştir.

3.3.2.1.1.Sınıf Hakimiyetinin Azalması

Katılımcılar, yoğun olarak EBA kullanımının en olumsuz etkisinin sınıf hakimiyeti üzerinde olduğunu ifade etmişlerdir. Yani öğrencilerin ders anında kontrol edilememesi, derslere katılım konusunda öğrenci üzerinde hakimiyet kurulamaması, öğrenci dersten ne kadar anlıyor ve öğrencilerin ders anında mevcut olup olmadığının bilinmemesi noktalarında sorunların olduğu vurgulanmıştır. Buna ilişkin olarak K5 şu ifadeleri kullanmıştır:

Şimdi uzaktan eğitimde şöyle söyleyeyim bir dönem mesela yazılıların olmaması, yazılı yapılmaması zaten öğrencileri derse getirmemiz anlamında en olumsuz etkendi. ...sonra tabii artık not kaygısı azalınca öğrencide biraz da havalarda da ısınması... Bahar aylarına geldikçe böyle öğrenci sayısında azalma oldu. Yani benim dersimde bile artık son ay 10-12 kişiye düştü yani. 29-30 kişilik sınıflarda hani yirmi beş, otuz arası olurken uzun bir süre yani böyle devam ettik. Güzel bir katılım vardı. Ama dediğim gibi bahar aylarına gelince bu iyice azaldı ve son konularda tabii birçok öğrenci eksik kaldı.

Bir diğer katılımcı olan K8 ise konuyla ilgili olarak şu ifadeleri kullanmıştır:

Online eğitim yüz yüze eğitimin belki yüzde otuzunu anca karşılar. Çünkü öğrencilerden geri dönüt alamıyoruz. Öğrencilerin görüntülerinin hepsini aynı anda ekrana yansıtması mümkün değil. Öğrenciyi göremiyoruz. Dersin başında mı değil mi onu bilemiyoruz. Soru sorduğunda soru soran öğrenciyi kaçırabiliyoruz. Öğrenci dönüt alamayabiliyor veya süre yetersizliğinden dolayı sorusunu soramayabiliyor.

K6 ise konuyla ilgili olarak şu ifadeleri aktarmıştır:

Fakat bu online eğitimde çok da söz konusu olmuyor çünkü karşınızda bir öğrenci yok. Soru sorup cevap aldığımız bir platform değil. Öğrenci sürekli pasif bir halde. Arka planda ne yaptığını bilmiyoruz ki bunu zaten öğrenciler de söylüyorlar; “yani ben online derslerde açıyordum, yatıyordum dersi ya da açıyordum ama ben dinlemiyordum, işte dışarı çıkıyordum” gibi durumlar yaşadık.

3.3.2.1.2. Sosyalleşmenin Azalması ve Disiplin

Katılımcıların EBA kullanımına ilişkin olumsuz fikirlerinde ikinci sırada sosyalleşmenin azalması yer almaktadır. Bu başlık altında da öğrencilerin yeteri kadar sosyal ortama maruz kalmadıkları, dersleri öğrenme açısından da öğrenci ve öğretmenlerin sosyalleşmesinin, gerekli konularda birbirlerine sorarak ilerlemenin doğru olduğunu dile getirerek EBA'nın buna imkân sağlamadığı dile getirilmiştir. EBA üzerinden etkileşimin ve öğrencilerin disiplinize edilmesinin zor olduğu da belirtilen bir diğer husustur. Bu veri kodu altında K5 şu ifadeleri kullanmıştır:

Öğrenci motivasyonu konusunda sıkıntı yaşıyoruz. Kimya dersinde özellikle tabii diğer derslerde de böyle şeyler olabilir. Bizim etkileşim çok önemli. Sınıf içindeki etkileşim. Yani beraber öğrenme. Öyle konularımız var ki sürekli işte birbirlerine soracaklar çünkü her an öğretmeni bulamazlar. Birbirlerine anlatarak, birbirlerinin sorularını çözerek öğrenecekleri konular var. Bu konulardan mahrum kaldılar öğrenciler. Yani sadece beni dinleyerek öğrenmeye çalıştılar. Bu da bazı öğrencileri geriye düşürdü açıkçası. Bunun dışında tabii okul ortamı öğrenciyi disipline sokuyor. Yani uzaktan eğitimde özellikle mesela ilk saatlerde devamsızlık oranı biraz daha fazla oluyor, uyanmıyor. Yani disiplin konusunda çok büyük sıkıntı ortaya çıkıyor uzaktan eğitimde.

K12 ise şu ifadeleri kullanmıştır:

...öğrenciyle bir etkileşim olmadığı için, yani tam öğrenmenin sağlandığını hiçbir zaman göremedik. Konuyu anlattığımızı düşünüyoruz, öğrenciyle karşılaştığımız zaman. Öğrenci soru soramıyor, sorsa bile yani geri dönütünü tam alamıyor. Yani bir etkileşim işte canlı bir şekilde öğretmeni görmüyor. Ne demek istediğimizi anlamıyor. Sadece bir ekran var ekran üzerinde. Etkileşim olmadığı için öğrenmeyi olumsuz etkiledi.

3.3.2.1.3. Çok Çocuklu Evlerde Derse Katılımın Aksaması

Birden fazla kardeşin bulunduğu evlerde derse katılımlar aksamaktadır. Bu aksamaların sebebi bazen cihaz yetersizliğinden oluyorken bazı zamanlarda da evdeki kardeşlerin ders saatlerinin çakışması sonucu öğrencilere EBA'ya girebilecekleri cihazın yetmemesi durumu olabiliyor. Diğer bir sorunun ise evdeki oda sayısının, derse girecek kişi sayısına yeterli gelmemesi, iki dersin aynı ortamda dinlenerek gürültü

olmasıyla verim alınamaması durumudur. Buna ilişkin olarak K1 şu ifadeleri kullanmıştır:

Yeri geliyor mesela çok kardeş oluyorlar. O da onun girişini olumsuz etkiliyor. Öbür gün canlı ders oluyor. Mesela bunu çok yaşadık. Bir iki dersimde çakışma oldu. Öğrenciler özel ders, dershaneler o dönemde açtı. Hocam ben dershanedeki derse gideceğim yüz yüze sizinkine katılamayacağım dediler. Mesela olumsuz etki diyorsak bu dersler, kardeşler, bazen teknik sorunlar, elektrik kesintisi bir ara çok oldu mesela o şekilde olumsuz etkiler oldu. En azından Milli Eğitim'de önlemler vardı bu olumsuzluklara karşı. Mesela tableti olmayana tablet verdiler. Okulumuz adına konuşacak olursak bireysel yapmadım ama bazı öğrencilere özelden biz kendi içimizde para toplayıp tablet aldık, internet bağlantısı sağladık ve böylece çok çocuklu olan ailelerde ders aksaklıkları bir nebze hafifletildi. Bunu söyleyebilirim.

K9 ise şu ifadeleri kullanmıştır:

En zorlandığımız nokta şu, bir evin içerisinde aynı anda birkaç kişinin derse bağlanıyor olması. Gürültünün var olması, mekânın yetersizliğini söyleyebilirim. Bir diğeri de bütün öğrencilerimde internet altyapısının olmaması, internet altyapısı olanların cihazlarının olmaması cihazları olan öğrencilerimin de internet altyapılarının olmaması temel sebep olabilir.

K11 şu ifadeleri aktarmıştır:

Şimdi bazı öğrencilerimizin ailesinde kardeş sayısı çok fazlaydı. Bilgisayar ona düşmüyordu. Annesinin telefonu ile giren öğrencimiz vardı. Yani öğrencilerimizin büyük çoğunluğu fakir. Okulumuz birkaç öğrenciye bilgisayar yardımıyla falan bulundu birtakım sponsorlar bularak hatta gün geldi ben de bilgisayar sıkıntısı çekmeye başladım. Çünkü evde iki tane de benim öğrencim var. Okuldaki bilgisayar laboratuvarından gelip faydalandım. Okulda öğretmenler yardım toplayıp olmayanlara tablet tarzı bir şeyler alalım veya ikinci el cep telefonu alalım tarzında düşündük ama zaten öğrencilerimizin sanırım yüzde otuzunda falan evinde internet yoktu. Buna erişebilecekleri bir durum yoktu, akıllı telefon falan da yoktu. Gerçi EBA'nın sekiz GB interneti yeterli olurdu, devletin verdiği ama gerçekten teknolojik alet olmayınca onun çok bir anlamı kalmadı.

3.3.2.1.4.Sistemin ve Ders İçeriklerinin Verimsiz Olması

Katılımcıların en çok şikâyet ettikleri konularından biri de sistemin ve ders içeriklerinin yetersizliğine dairdir. Öğretmenler, derslerini anlatırken konuyla ilgili yeterli ve güncel materyallerin olmadığına dikkat çekmiştir. EBA sisteminin sınırlı olması ve ders esnasında bahsedilen konuyu ele almak için ihtiyaç duyulan önemli kaynaklara erişimi kısıtladığı ifade edilmiştir. K4 konuyla ilgili olarak şu ifadeleri kullanmıştır:

EBA soruları yenilerse aktif kullanılır. Ama eski versiyonlarla devam ederse kullanmam bir ikincisi mesela burada bir EBA için vitamin grubunu alacağız demişler. Bir sürü görsel ders grubu alacağız demişlerdi. Bir kısmını almışlar, koymuşlar. Ama çoğu olaya da ulaşamıyoruz. Mesela burada izletmemiz gereken bir sürü görsel var. YouTube'da var izletmemiz gereken videolar, görseller. Ama devletin interneti izin vermediği için onlara giremiyoruz. EBA' da da yeterli bilgiler yoktur. Yeterli videolar, konular, içeriklerle ilgili bir şeyler yoktur. Mesela burada bir sanat anlatanlar, tarihte bir sanat anlatırken ben Divriği Ulu Cami'yi göstermek istiyorum ama gösteremiyorum. İnternet izni vermiyor. Sadece EBA portalına girin diyor. EBA'da her türlü video ve görsel yok yani. Son zamanlarda biraz artırdılar ama yani yeterli değil.

K6 ise şu ifadeleri aktarmıştır:

Yani donanımları tabii ki ilk çıktığında yeterli değildi. Eski sisteme dayalı sorulardan oluşuyordu matematik adına. EBA Akademide biraz daha soru kalitesi arttı ve online eğitimde bizim gerçekten elimiz, ayağımız oldu. Fakat online eğitim bittikten sonra artık çok da bir cazibesi kalmadığını düşünüyorum. Çünkü matematik boyutuyla düşündüğümüzde öğrenci oradaki soruyu defterine bakıp yazıyor tekrardan defterini çözüyor. Oraya işaretlemesini falan yapıyordu ödevlendirmelerde. Bu da onlar için hem ekran süresinde fazlaca zaman harcama hem de aynı soruyu tekrardan kâğıda yazıp işlem yapma noktasında zaman kaybıydı

K2 ise şu şekilde ifade etmiştir:

“İşte ders takibi yapıyordum ben ondan bakabiliyordum. Öbür türlü mesela sınıflarda falan açmadım. Yeni yeni ben akıllı tahtayı kullanıyorum, yani sınıflarda kullanmadım.”

63 yaşından olduğu bilinen K2'nin bu ifadeleri ise EBA'yı kullanmanın zorluğunu ve verim alamamasının sebebinin yaşla ilgili olduğunu düşündürmektedir.

3.3.2.1.5. Öğrenci Takip Sisteminin Zayıf Olması

Katılımcıların memnun olmadığı meselelerden biri de takip sistemine ilişkindir. Öğrencilerin uzaktan eğitimde derslere katılıp katılmadıklarını ve ders esnasında var olup olmadıklarını izlemeye güçlük çektiklerini ifade etmişlerdir. Derslere katılım ve öğrencilerin ödevleri yapıp yapmadıkları konusunda denetim konusunun zor olduğu belirtilmiştir. K5 konuyla ilgili olarak şunları paylaşmıştır:

Yani yüz yüze eğitimle de kıyaslandığında bence öğrenci açısından online eğitimin çok bir artı tarafını söyleyemeyeceğim. Hani online eğitimde yapıp da yüz yüze yapamayacağımız hiçbir şey yok. Ama tam tersi yüz yüze yapabileceğimiz birçok şeyi online eğitimde yapamıyoruz. Bir kere öğrenci takibi konusunda uzaktan eğitimde çok büyük sıkıntı yaşıyoruz.

K7 ise şu ifadeleri kullanmıştır:

Öğrencileri, sürekli takip etmiyorum çünkü kolay bir iş değil. Özellikle de online eğitim sürecinde çocukların tamamından sorumlusun. Online eğitimdeyken çocukların tamamından sorumlusun. Hangi öğrenci dersine geldi, gelmedi, işte EBA'yı kullandı mı, gönderdiğim ödevi yaptı mı? Mesela işte konuşurken bu aklıma geldi. Ödev veriyorsun, Arapça ödev veriyorsun, EBA'dan ödev atıyorsun. Çocuk, yaptı mı? Yapmadı mı? Bunu takibi sınıf bazında daha kolay. Ama okul bazında tek tek öğrenciye girebilecek sınıfların hepsinde öğrenci taramak biraz vakit aldığı için öğrenci takibi, belki de çok da başvurduğum bir şey değil ama hassaten yapmalarını önemsediğim bir ödev varsa onu mutlaka takip ederim. ...bu hususta öğrencinin devamını öğretmenin kendisinden ziyade ailenin takip etmesi çok daha yerinde sağlıklı bir sonuç doğuruyor. Zaten şöyle söyleyeyim, aslında yüz yüze eğitimde de hani öğrenci anlamında sorumlu olan aile, normal online eğitimde de sorumlu aile. Yine diyorum ya bu takip hususundaki en sağlıklı çalışmayı velinin kendisi yapması gerekiyordu. Çünkü tamamıyla izin verildiği kadar girebildiğimiz bir alan.

3.3.2.1.6. Sistemde Teknik Aksamaların Bulunması

Katılımcılar, EBA sisteminde teknik aksamaların bulunduğunu, bu durumun eğitime engel olduğunu ifade etmişlerdir. EBA'nın her ne kadar sonraki süreçlerde halledilmiş olsa da alt yapısal olarak sorunlar oluşturduğu, dersten atma, derse bağlanamama gibi sorunların olduğu belirtilmiştir. K3 konuya ilgili olarak şu ifadeleri kullanmıştır:

“Yani şöyle söyleyeyim ilk başlarda artık altyapı yetersizliğinden mi sıkıntılar yaşandı bağlantı problemi oldu, şu oldu, bu oldu falan. Onun dışında başka bir problem olmadı. Zaten ondan sonra da rayına oturdu.”

K5 ise şu ifadeleri aktarmıştır:

“Başlarda bayağı bir sıkıntı vardı. Yani sistem kaldırmıyordu herhalde. Bayağı bir sürekli hattan kopuyorduk. Bağlanmamız çok uzun sürüyordu ama sonradan bu işi düzelttiler.”

3.3.2.1.7. Ders Saatlerinin Fazla Olması

Katılımcılardan biri, ders saatlerinin fazla olmasından ve derslerin zamanının belirlenmesinde sıkıntılar olduğunu dile getirmiştir. Bu anlamda yüz yüze eğitimle kıyaslayarak uzaktan eğitimde ders saatlerinin daha az olması gerektiğini ifade ederek bu derslerin zamanının da okul tarafından sıkı bir programla değil, öğrenci ve öğretmenin uygun olduğu esnek saatlerde yapılması gerektiği dile getirilmiştir. Buna ilişkin olarak K12 şu ifadeleri kullanmıştır:

Bunun mesai saatleri içerisinde değil de biraz da akşam saatlerine bırakılabilirdi mesela işte öğrencinin, öğretmenin istediği bir saate. Yani direkt sisteme, programa bağlı kalmaktansa ya diyelim ki akşam sekizde, dokuzda, onda da ders olabilirdi. Yani hani ders sayısı işte normal okul saatiyle aynı olmadan diyelim okulda altı saat ama uzaktan eğitimde bu üçe dörde düşürülebilir. Hani bunda biraz da esnek davranabilirdi yani.

3.3.2.1.8. Hareketsizliğin Vücut Ağrılarına Yol Açması

Uzaktan eğitim süreci boyunca en çok sorun yaratan durumlardan biri de hareketsizlik olmuştur. Bu hareketsizliğin ve uzun süre ekran başında kalmanın sağlığa

olumsuz etkilerinin olduğu vurgulanmıştır. K5 konuya ilgili olarak şu ifadeleri paylaşmıştır:

Yani tripod hem tahta hem masada yazarak yani her forma çevirebileceğim bir ortam kurmuştum zaten. O yüzden ders anlatma konusunda bir sıkıntı yaşamadım yani açıkçası. O konuda sıkıntı yok ama ortam olarak sıkıntılar yaşadım. O kadar uzun saattir ekranın başında olmak bizi yordu.

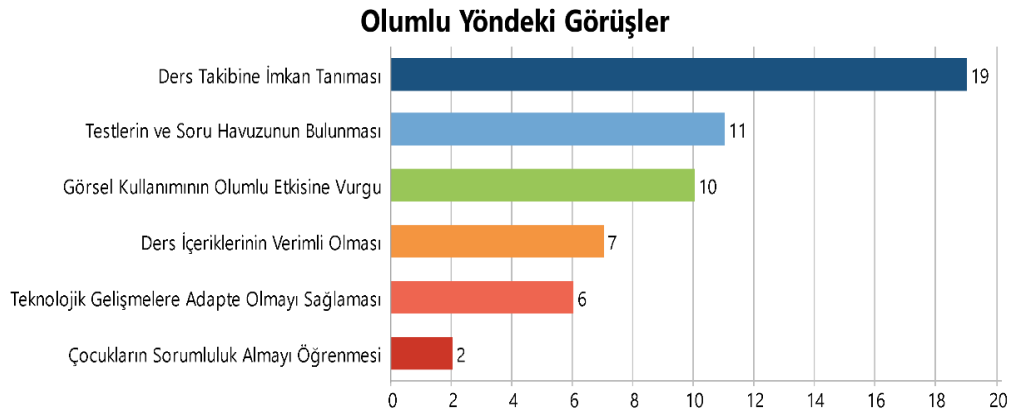
K9 ise şunları ifade etmiştir:

“Yani uzaktan eğitim devamlı ekranın başında kalmak, devamlı ekrana bakmak, cama bakmak insanı yorduğunu söyleyebilirim.”

3.3.2.2. Olumlu Yöndeki Öğretmen Görüşleri

Bu başlık altında, katılımcıların EBA sistemine ilişkin olumlu görüşlerine yer verilmiştir. Buna ilişkin görsel Şekil 7’deki gibidir. Bu olumlu yöndeki görüşlerin önde gelen başlığı ders takibine imkân tanınması olmuştur. Testlerin ve soru havuzunun bulunması ve görsel kullanımın olumlu etkisinin vurgusu olumlu görüşlerin başında gelmektedir.

Şekil 3. 7: Olumlu Yöndeki Öğretmen Görüşleri

3.3.2.2.1. Ders Takibine İmkân Tanınması

Sistemin ders takibine imkân tanınması, çoğu katılımcının memnun olduğu konuların başında gelmektedir. Buna ilişkin olarak K8 şu ifadeleri kullanmıştır:

“Mesela işte gün içerisinde anlattığımız derslerin daha önce EBA TV’de yayınlanan videolarını, konu özetlerini, özellikle soru kazanım testlerini, EBA

üzerinden gönderiyoruz ve bunun takibini yapıyoruz. EBA akademik destek programını kullanıyorum işte ondan performans ödevleri gönderiyorum, takibini yapıyorum.”

K2 ise şu ifadeleri aktarmıştır:

“Sadece geçen yılki pandemi döneminde ders takibi yapıyordum ben EBA'dan.”

3.3.2.2.2. Testlerin ve Soru Havuzunun Bulunması

Katılımcıların sisteme ilişkin getirdikleri ikinci olumlu yorum ise testlere ve soru havuzuna ilişkindir. EBA'daki test ve soru havuzundan faydalandığı dile getirilmiştir. Bununla ilgili olarak K1 şunları aktarmıştır:

...Veyahut da bir soru havuzu var. Ben o soru havuzundan kendimle alakalı, kendi alanımla alakalı soruları seçip Tekrar kendime ait bir sınav oluşturabiliyorum ve sınıflara yolluyorum seçtiğim öğrencilere falan. Daha sonra öğrencilerin kazanımlarını ne kadar elde ettiğini vesaire oransal olarak gördüğüm için yararlı tabii ki bir sınavın analizinin anında yapabiliyorsunuz baktığınızda.

3.3.2.2.3. Görsel Kullanımının Olumlu Etkisi

Katılımcılar, EBA sisteminin görsel kullanımına imkân tanınması ve bunun da öğrenme üzerine olumlu etkide bulunmasına vurgu yapmışlardır. Buna ilişkin olarak K5 konuya ilişkin olarak şu ifadeleri aktarmıştır:

“Şimdi öğrencilerin sonuçta ders esnasında öğrendiklerini tekrar etmesi gereken bazı materyallere ihtiyacı var veya eksik kaldığı konuları dinleyebileceği o eksiklerini giderebileceği platformlar lazım. Bunun için güzel bir platform. Oradaki videolar, görseller, sorular bence oldukça öğrenci için etkili.”

3.3.2.2.4.Ders İçeriklerinin Verimli Olması

EBA'daki ders içeriklerinin verimli olduğu ve öğretmen ve öğrencilerin sistemde var olan bu materyallere kolayca ulaşip kullanabildikleri ifade edilmiştir. K12 konuya ilişkin şu ifadeleri kullanmıştır:

“Yani kâğıda yazdığın zaman çocuk işte hocam fotoğraf alacağım, yazacağım dediği zaman hiç faydalı olmamıştı. Ellerin materyal var. Her şey istedikleri şekilde görebiliyorlar burada. Onların da başka bir şeyleri ve soru bankaları var tabii.”

3.3.3. Öğretmen Öğrenci İlişkisi

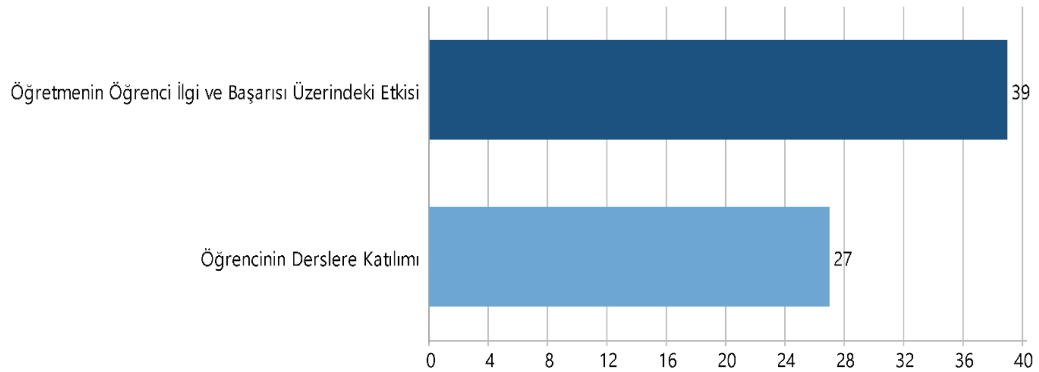
Bu tema altında, katılımcıların öğretmen ve öğrenci ilişkisine ilişkin düşüncelerine yer verilmiştir. Öğretmenlerin tutum ve davranışlarının öğrencinin başarı ve derse katılımı üzerindeki etkisi değerlendirilmiştir. Temaya ilişkin kod matrisi Tablo 6'da gösterildiği gibidir:

Tablo 3. 6: Öğretmen Öğrenci İlişkisinin Kod Matrisi

Kod Sistemi	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	K9	K10	K11	K12
Öğretmen Görüşmeleri												
Mülakatlar												
Öğretmen ve Öğrenci İlişkisi												
Öğrencinin Derslere Katılımı												
EBA Kullanımında Artış	2		1						1	1		
Öğrencilerin Okul Dışı Derslere Yönelmesi	1			2	1		1	1		1	1	1
EBA'da Sınavlara Katılımın Düşük Olması	1											
Öğrencilerin Din Derslerine İlgisizliği	1	4	2	2	1				2			
Öğretmenin Öğrenci İlgi ve Başarısı Üzerindeki Etkisi												
Etkili	3	1		1	3	1				2	2	1
Kısmen Etkili			2	2	1	1	2	3	4	1	1	2
Etkisiz	1	2	2				1					

Görüldüğü gibi, öğretmen öğrenci ilişkisinde öğrenci başarısına ilişkin öğretmen etkisinin kısmi olduğu sıklıkla tekrarlanan cevaplar arasında yer almaktadır. Yani öğretmen öğrencinin başarısı üzerinde kısmen etkili olduğu anlamına gelen bu bulguda temaya ait istatistikleri Şekil 8'de görüldüğü gibidir:

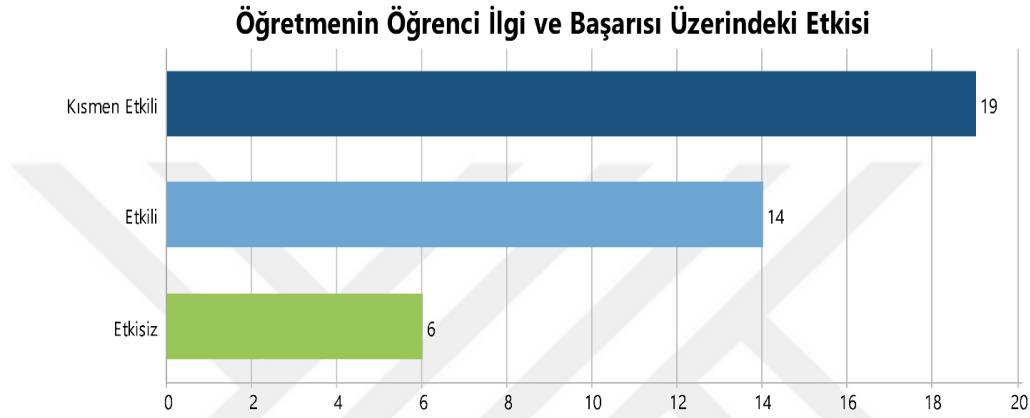
Şekil 3. 8: Öğretmen Öğrenci İlişkisi
Öğretmen ve Öğrenci İlişkisi

3.3.3.1.Öğretmenin Öğrenci İlgi ve Başarısı Üzerindeki Etkisi

Bu kategori altında öğretmenin öğrenci başarısı ve ilgisi üzerindeki etkisine ilişkin görüşlere yer verilmiştir. Katılımcıların büyük çoğunluğu, öğretmenlerin öğrenci ilgi başarısı üzerindeki etkisinin kısmen etkili olduğunu söylerken, ikinci büyük kısımlık görüşler de öğretmenin öğrenci başarısı üzerindeki etkisinde etkili olduğunu ifade etmiştir. Buna ilişkin görsel Şekil 9'daki gibidir:

Şekil 3. 9: Öğretmenin Öğrenci İlgi ve Başarısı Üzerindeki Etkisi

3.3.3.1.1. Kısmen Etkili

Katılımcıların bir kısmı öğretmenin etkisinin kısmi olduğunu ifade etmiştir. Uzaktan eğitim sürecinde öğrencilerin derslere katılımı için her ne kadar okul idaresi ve öğretmenler çeşitli çalışmalar yapmış olsa da bir yere kadar etkili olduklarını ifade etmiştir, etkinin kısmi olduğuna değinmiştir. Buna ilişkin olarak K4 şu sözleri aktarmıştır:

Yani şöyle burada öğrencilerin katılması için idare de öğretmenler de bir şeyler yaptı. Mesela gruplar kurduk. O gruplardan yoklamaları attık. Yok gelmeyenleri, gelenleri, velileri de takip etmeye çalıştık bunlar. Ama dediğim gibi online eğitimde olunca her şey aksadı yani, bir şey değil her şey aksadı. Okul idaresi de aksadı. Öğretmenler de aksadı. Öğrenciler daha çok aksadı.

3.3.3.1.2.Etkili

Katılımcıların bir kısmı ise öğretmenin, öğrencilerin derslere katılımı noktasında rolünün büyük olduğunu ifade etmişlerdir. Buna ilişkin olarak K11 şu sözleri aktarmıştır:

Öğretmenlerin katkısı yüzde yüzdür. Benim de bir oğlum var. Ben de bir veliyim. Bu yıl sınava girecek. Ama sayısalcı olmasına rağmen edebiyat hocasını çok sevdiği için ve onu rol model gördüğü için beyit ezberliyor. Sınavda ona bir faydası olmayacak. Yani kendi çocuğumdan kendi yaşam kesitinden örnek verecek olursam çok çok önemli. Öğrencinin öğretmeni sevmesi noktasında iş bitiyor. Tabii ki başka yan sınıfın öğrencileri edebiyat derslerinde işte matematik çözme bir dersten kaçış veya dinlenme saati gibi görürken işte soy ismini hatırlayamayacağım ama Allah razı olsun o Hocamız sayesinde bizim çocuklarımız sayısalcı olmasına rağmen beyit ezberliyorlar.

3.3.3.1.3. Etkisiz

Bir kısım katılımcı ise EBA sürecinde öğretmenin öğrencinin derslere katılımı konusunda rolünün hiç bulunmadığını ifade etmiştir. K3 şu sözleri aktarmıştır:

“Vallahi açıkçası etkisi çok fazla olmadı, benim açımdan söylemek gerekirse. Yani işte hani yoklama alıyorduk. Aslında hani yoklamada bir etkisi yok ama hani öğrencilerin katılımını sağlamak amacıyla falan onu yaptık. Ondan sonra dersi sohbet havasında fazla sıkmadan yaptığımız da oydu.”

3.3.4. EBA Kullanım Oranları

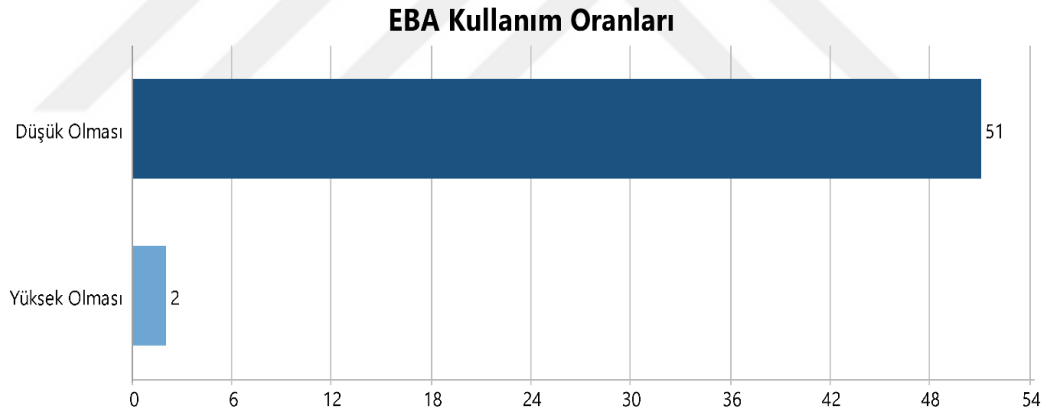
Uzaktan eğitim süresince EBA kullanım oranları okuldan okula ve öğrenciden öğrenciye farklılık göstermiştir. Bunun sebeplerine ilişkin katılımcı notlarına bu başlık altında yer verilmiştir. Temaya ilişkin kod matrisi Tablo 7’deki gibidir:

Tablo 3. 7: EBA Kullanım Oranlarının Kod Matrisi

Kod Sistemi	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	K9	K10	K11	K12
Öğretmen Görüşmeleri												
Mülakatlar												
EBA Kullanım Oranları												
Yüksek Olması												
Okulun Merkezi Bölgede Yer Alması									1			
Okulun Eğitim Kalitesinin Etki Etmesi					1							
Düşük Olması												
Öğretmenlere Maddi Destekte Bulunulmaması											1	
EBA'nın Yetersiz Kalması					1	3	3		2		2	
Bazı Öğrencilerin İnternete Erişiminin Olmaması			1		2		1	1	4		1	2
Bazı Derslerin EBA Dışındaki Platformlarda Gerçekleşmesi	1		3				1	1			1	
Öğrencilerin İlgisiz Olması		3	1	6	1	1	4	2		1	1	

Görüldüğü gibi, EBA kullanımına ilişkin tema altında öne çıkan veri kodu “Öğrencilerin İlgisiz Olması” olmuştur. Temaya ilişkin istatistikler Şekil 10’daki gibidir:

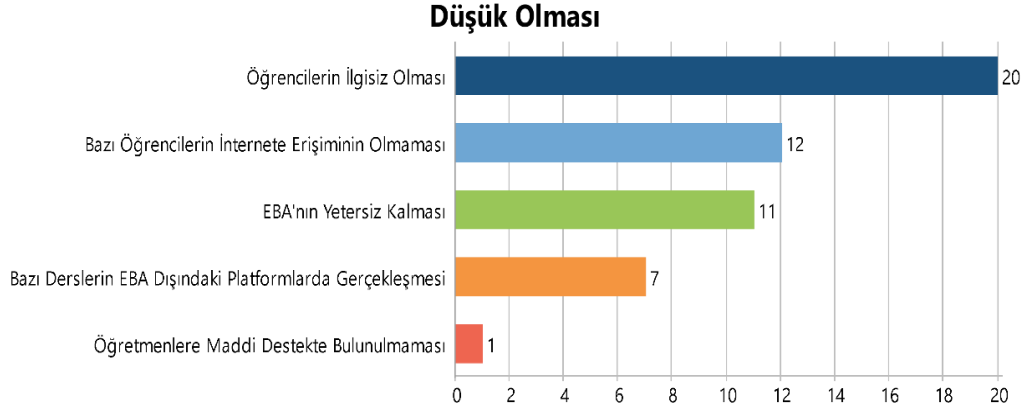
Şekil 3. 10: EBA Kullanım Oranları

3.3.4.1.EBA’yı Kullanımın Düşük Olması

Katılımcıların ezici çoğunluğu EBA kullanımının düşük olmasına ilişkin görüşlerini paylaşmışlardır. Bu sebeplerin başında öğrencilerin ilgisiz olması geliyorken bazı öğrencilerin EBA’ya erişim noktasında sıkıntı yaşaması ve EBA’nın yetersiz olması diğer sebeplerdendir. Bu katılımın düşüklüğünün kategoriye ilişkin istatistikleri Şekil 11’de gösterildiği gibidir:

Şekil 3. 11: EBA Kullanımının Düşük Olması

3.3.4.1.1. Öğrencilerin İlgisiz Olması

Katılımcılar, kullanım oranlarının düşük olmasını öğrencilerin ilgisizliği ile açıklamışlardır. Yani öğrencilerin derslere girme konusunda ilgisiz ve isteksiz oldukları, daha çok test çözmek ve denemeye girmeyi hedefledikleri belirtilmiştir. Buna ilişkin olarak K2 şu ifadeleri kullanmıştır:

Yani uzaktan eğitimi bilemem ama EBA'yı okulda akıllı tahtalarda sürekli kullanan öğrenciydi. Aktif olarak kullanmasını sağlamak gerekir. Öğrenci de yani kitap tutamıyorsa oradan görsel olarak açacak, materyalleri görecek, çalışmalara göre de çeşitli etkinlikleri görecek. Ona göre yaparsa daha faydalı olur yani. Kitap bu konuda çok sınırlı. Yani yine sonuçta iş öğrencide bitiyor. Öğrenciye onu inandıracak. Ama şimdi bizim öğrencilerimiz benim gördüğüm kadarıyla sadece test çöz denemeye gir kafasında oldukları için öbürleri pek fazla şimdi görmüyorlar belki ileride. Ha keşke yapsaydık diyecekler ama iş işten geçmiş olacak.

3.3.4.1.2. Öğrencilerin İnternete Erişiminin Kısıtlı Olması

Katılımcıların bir kısmı ise katılım oranının düşük olmasını internet erişim sorunlarıyla açıklamıştır. Uzaktan eğitime geçildiğinde evde internetin var olmaması, bunun için yeterli maddi imkânın olmaması internete erişimi sınırlamıştır. Bu da öğrencilerin EBA üzerinden derslere katılımını olumsuz yönde etkilemiştir. K9 konuya ilişkin olarak şu ifadeleri kullanmıştır:

Şunu kesinlikle ifade edebilirim ki internet altyapısının ücretsiz olması yönüyle daha etkin olabilirdi. Çünkü maddi bir kaynağa bağlı olduğundan dolayı internet bağlantısı her ailenin de bunu sağlayabilecek bütçeye

ulaşmadığından dolayı ki pandemi süresince ailelerin ek külfetleri de vardı zor bir süreçti. Hazırlıksız yakalanmaları, internet bağlantısının sağlanmamış olması ücretsiz bir şekilde ailelere bu oranda katılım oranlarının düşük olmasına sebep olmuş olabileceğini düşünüyorum.

3.3.4.1.3. EBA'nın Yetersiz Kalması

EBA kullanım düşüklüğüne ilişkin bir diğer mesele ise EBA'nın eğitim için yeterli bir sistem olmamasıdır. K16 konuya ilişkin olarak şu ifadeleri kullanmıştır:

“Bilgilendirmenin yeterli yapıldığını düşünmüyorum. Ne zaman bir şey arasam özellikle meslek derslerinde hiç bulamadım aradığım içerikleri, sadece online kitaplar falan var. Konu anlatımlı videolar vesaire hiçbir şey yoktu. Yani zengin bir içeriği olduğunu düşünmüyorum.”

3.3.4.1.4. Bazı Derslerin EBA Dışındaki Platformlarda Gerçekleşmesi

Katılımcıların bir kısmı ise uzaktan eğitime erişim oranlarının aslında düşük olmadığını, derslerin EBA dışında gerçekleştirildiği için istatistiklerin düşük çıktığını ifade etmişlerdir. Yani dersler ve bu derslere katılım EBA üzerinden olmadığı için katılım oranının olumsuz yönde etkilediği belirtilmiştir. K3 meseleye ilişkin olarak şu ifadeleri kullanmıştır:

Canlı dersin zaten işte o pandemi sürecinde hep kullandık tabii ki. Ama onun dışında işte bu dediğim dokümanlara falan mesela bizim din kültürü portalı var mesela. O daha güzel mesela gördüğüm kadarıyla. Onu kullanıyoruz genelde. Genel Müdürlüğü'nün portalı. Din eğitimi portalı diye bir şey var. O da yani Milli Eğitimin. Oradan ders yapıyoruz yani genelde. Ama tabii ki Zoom'dan ve EBA'dan uzaktan dersler yaptık.

3.3.4.1.5. Öğretmenlere Maddi Destekte Bulunulmaması

EBA'ya katılımın düşük olmasının sebeplerinden biri olarak, öğretmenlere maddi destek sağlanmadığından EBA'ya giriş için sahip olmaları gereken bilgisayar temininde güçlük çektikleri belirtilmiştir. K11, öğretmenlerin maddi yetersizliğine ilişkin şu ifadeleri kullanmıştır:

Bilgisayara ulaşamayan arkadaşlarım oldu biliyorum. Üç çocuğu varsa bir evde iki kişi de öğretmense bu adam nasıl başlayacak? Benim iki çocuğum vardı. Allah'a şükür yaptık bir şeyler. Bir ara da okuldan bilgisayar götürmek

zorunda kaldım evime. Çünkü arıza veriyor, bir şey oluyor. O işte format atılana kadar bir şekilde idare etmeniz gerekiyor vesaire. Bununla alakalı ÖTV indirilerek öğretmenlere ucuz cep telefonu, ÖTV'siz bilgisayar, edinmeleri sağlanabilirdi. Neyse yani çok fazla maddi anlamda kaybımız oldu online eğitimde. Benim şahsen çok fazla kaybım oldu. Teknolojide evdeki olup bitenleri güncellemek, yenilemek adına dediğim gibi on bir bin, on iki bin arasında bir para harcamak durumunda kaldık. Maddi anlamda çok sarsıldık. Destek alınabilirdi, yapılabilirdi. Yaptığımız bazı derslerin ücreti de bize ödenmedi. Online dersler yaptık ve ücret almadık o zaman. Orada da ben değil ama çok sıkıntı çeken arkadaşım oldu. ...ama yani öğretmenin maddi açıdan ne çektiği çok fazla düşünülmedi. Her zamanki gibi öğretmen düşünülenler arasında en sona bırakıldı yani.

3.4.Öğrencilerle İlgili Bilgi ve Bulgular

Çalışmanın katılımcılarını oluşturan iki farklı imam hatip lisesinden on ikişer kişi olmak üzere toplamda yirmi dört öğrenciye ait okul ve kod bilgileri aşağıda verilmiştir.

Tablo 3. 8: Öğrenci Bilgileri ve Kodları

OKUL	KOD
15 Temmuz Şehitleri Anadolu İmam Hatip Lisesi	K1
15 Temmuz Şehitleri Anadolu İmam Hatip Lisesi	K2
15 Temmuz Şehitleri Anadolu İmam Hatip Lisesi	K3
15 Temmuz Şehitleri Anadolu İmam Hatip Lisesi	K4
15 Temmuz Şehitleri Anadolu İmam Hatip Lisesi	K5
15 Temmuz Şehitleri Anadolu İmam Hatip Lisesi	K6
15 Temmuz Şehitleri Anadolu İmam Hatip Lisesi	K7
15 Temmuz Şehitleri Anadolu İmam Hatip Lisesi	K8
15 Temmuz Şehitleri Anadolu İmam Hatip Lisesi	K9
15 Temmuz Şehitleri Anadolu İmam Hatip Lisesi	K10
15 Temmuz Şehitleri Anadolu İmam Hatip Lisesi	K11
15 Temmuz Şehitleri Anadolu İmam Hatip Lisesi	K12
TOBB Binali Yıldırım Anadolu İmam Hatip Lisesi	K13
TOBB Binali Yıldırım Anadolu İmam Hatip Lisesi	K14
TOBB Binali Yıldırım Anadolu İmam Hatip Lisesi	K15
TOBB Binali Yıldırım Anadolu İmam Hatip Lisesi	K16
TOBB Binali Yıldırım Anadolu İmam Hatip Lisesi	K17
TOBB Binali Yıldırım Anadolu İmam Hatip Lisesi	K18
TOBB Binali Yıldırım Anadolu İmam Hatip Lisesi	K19
TOBB Binali Yıldırım Anadolu İmam Hatip Lisesi	K20
TOBB Binali Yıldırım Anadolu İmam Hatip Lisesi	K21
TOBB Binali Yıldırım Anadolu İmam Hatip Lisesi	K22
TOBB Binali Yıldırım Anadolu İmam Hatip Lisesi	K23
TOBB Binali Yıldırım Anadolu İmam Hatip Lisesi	K24

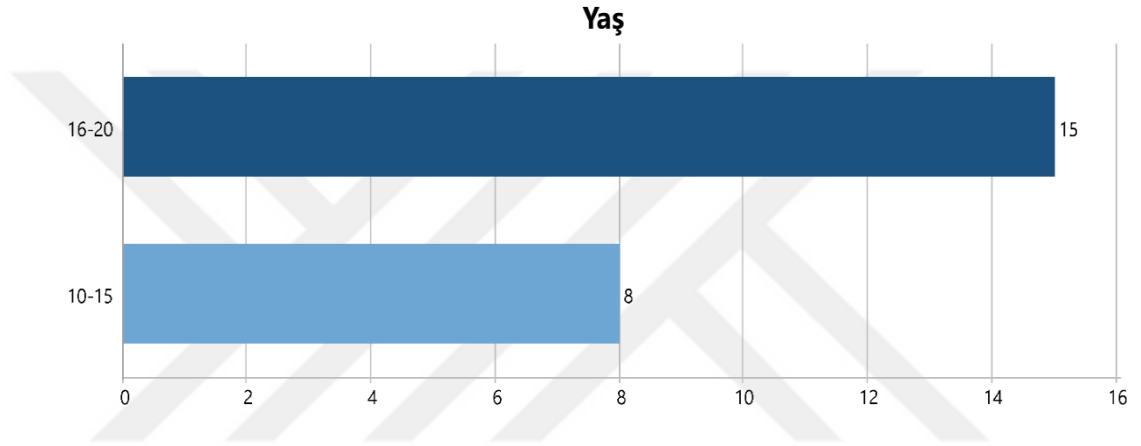
3.4.1.Demografik Bilgiler

Bu başlık altında, katılımcıların demografik bilgilerine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

-Yaş

Katılımcıların yaşlarına ait istatistikler Şekil 12'deki gibidir. Şekilde de görüldüğü üzere katılımcıların çoğunluğu 16-20 yaş aralığındadır. İkinci kısmın ise 10-15 yaş aralığında olduğu görülmektedir.

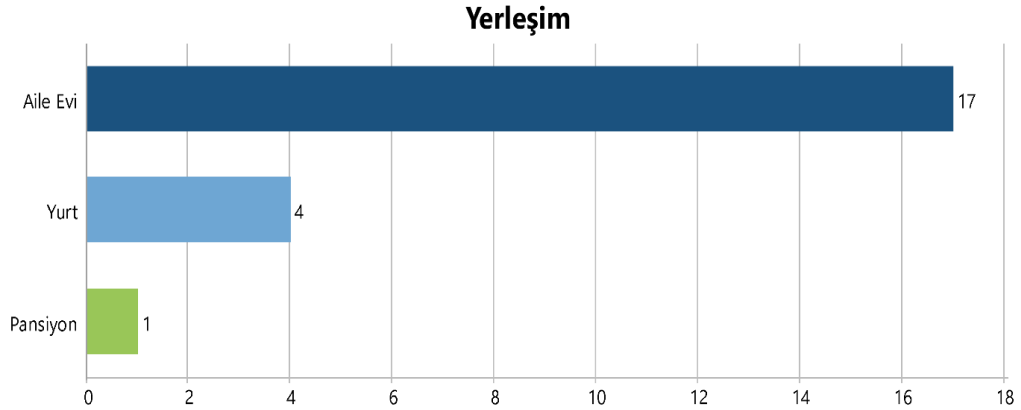
Şekil 3. 12: Öğrenci Yaş Ortalamaları

-Yerleşim

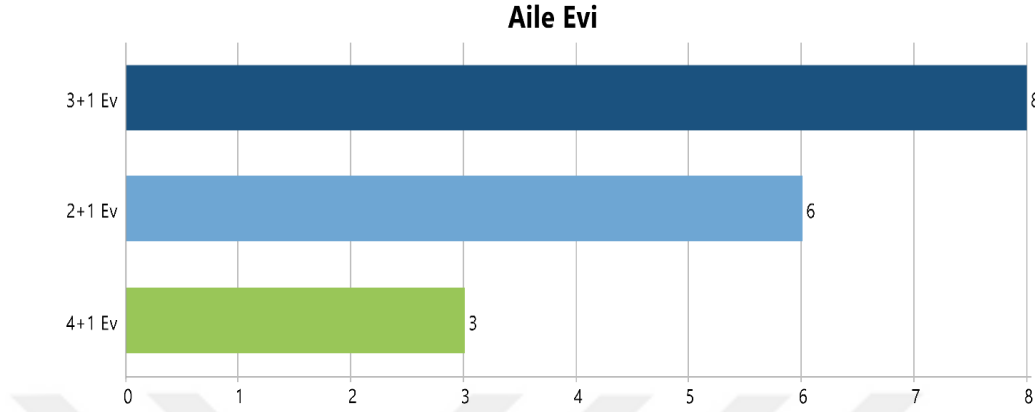
Katılımcıların yerleşim durumlarına ilişkin istatistikler Şekil 13'te gösterildiği gibidir. Katılımcıların büyük çoğunluğunun aile evinde kaldıkları görülmüştür. Diğer kısım öğrencilerin ise yurt ve pansiyonlarda kaldıkları görülmektedir.

Şekil 3. 13: Öğrenci Yerleşim Bilgileri

Aile evinde kalan öğrencilerin yaşadıkları evlere ilişkin istatistikler ise Şekil 14'teki gibidir:

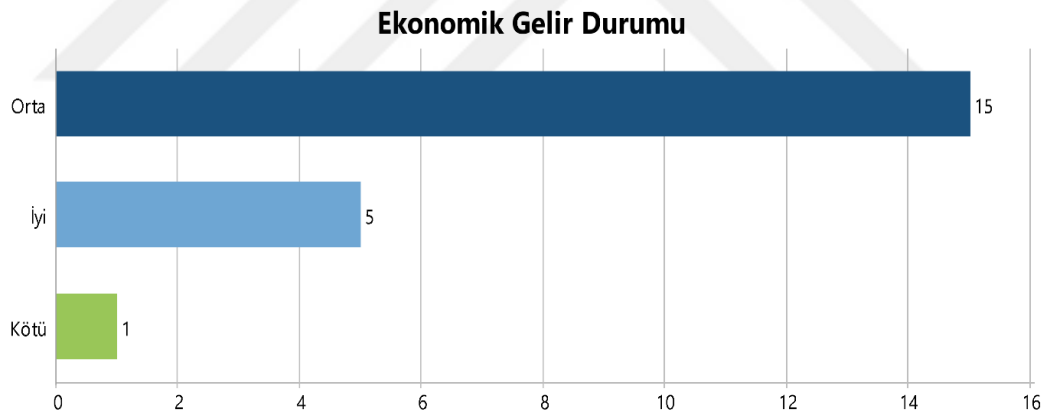
Şekil 3. 14: Ev Oda Sayısı Bilgisi

-Ekonomik Gelir Durumu

Katılımcılara ekonomik gelir durumlarına ilişkin bilgiler sorulduğunda iyi, orta ve kötü cevaplarını vermişlerdir. İlgili istatistikler Şekil 15'te gösterildiği gibidir:

Şekil 3. 15: Ekonomik Gelir Durumu

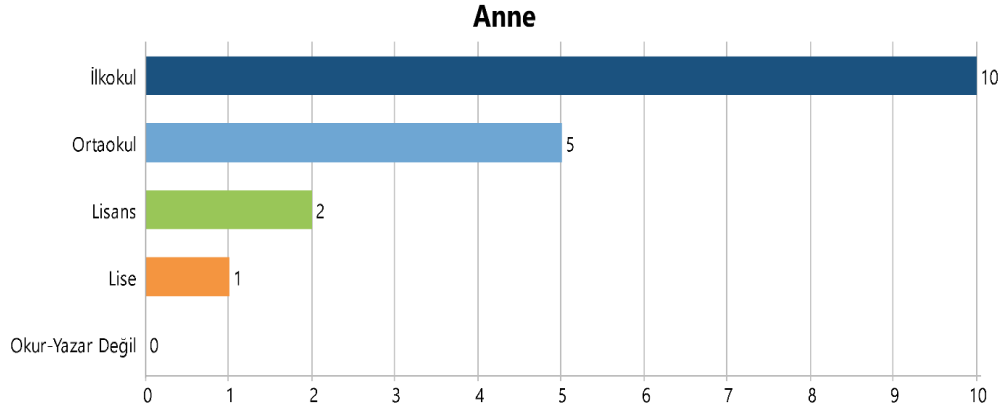

-Ebeveynlerin Eğitim Durumu

-Anne

Annenin eğitim durumuna ilişkin veriler Şekil 16'daki gibidir:

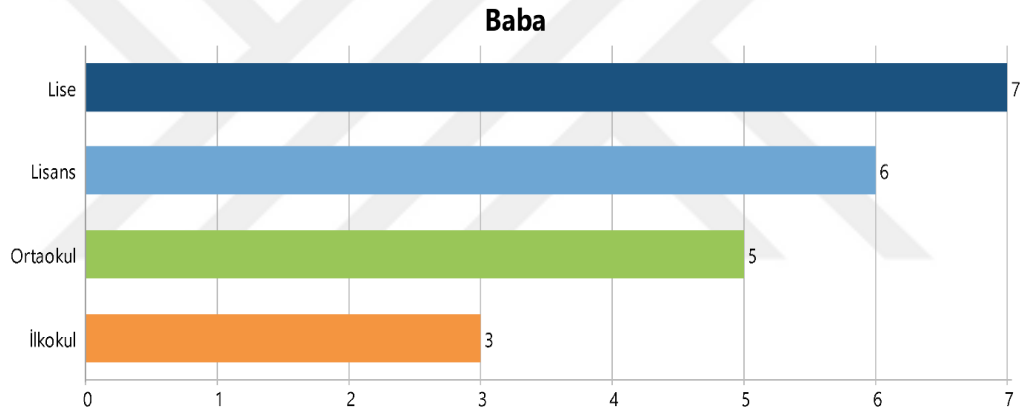
Şekil 3. 16: Anne Eğitim Durumu

-Baba Eğitim Bilgileri

Babanın eğitim durumuna ilişkin veriler ise Şekil 17'deki gibidir:

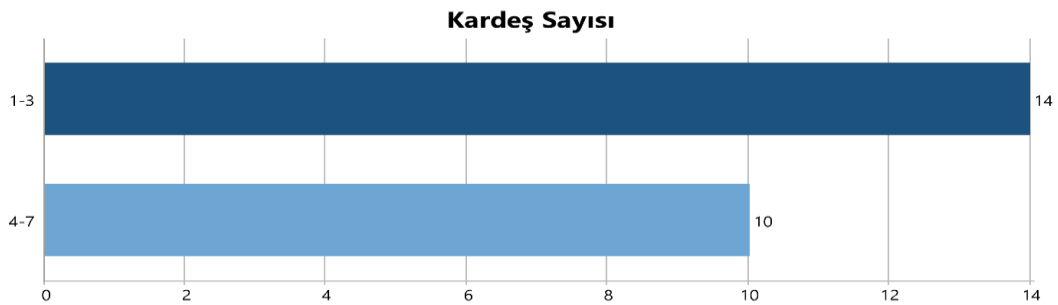
Şekil 3. 17: Baba Eğitim Durumu

-Kardeş Sayısı

Katılımcıların kardeş sayılarına ilişkin veriler Şekil 18'de gösterildiği gibidir. Katılımcıların çoğu 1-3 adet arası kardeşe sahipken, yarıya yakın bir sayıyı ifade eden on katılımcı ise çok kardeş sayılabilecek 4-7 adet kardeşe sahip olduğu görülmektedir.

Şekil 3. 18: Kardeş Sayısı

3.4.2. EBA'ya İlişkin Görüşler

Öğrenciler ile yapılan yarı yapılandırılmış derinlemesine mülakatlardan elde edilen notlar bu başlık altında sunulmuştur.

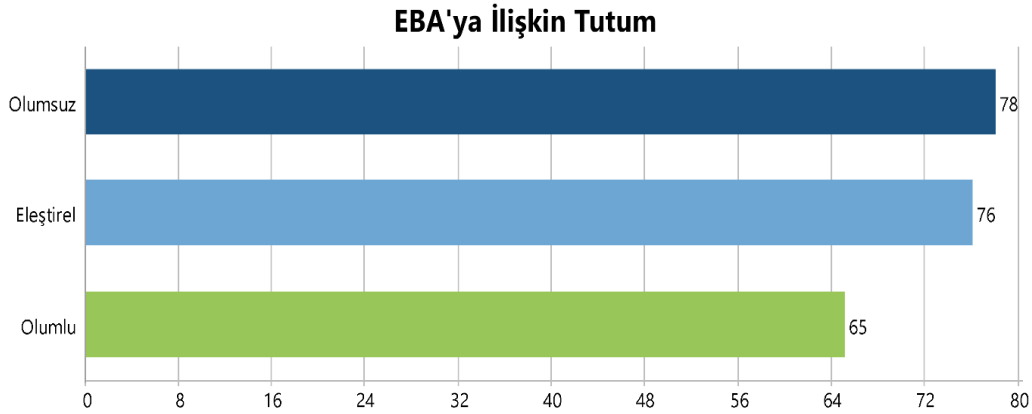
Öğrencilerin EBA'ya ilgili tutumlarına ilişkin kod matrisi Tablo 9'da görüldüğü gibidir:

Tablo 3. 9: EBA'ya İlişkin Görüşlerin Kod Matrisi

Kod Sistemi	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	K9	K10	K11	K12	K13	K14	K15	K16	K17	K18	K19	K20	K21	K22	K23	K24
Öğrenci Görüşleri																								
Mülakatlar																								
EBA'ya İlişkin Tutum																								
Olumlu																								
Erişimin Kolay Olması												3						1						
Sosyal Mesafeye İmkân Tanınması													1											
Ekonomik Olması																								
Bu Süreçte Öğretmenlerin Derslere İlgili Olması																								
Ders İçeriklerinden Verim Alınması																								
Zamandan Tasarruf Sağlanması																								
Ders Geçmenin Kolay Olması																								
Ders Tekrarına İmkân Tanınması																								
Eleştirel																								
Kullanımın Zor Olması																								
Öğrenci ve Öğretmen Etkileşiminin Düşük Olması																								
Ders Saatlerinin Uyumsuz Olması																								
Altyapının Zayıf Olması																								
Olumsuz																								
Göz Sağlığına Zarar Vermesi																								
Ders İçeriklerinin Yetersiz Olması																								
Cihaz Yetersizliğinden Dolayı Derslerin Aksaması																								
Çok Çocuklu Evlerde Dersin Katılımın Zor Olması																								
Sosyalleşmenin Azalması																								
Yüz Yüze Eğitimin Yerini Tutmaması																								

EBA'ya ilişkin görüşlerin olumlu, olumsuz ve eleştirel olmak üzere üç ana başlıkta karşımıza çıktığı görülmektedir. Görüldüğü gibi, uzaktan eğitimin, yüz yüze eğitimin yerini tutmadığına ilişkin görüşler ön plana çıkmaktadır. Temaya ilişkin istatistikler Şekil 19'da görüldüğü gibidir:

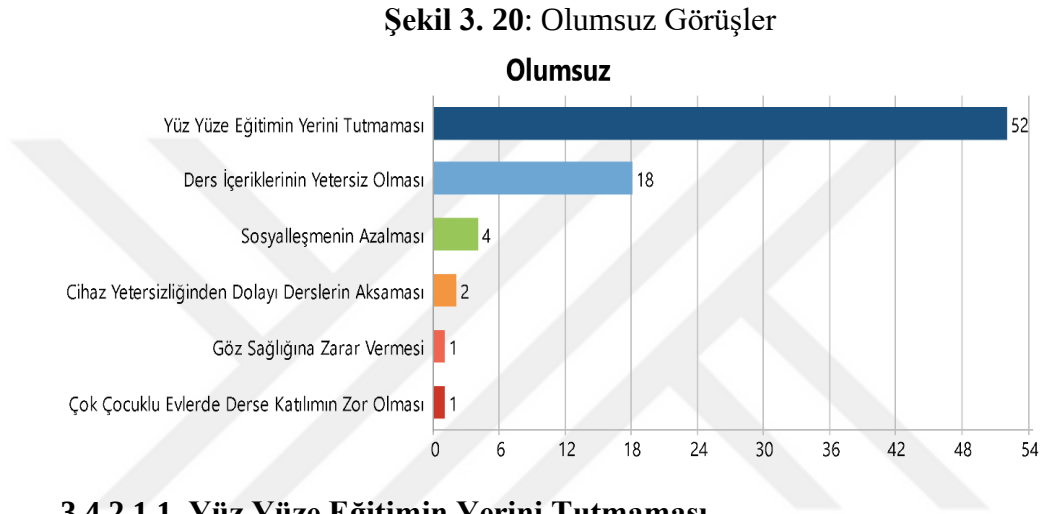
Şekil 3. 19: EBA'ya İlişkin Görüşler

Şekilde de görüldüğü gibi öğrencilerin EBA'ya ilişkin olumsuz ve eleştirel düşünceleri ön plandadır. Olumlu görüşlere ise diğerlerine nazaran daha az yer verildiği görülmektedir.

3.2.4.2.1. Olumsuz Yöndeki Görüşler

Olumsuz yöndeki görüşlerin en çok ifade edilen maddesinin yüz yüze eğitimin yerini tutmaması yönünde olduğudur. Bunu takiben ders içeriklerinin yetersiz oluşu gelmektedir. Kategoriye ait alt kodların istatistiği Şekil 20'deki gibidir:

3.4.2.1.1. Yüz Yüze Eğitimin Yerini Tutmaması

Katılımcılar, EBA'daki sistemin en olumsuz tarafının yüz yüze eğitimin yerini tutmaması olduğunu ifade etmiştir. Birçok konu bağlamında uzaktan eğitimin olumsuz yönlerine vurgu yapılmıştır. K1, konuyla ilgili olarak şu ifadeleri kullanmıştır:

Yüz yüze hoca konuyu senin yüzüne anlatır bu yüzden farklılık gösterir. Yüz yüze eğitimde Arapça'da hoca çok etkili. Hoca sıcak yaklaşıyorsa ben de dersi seviyorum, hocanın dersi iyi geçiyorsa ve kafaysa hoca iyi geçiyor anlamak isteyip anlıyorsun Arapça bu sene biraz daha iyi. Online'ı bahane olarak kullanmamamız gerek ama yüz yüze daha verimli. Kur'an dersi uygulamaya dayalı bir ders, mahreçlerini vs. hocanın görmesi lazım ki düzeltsin. Kesinlikle yüz yüze daha iyi olur. Yüz yüzeyle online eğitim bir olmuyor.

K8 ise benzer şekilde şu ifadeleri aktarmıştır:

Yani şu anda yüz yüze yerini tutar mı? Tabii ki tutmaz. Ama elde edilen imkanların en iyisini kullanmak hem daha iyidir. EBA bu anlamda olumlu bir

şey dersleri telafi etmem ya da kaybetmemen açısından olumluydu. Dediğim gibi telefona, televizyona çok düşürüyordu bizi. Yani o kötüydü. Bir de evden mesela bazı dersler oluyordu ki yataktan dinliyordum not bile tutmuyordum ki çoğu kişinin böyle olduğunu da düşünüyorum. Mesela bazen hoca not tutun diyordu. Yani benim kalkıp bazen yapmadığım oluyordu. Bu olumsuz yön ama bazen de normalde okula gelmek için sekizde iki saat erkenden kalkmamız yerine sekize on kala kalkıp derse girebiliyorduk. EBA o dönem için iyiydi ama yüz yüzenin yerini tutmaz.

3.4.2.1.2. Ders İçeriklerinin Yetersiz Olması

Katılımcılar, EBA'daki ders içeriklerinin yetersizliğini dile getirmişlerdir. EBA'nın daha fazla geliştirilmesi ve içerik bakımından iyileştirilmesi dile getirilmiştir. K5 konuyla ilgili olarak şu ifadeleri aktarmıştır:

Ya biraz daha böyle sanki gevşetilebilir bir uygulama, biraz daha geliştirebilirlerdi yani daha fazla konu konulabilirdi. Yani bence böyle iyi değil hocaları, EBA' nın kendi TV'sinde güzel ama bazıları daha geliştirebilir, daha iyi hocalar kullanabilirdi EBA TV için. EBA'da biraz daha geliştirebilir yani. Daha çok soru olabilirdi falan. Daha geliştirmek için de dediğim gibi daha çok konu olabilirdi. Biraz daha iyi olabilirdi. Yani dedim ya EBA TV vardı. Mesela EBA TV biraz daha deneyimli, biraz daha donanımlı olabilirdi. Daha iyi geliştirebilirlerdi.

3.4.2.1.3. Sosyalleşmenin Azalması

EBA kullanımına ilişkin bir diğer olumsuz görüş ise sosyalleşmeye imkân tanınamasıdır. Katılımcılar bu noktada öğretmenlerle ve öğrencilerle aynı mekânda yüz yüze bulunmamanın olumsuzluğuna vurgu yaparak sosyal bir ortam sunmadığını ifade etmiştir. K1 konuyla ilgili olarak şu ifadeleri kullanmıştır:

Olumsuz tarafta ise ekran başındasın, hocanın yüzünü göremiyorsun arkadaşlarının yüzünü göremiyorsun, sınıf ortamı yok. Sınıf ortamı yeter ders çalışabilmen için bu, evde de olur mesela evdeki çalışma ortamıyla yurt ortamı, okul ortamı çok farklı. Bu yüzden online eğitimin dezavantajları çok hocayı yüz yüze göremiyorsun.

3.4.2.1.4. Cihaz Yetersizliğinden Dolayı Derslerin Aksaması

Katılımcılar, cihaz yetersizliğinin EBA'ya ulaşımı zorlaştırdığını ifade etmişlerdir. Buna ilişkin olarak K10 şu sözleri aktarmıştır:

“Cihazda sıkıntı şöyle oluyordu mesela nasıl diyeyim hem hocayı dinliyordum hem de ders çalışmaya çalışıyordum. İki cihaz lazımdı olmuyordu. Bu sefer dedim ki ben katılamayacağım galiba. O yüzden vazgeçtim online eğitimden.”

3.4.2.1.5. Kardeş Sayısının Fazla Olduğu Evlerde Katılımın Zor Olması

Katılımcılar, birden fazla çocuğun bulunduğu evlerde internetin yavaşlaması ya da evde gürültü olması dolayısıyla derslere katılımın zor olduğunu ifade etmişlerdir. K6 konuyla ilgili olarak şu ifadeleri kullanmıştır:

“Evin durumu ise kardeş falan varsa ses yapılabilir. Bir de mesela evdesin, kendi adıma konuşayım, evde ders çalışsım gelmiyor ama mesela okul ortamı olsa, yurt ortamı olsa etüt olsa ders çalışma isteğim gelir ama evde ders çalışsım gelmiyor.”

3.4.2.1.6. Göz Sağlığına Zarar Vermesi

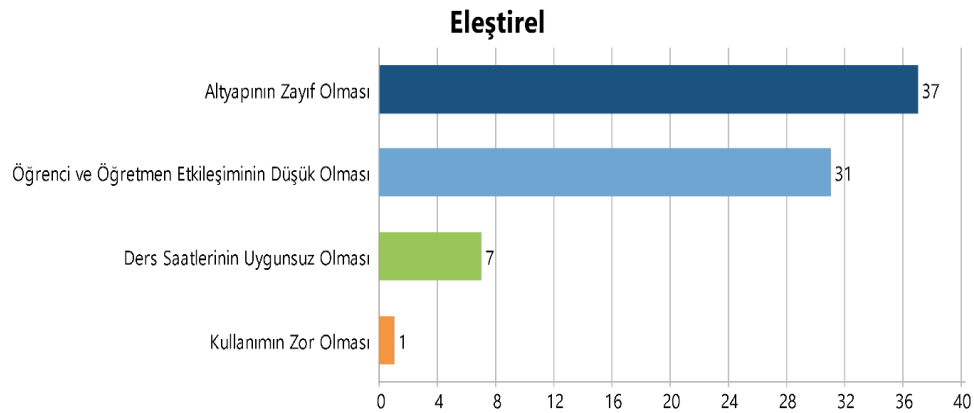
Öğrencilerin şikayetçi olduğu konulardan biri de uzun süreli ekran kullanımının göz sağlığına zarar vermesi üzerinedir. Ekran başında fazla kalmanın sağlık açısından olumsuzluğuna değinilmiştir. K6 konuyla ilgili olarak şu ifadeleri paylaşmıştır:

Eğitime faydalı, hiç bilmediğin yerleri kolayca araştırabileceğin bir yer. Olumsuz olarak da göz sağlığına fazlaca zararlı ve çok girince baş ağrıtıyor. Bence online eğitimin olumlu yönleri olumsuzdan fazla. Olumlu yönü yine eğitimi daha fazla sıklaştırması ve daha iyi anlama sağlıyor.

3.4.2.2.Eleştirel Yöndeki Görüşler

Katılımcıların olumsuz yorumlarının yanında, EBA'ya ilişkin eleştirel görüşleri de ön plana çıkmıştır. Eleştirel görüşlere ait sebepler Şekil 21'de gösterildiği gibidir:

Şekil 3. 21: Eleştirel Görüşler

3.4.2.2.1. Altyapının Zayıf Olması

Bu veri kodu altında katılımcıların altyapının zayıf olduğuna ve güçlendirilmesi gerektiğine ilişkin görüşlerine yer verilmiştir. K3 konuyla ilgili olarak şu ifadeleri kullanmıştır:

“İnternet bağlantısından genelde sorun alıyoruz hocam. Dediğim gibi Zoom'un altyapısından dolayı biraz o sıkıntı oluyordu. Başka bir fayda veya zararını görmedim.”

3.4.2.2.2. Öğretmen ve Öğrenci Etkileşiminin Düşük Olması

Öğretmen ve öğrencinin etkileşimine ilişkin eleştirilere bu başlık altında yer verilmiştir. Öğrenciyle öğretmen arasında etkileşim anlamında sıkıntı yaşandığı belirtilmiştir. Buna ilişkin olarak K4 şu ifadeleri kullanmıştır:

Şimdi EBA bazen internet hatası veriyor, donma çok oluyor. Bir de bazen mesela öğretmenler ödev atıyor. Ödevi yapıyoruz. Mesela orada yüzde yüz dolma var. Bizde yüzde altmışa kadar falan çıkıyor. Sonra öğretmenler diyor ki ödevinin yarısını bırakmışsın. Yarısını yapmamışsın. İşte bu durumun sorununu öğretmenlere söylüyoruz. Onların da pek inanası gelmiyor açıkçası. Diyorlar ki biz giriyoruz bizde bir sorun olmuyor. Hocalarla bu anlamda sağlıklı iletişime geçemiyoruz. Bir yandan bu yönden eksisi var. Onun dışında başka bir eksikliği de yok. Yani cihaz olsa yine bence daha çok katılım olurdu. Bir de o işte mesela görseli sadece hoca görse o kamerayı açtığımızda o da güzel olur.

3.4.2.2.3. Derslerin Uygun Saatlerde Olmaması

Ders saatlerinin herkesin uygun olabileceği ve katılım konusunda ortak bir saatin belirlenmesi hususunda eleştiri yapılmıştır. Ders saatlerinin uygun zamanlarda olmamasına ilişkin eleştirisini K1 şu şekilde ifade etmiştir:

Şimdi herkesin durumu aynı olmayabiliyor, internet sorunu, teknolojik sıkıntılar olabiliyor. Onun dışında da derse girmemek, hani kendi girmiyordur kendi istemiyordur yoksa imkân var da kendisi girmiyorsa kendini kandırıyordur. İmkânlar dediğim gibi insandan insana değişir. Ama ben düzenli olarak EBA'ya katılıyorum. Kaçırdığım dersler de oluyor. Mesela dersler öğleden sonra olsa daha verimli geçeceğini düşünüyorum. Sabah erkenden

bilgisayarı açmanın verimsiz olacağını düşünüyorum. Bazen insanlık hali bu yüzden kaçırabiliyorum.

3.4.2.2.4. EBA Kullanımının Zor Olması

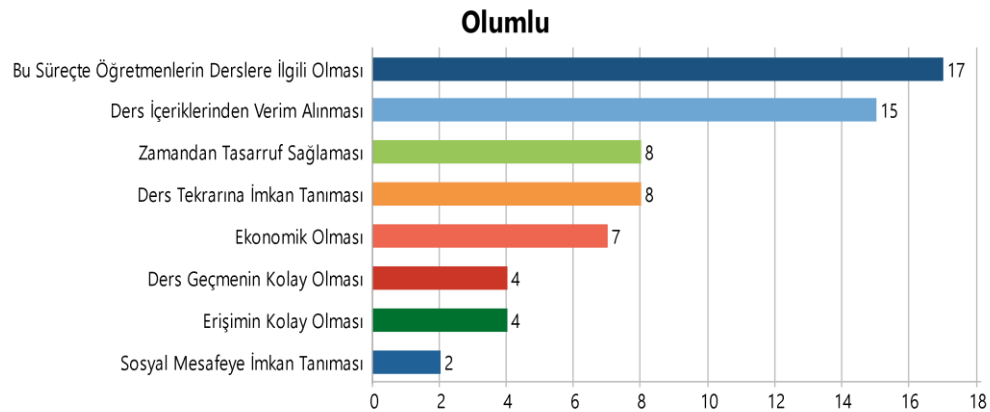
Katılımcılardan biri, EBA kullanımını zor bulunduğunu ifade etmiştir. Yani EBA'nın nasıl kullanılacağı konusunda bilgilendirmede eksik kalındığı ifade edilerek K16, konuyla ilgili düşüncelerini şu şekilde aktarmıştır:

Yani kullanmak isteyen için çok verimli. Ama pek bilgilendirme yapılmıyor öğrencilere. Böyle düşünüyorum. Yani güzel kullanılabilir aslında. Ama insanlar nasıl kullanacağını, oradan nasıl verim alacağını bilmiyor bence. Yani bunu mesela ben belki bilgisayar ortamında hani aram iyidir bilgisayarla kullanabiliyorum ama çoğu insan hani nasıl giriş yapılacak? İşte şuradan o varmış falan, bilmiyorlar.

3.4.2.3. Olumlu Yöndeki Görüşler

EBA hakkında belirtilen olumsuz görüşlerin ve eleştirilerin ardından olumlu görüşlere yer verilmiştir. Bu olumlu görüşlerin başında öğretmenlerin derslere ilgili olması hasebiyle öğrencilerin EBA'ya ve EBA'daki derslere katılımını olumlu etkilediği ifade edilmiştir. EBA'daki ders içeriklerinden verim alınması, zamandan tasarruf edilmesi ve ders tekrarına imkân tanınması da olumlu görüşlerin en temel nedenlerindendir. Katılımcıların EBA kullanımıyla ilgili olumlu görüşlerine ilişkin istatistikleri Şekil 22'de görüldüğü gibidir.

Şekil 3. 22: Olumlu Görüşler

3.4.2.3.1.Öğretmenlerin Derslere İlgili Olması

Katılımcılar, uzaktan eğitim sürecinde öğretmenlerin ilgi gösterdiğini ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin bu şekilde ilgi göstermeleri de öğrencilerin EBA'ya bakışlarını olumlu yönde etkilediğini göstermektedir. K24 konuyla ilgili olarak şu ifadeleri aktarmıştır:

Yani elinden geldiğince anlatıyorlardı ve güzeldi bence hani anlayabiliyordum en azından ne kadar uzaktan olursa olsun. ...ama hocalar elinden geleni yapıyordu. Genelde hocalar beni derse çekiyor oluyordu. Çünkü hani sohbetleri olsun, ders anlatımları olsun. Gayet eğlenceliydi. Mesela ben birisi sürekli ders anlatınca çok anlamıyorum ama arada sırada bir espriler, sohbetler, hâl hatır sormalar falan bizi daha çok derse çekiyordu.

3.4.2.3.2. Ders İçeriklerinden Verim Alınması

Bu veri kodu altında katılımcıların ders içeriklerinden verim almasına ilişkin ifadelerine yer verilmiştir. EBA'daki ders içeriklerinden verim aldıkları ifade edilmiştir. Buna göre, K2 konuyla ilgili olarak şu ifadeleri kullanmıştır:

“Canlı eğitime geçilmesi daha iyi oldu öğretmenlerle birebir yine dediğim gibi öğrenciler çekingen olup soru sormasa, anlamadığını belirtmese de televizyondakine göre çok çok daha iyi.”

3.4.2.3.3. EBA'ya Erişimin Kolay Olması

Katılımcılar, EBA kullanımının kolay ve erişilebilir olmasına ilişkin düşüncelerini aktarmışlardır. K11 konuyla ilgili olarak şu ifadeleri kullanmıştır:

“EBA kaliteli hocam. Kaliteli bir uygulama. Yani soruları falan da güzel. Hani kolay erişime sahip. Bu kadar. Kolay erişime sahip, güzel, faydalı bir uygulama.”

3.4.2.3.4. Sosyal Mesafeye İmkân Tanınması

Pandemi döneminde EBA kullanımının sosyal mesafeye imkân tanınması, bildirilen olumlu görüşler arasında yer almaktadır. Bu çerçevede K9 konuyla ilgili olarak şu ifadeleri kullanmıştır:

“En fazla bu kadar olabilir. Çünkü yan yana gelemiyorsun. Hoca mesela gitse sınıfının içine girse oradan canlı ders yapsa o da bilmiyorum mümkün değil gibi

geliyor. Hocalar da yani okula gitmek istemiyor. Koronavirüsten, milletle yüz yüze gelmeye korkuyor.”

3.4.3. Öğrencilerin EBA’da Derslere Katılım Durumu

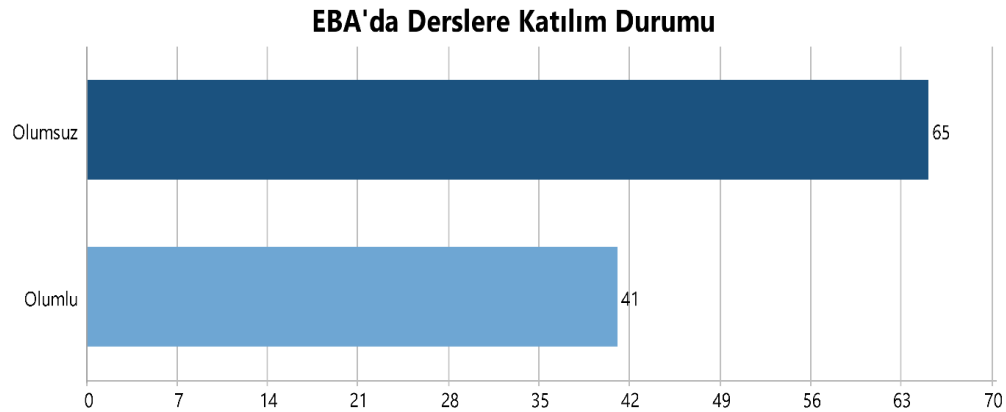
Öğrencilerin EBA’da derslere katılma durumlarına ilişkin kod matrisi Tablo 10’da görüldüğü gibidir.

Tablo 3. 10: Derslere Katılım Durumu Kod Matrisi

Kod Sistemi	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	K9	K10	K11	K12	K13	K14	K15	K16	K17	K18	K19	K20	K21	K22	K23	K24
Öğrenci Görüşmeleri																								
Mülakatlar																								
EBA’da Derslere Katılım Durumu																								
Olumlu																								
Ders Ayırımının Yapılmaması	3	1	1	1	2			1	1		2		2					2					1	1
Meslek Derslerinden Verim Alınması				1				1				1	1					1		1				
Sayısal Derslere Katılımın Daha Fazla Olması															1			1			1			
Sözel Derslere Katılımın Daha Fazla Olması	1	1	1	1			1	1	1		1		1				1			1			1	1
Olumsuz																								
Meslek Derslerine Katılımın Az Olması							1	2		1	1			1	1	2		1			1	1		
Uzaktan Eğitimin Dikkat Dağıtıcı Olması	1									1						2	2				2	1		
Öğrencilerin Genel Anlamda Derslere İlgisiz Olması	1				1	1		1	1				1		4	1	1	2	1			2	1	
Zaman Yetersizliğinden Dolayı EBA’ya Girememe			1	1		1	1				2													
Öğretmenlerin Tutumu Dolayısıyla Dersin Azalması						2	1																	
EBA Dışı Kaynaklara Yönelme										1	3		2		3		1	1			1	1	1	

Görüldüğü üzere, öğrenciler genel anlamda derslere karşı ilgisiz oldukları kaydedilmiştir. Temaya ilişkin istatistikler Şekil 23’te olduğu gibidir:

Şekil 3. 23: EBA’da Derslere Katılım Durumu

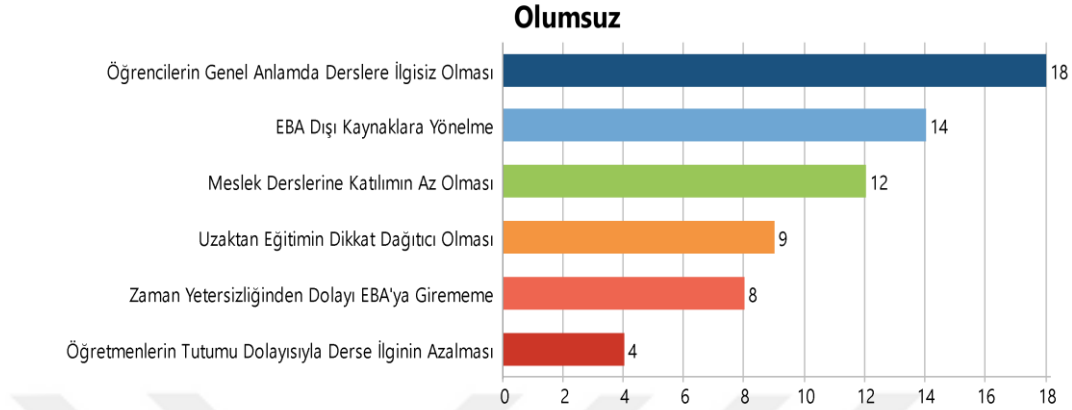
Şekil 23’te de görüldüğü üzere öğrencilerin çoğunluğu, EBA’daki derslere katılım sağlama konusunda olumsuz görüş beyan etmişlerdir.

3.4.3.1.Olumsuz Yöndeki Görüşler

Çoğunluğun belirttiği olumsuz görüşlere bakıldığında öğrencilerin genel anlamda derslere ilgisiz olması öne çıkıyorken EBA dışı kaynaklara yönelerek farklı platform ve kaynakların kullanılması olumsuz görüşlerin başında gelmektedir. Meslek

derslerine katılımın az olması ve uzaktan eğitimin dikkat dağıtıcı olması sebepleri de arda gelen görüşlerdendir. Kategorije ait istatistikler Şekil 24'te görüldüğü gibidir.

Şekil 3. 24: Olumsuz Görüşler

3.4.3.1.1. Öğrencilerin Genel Anlamda Derslere İlgisiz Olması

Uzaktan eğitim süresi boyunca öğrencilerin genel anlamda derslere ilgisiz olduğu görülmektedir. Bu da EBA'ya katılım konusundaki olumsuzluğa da temel oluşturan bir diğer sebeptir. Bu çerçevede K19 şu ifadeleri kullanmaktadır:

Derse girdiğin zaman puan topluyorsun ve belli puan olduğu zamanda bir hediye tarzı ufak bir şey, büyük bir şey olmasına gerek yok, daha teşvik edici bir şey olabilirdi. Girdiğiniz zaman puan toplansın. Sonra o puan belli bir yere ulaştığı zamanda en yüksek olana bir hediye olsaydı eminim ki öğrenciler de daha çok derslere ilgi gösterebilirdi.

3.4.3.1.2.EBA Dışı Kaynaklara Yönelme

Katılımcılar, EBA kullanımını verimsiz bulmakta, dolayısıyla EBA dışı kaynaklara yönelmektedirler. K9 konuyla ilgili olarak şu ifadeleri kullanmıştır:

EBA'ya girseydim belki biraz görüşlerim olabilirdi ama EBA'ya çok girmiyorum. Yüz yüze eğitim daha hoşuma gidiyor mesela ben dershaneye de gidiyorum başka bir yere odaklandığım zaman hoca kolumdan tutup derse odaklanmamı söylüyor bunlar güzel şeyler bence. Dersi anlamadığımda YouTube'dan tekrar anlamaya çalışıyorum ama olmuyor mesela tam oturmuyor.

K12 ise benzer şekilde şu ifadeleri kullanmıştır:

Yani YouTube var sonuçta. Diğer kanallar var. Yani kolayca erişebiliyoruz birçok bilgiye. Yani EBA'yı pek kullanmadığım için belki de bunları söylüyorum. Diğer platformların daha yararlı olduğunu düşünüyorum. EBA'ya ihtiyaç duymuyorum. Yani hiç EBA'ya girme gibi ihtiyacım olmadı. Onun yerine direkt You Tube'a giriyorum. İstediğim şeyi oradan aratıyorum. Ödev olduğu zaman vesaire söylüyorlar. O zaman girip EBA'yı kullanıyorum. Ödev olmadığı sürece EBA'ya girmiyorum.

3.4.3.1.3. Meslek Derslerinden Verim Alınamaması

Katılımcılar, meslek derslerinden verim almadıklarını, dolayısıyla katılım göstermekte isteksiz olduklarını ifade etmişlerdir. K18 konuyla ilgili olarak şu ifadeleri kullanmıştır:

Meslek derslerinden pek fazla bir şey öğrenmedim. Sadece sureleri ezberledim. Yani zaten tecvit anlatıldı mı bilmiyorum ama tecvit zaten biliyordum biraz. Tecvit de öğrenmedim. Hani meslek derslerinden çok bir şey öğrenmedim. Bir de zaten dokuzuncu sınıf ilk temel ya. Biz onları biliyoruz o yüzden çok fazla bir şey katmadı. Sadece bilgilerimizi pekiştirdik. Yani yüz yüze daha verimli geçti. Ama geçen sene dediğim gibi biraz ortaokul düzeyindeydi meslek dersleri bence. Bu sene biraz daha imam hatip olduğu belli belli hatta bence bu yüzden mesela benim sınıfım otuz kişiydi galiba yirmi üç kişi kaldık, zorlaşınca dersler gittiler.

3.4.3.1.4. Uzaktan Eğitimin Dikkat Dağıtıcı Olması

Katılımcılar, uzaktan eğitimi alt yapıdan kaynaklanan yetersizlikten dolayı dikkat dağıtıcı bulmakta olduklarını ifade etmişlerdir. Yani derse bağlanırken ve ders esnasındaki zorluk ve kopuklukların uzaktan eğitimin bu anlamda dikkat dağıttığını ifade etmiştir. K10 konuya ilişkin olarak şu ifadeleri kullanmıştır:

Ya ben hep senenin başında şöyle düşünmüştüm; hoca kendisi videosunu çeksın, yüklesın You Tube'a anlamayan olursa yine bir yerden ulaşsın, sorsun. Yani öyle düşünmüştüm. Online eğitimde yine online eğitim yap ama işte olmuyor. Altyapın yetersiz. İnternet altyapın yeterli değil bu da dikkat dağıtıyor. Birebir etkileşime giriyor evet ama anlamadığın için giremiyorsun. Mesela bir de sormak istemiyorsun. Yani biraz zorlanıyorsun. Yüz yüze olunca daha iyi oluyor. Ben ilk önce internet alt yapısını düzeltmeye çalışırdım millet artık rahat rahat bir girsın kasmadan donmadan, ondan sonra ekipman

sağlardım. Hocalara yazık mesela bir matematikçi nereye yazacak bir ekipman ver. Daha fazla da yapılacak bir şey yok galiba, mecburiyet koymazdım mesela isteyen gelsin isteyen gelmesin. Ama sınavda da sorumlu tutardım.

3.4.3.1.5. Zaman Yönetiminin Yapılamaması

Öğrenciler, zaman yetersizliği dolayısıyla derslere katılım gösteremediklerini ifade etmişlerdir. Kişisel ve çevresel meşguliyetlerden dolayı derslere katılıma konusunda zamanı ayarlayamama problemine değinilmiştir. K3 meseleye ilişkin olarak şu sözleri aktarmıştır:

EBA üzerinden olduğu zaman derslere düzenli katılıyorum. Ara sıra kişisel sorunlardan dolayı kaçırdığım oluyordu. Onlar mecburen oluyordu. Ama düzenli olarak katılıyorum. Katılamadığım zaman genelde annem ya da babam tarafından bir iş veriliyordu. Yani tavuklarımız var mesela. Onları genelde sabahları bir otuz dakikalık bir yemleme süresi veya dışarıya çıkartma süresi oluyordu. Onlara bakıyorum ara sıra. O yüzden katılamıyorum. Genelde bu yöndeydi. Evdeki bahçe işleri, şu bu işleri. Sorumluluklardan dolayı katılamıyordum. Ara sıra hastaneye gitmemiz gerekiyordu. Çarşıya gitmemiz gerekiyordu. Onun dışında bir katılmamazlık yapmıyorum.

3.4.3.1.6. Öğretmenlerin Tutumu Dolayısıyla Derse İlginin Azalması

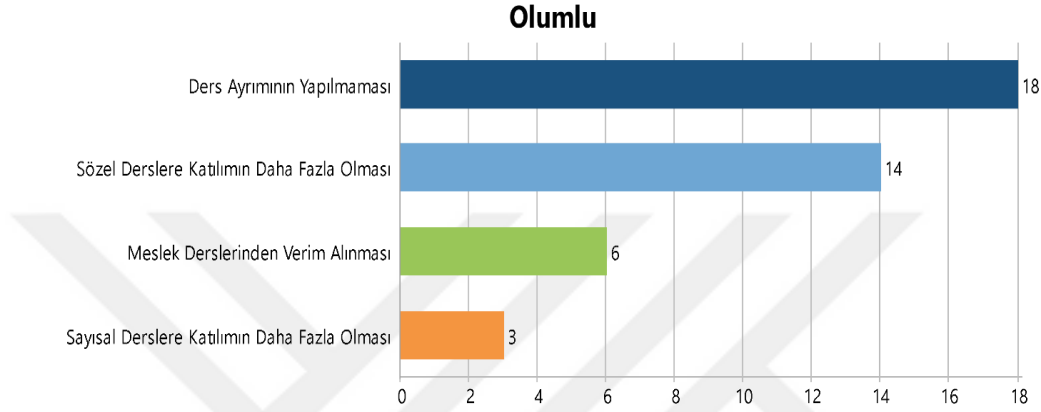
Öğrenciler, öğretmen tutumlarının derse ilgiyi azalttıklarını ifade etmişlerdir. Dersin sıkıcı anlatılması olumsuz etkiliyorken öğretmenin eğlenceli bir şekilde anlattığı derslere katılımın artacağı ifade edilmiştir. K20 konuyla ilgili olarak şu ifadeleri aktarmıştır:

Bazıları da işte dersten derse. Atıyorum sadece ihtiyacı olduğu derse giriyor. Yani o meslek dersleri falan onlara girmiyor. Hani matematik dersini dinlerim diyor, giriyor, dinliyor, çıkıyor. İsteddiği derslere girenler oluyor, katılım çok değildi. Ya öğretmenin rolü öğretmenden öğretmene göre değişir yani. Sıkıcı Anlatanı hani dinleyemiyorsun yok olmuyor, ilerlemiyor. Hani böyle şakalaşan, eğlendiğimiz, güldüğümüze giriyorduk, iyiydi ortam güzeldi yani. Mesela, soru soranların dersine girilmiyor. Hoca tam anlattı konuyu bitirdi soru soracak. Bir anda altı kişi çıktı dersten o anda. Yani böyle olduğu için de olmuyordu. Öğretmen tercihi seçimi vardı.

3.4.3.2.Olumlu Yöndeki Görüşler

Katılımcıların bir kısmı ise derse katılım konusunda olumlu görüşler ifade etmişlerdir. Bu olumlu görüşlerin başında öğrencilerin ders ayrımı yapmaması, sözel derslere katılımın fazla olması gibi sebepleri sundukları görülmüştür. Kategoriyeye ait alt kodların istatistiği Şekil 25’te görüldüğü gibidir:

Şekil 3. 25: Olumlu Görüşler

Şekilde de görüldüğü üzere, ders ayrımı yapılmadan derslere katılma durumu kategori içerisinde ön plana çıkmaktadır.

3.4.3.2.1.Öğrencilerin Ders Ayrımı Yapmaması

Katılımcılar, ders ayrımı yapmadan derslere katılım sağladıklarını ifade etmişlerdir. Bu çerçevede, K24 şu ifadeleri kullanmıştır:

Aynı şekilde hepsine eşit giriyorum. Ayırt etmiyordum. Orta okuldan itibaren hani Kur'an dersi görüyorduk zaten. Kur'an'da çok zorlanmadım. Arapça bilmiyordum. Onu da hani sevmeye çalıştığım zaman çok zoruma gitmedi açıkçası. Yani şöyle hani istediğim alan yönünde daha çok yoğunlaştığım oldu ama hani ona girip de ona girmemezlik yapmadım.

3.4.3.2.2. Sözel Derslere Katılımın Fazla Olması

Öğrencilerin sözel derslerin kolay anlaşılabilir ve sohbete dayalı olmasını söyleyerek daha sık katılım sağladıklarını ifade etmişlerdir. Buna göre K4, konuya ilişkin olarak şu ifadeleri kullanmıştır:

Sözel dersler biraz daha sohbete yönelik olduğu için bence bundan dolayı katılım fazla. Sayısalda hani sürekli bir soru çözüm işlem falan olduğu için sözele daha çok yönelmiş. Yani çok fazla işlem olduğu için aslında birazcık

insan yoruluyor. Sözelde yani biraz rahat sohbet muhabbet olduğu için biraz daha insanın katılası geliyor.

K6 ise benzer şekilde şu ifadeleri aktarmıştır:

“Basit. Kısaca basit. Basit, anlaması kolay. O yüzden giriyorum. Şimdi mesela matematikte işlem anlamayınca yapamıyorsun ama sözel derste bir konuya ilgi odağının olduğundan yapıyorsun. Sözel derslere daha çok katılıyorum.”

3.4.3.2.3. Meslek Derslerinden Verim Alınması

Öğrencilerin bir kısmı, meslek derslerinden verim aldıklarını ve yüksek oranda katılım gösterdiklerini ifade etmişlerdir. K8 konuyla ilgili olarak şu ifadeleri kullanmıştır:

Meslek dersleri benim için verimli geçti gerçekten. Şimdi Arapça dersinde benim belli bir Arapça temelim var. O temelleri sağlamlaştırdım en basitinden. Ama mesela ben ilk defa hadis dersi gördüm, fıkıh dersi gördüm. Ve hadiste gerçekten bayağı şeyler öğrendik. Mesela belli kalıpları, belli başlı şeyleri öğrendik. Fıkıhta da aynı şekilde düşünüyorum. Yani meslek dersleri verimliydi benim. Uzaktan eğitim olmasına rağmen yine de verim alabiliyorsun. Ben meslek dersimi seven bir insanım.

3.4.3.2.4. Sayısal Derslere Katılımın Fazla Olması

Katılımcıların bir kısmı ise sayısal derslere daha çok önem gösterdiklerini ve daha özenli katılım sağladıklarını ifade etmişlerdir. K15, sözel derslere katılımın yüksek olmasına şaşırdığını ve sayısal derslere daha sık katılım sağladığını ifade etmiştir:

Biz genellikle sayısal derslere katılıyoruz. Yani öyle olması büyük ihtimalle öğretmenlere göre değişiyordur. Yani mesela çok sıkı tutup hani yoklamasını veya nasıl desem öğretmene göre değiştiğini düşünüyorum. Bizim için tabii derste de mesela edebiyat dersi önemli dersler, başlıca dersler. Onlar için katıldık yani. Ben ayırım yapmadım çoğunlukla ama sayısala artı önemimiz vardı. Çünkü onları tek başımıza halletmek daha zor olacağı için sayısal derslere artı bir önem verdim. Bazı öğretmenimiz yoklama konusunda çok sıkı olduğu için onlara daha önem veriyorum. Bu yüzden olabilir.

Analiz sonuçlarına genel olarak bakıldığında öğretmen ve öğrencilerin EBA hakkındaki sorulara verdikleri en sık cevapların ne olduğu şekil 26'daki Kod Bulutunda verilmiştir. Buna göre verilen en sık cevabın online eğitimin yüz yüze eğitimin yerini tutmadığı yönünde olduğu görülmüştür.

Şekil 3. 26: Kod Bulutu

TARTIşMA VE SONUÇ

Erzincan’da bulunan 15 Temmuz şehitleri Anadolu İmam Hatip Lisesi ve TOBB Binali Yıldırım Anadolu İmam Hatip Lisesi’nin uzaktan eğitim döneminde EBA’yı kullanma düzeylerinin araştırıldığı bu çalışma, 12 öğretmen ve 24 öğrenci ile görüşme yapılarak ve okuldan sayısal veriler edinilerek gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bulgular çerçevesinde öğrencilerin EBA’ya karşı bakış açılarına, onu kullanma ve tercih etmeme sebeplerine, avantaj ve dezavantajlarına ilişkin sonuçlara ulaşılmıştır. Bu kısımda elde edilen bulgular ışığında, sonuçlar elde edilmiş ve ilgili literatür çerçevesinde karşılaştırma ve tartışma yapılmıştır.

Çalışmanın araştırma sorularından olan EBA’ya katılımın yaş, cinsiyet, ya da ekonomik durum gibi etmenleri kapsayan demografik bilgilerin katılıma etkisinin olup olmadığı incelenmiştir. Katılımcıların demografik bilgilerinden yola çıkarak öğretmenler özelinde EBA’yı etkin kullanmanın yaşla ilgisinin olduğuna ve bu bağlamda yaşı büyük olan öğretmenlerin teknolojiye karşı uzak olduğu görülmüştür. EBA ve akıllı tahta kullanımında bu anlamda zorluk çekildiği ifade edilmiştir. Uzaktan eğitim sürecinde teknolojiyi kullanma konusunda eksik kalan öğretmenlerin, derslerine katılımının düşük olma sebebinin bu olabileceği düşünülmektedir. Eygü ve Karaman (2013)’ın yapmış olduğu çalışmada da yaş ile uzaktan eğitimden verim alınma arasında doğru bir orantının olduğu, bu yönüyle ilgili araştırmanın ulaştığımız sonuçları desteklediğini söylemek mümkündür. Ancak Erman (2021)’ın çalışması, ulaştığımız bulguları doğrulamamakta yaş ile derse katılımın bir ilgisinin olmadığı görülmektedir. Yine çok çocuklu evlerde derslere katılım konusunda zorlukların olduğu ve oda sayısının yetersizliğinin, EBA’daki derslere katılım açısından negatif bir durum oluşturduğu görülmüştür. Diğer yandan ekonomik durumun, öğrencilerin ve öğretmenlerin, eğitim materyallerine ulaşmasının önündeki dolaylı bir etken olduğu da söylenebilir. Böylelikle ekonomik durumun EBA’ya katılımı olumsuz etkilediği sonucu çıkarılabilmektedir. Mupinga (2005), “Liselerde Uzaktan Eğitim: Faydalar, Zorluklar ve Öneriler” adlı liseliler üzerinde yaptığı çalışmasında ekonominin uzaktan eğitim üzerinde etkisinin olduğunu belirterek çalışmamızın bu sonucunu desteklemiştir.

Araştırmamızın bir diğer sorusu ise öğrenci ve öğretmenlerin EBA hakkında bilgi sahibi olup olmadıkları ve görüşlerinin nasıl oldukları hususudur. Bunlara

istinaden verilen cevaplar neticesinde öğretmenlerin EBA hakkında bilgi sahibi oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada, Karasu (2018), İşçitürk ve Turan (2018)'ın öğretmenlerin, EBA hakkında bilgi sahibi oldukları yönündeki sonucuyla uyumlu bir bulgunun elde edildiği görülmüştür. Bunun yanında öğretmenlerin, EBA'ya karşı görüşlerinin nasıl olduğuna bakıldığında bir kısmı (55) olumlu olsa da görüşlerin büyük oranda (89) olumsuz olduğu görülmüştür. Bu olumsuzlukların en temel sebepleri bağlamında; sınıf hakimiyetinin azalması, sosyalleşmenin azalması, çok çocuklu evlerde derse katılımın aksaması, takip sisteminin zayıf olması, sistemde teknik aksamaların bulunması, sistemin ve ders içeriklerinin yetersiz olması, belirtilen olumsuzlukların en önemli nedenleri arasındadır. Bunlara ek olarak hareketsizliğin vücut ağrılarına yol açması ve ders saatlerinin fazla olması da diğer alt temalardan olup EBA'ya karşı olumsuz görüşlerin diğer sebeplerinden olduğu ortaya çıkmıştır. Bu anlamda Güngör (2021) de uzaktan eğitim hakkında yaptığı çalışmada olumsuz görüş beyan eden katılımcıların çoğunlukta olduğunu bulmuştur. Bu bulgunun, çalışmamızla örtüştüğü görülmüştür.

Öğretmenler, EBA hakkında olumlu görüşlere de sahiptirler. Bu olumlu görüşlerin başında EBA'nın ders takibine imkân vermesi gelmektedir. Öğretmenlerin, öğrencilerin derslerini online platform üzerinden ne kadar yapıp yapmadıklarını takip edebilmeleri en büyük artı olarak dile getirilmiştir. Diğer bir olumlu durum ise EBA'da testlerin ve soru havuzunun bulunması olmuştur. Ulaştığımız olumlu sonuçlardan bir diğeri ise ders içeriklerinin verimli olduğu bulgusudur.

Çalışmamızın önemli bir kısmını imam hatip lisesi meslek derslerine katılım durumlarını incelemek oluşturmuştur. Bu durum incelendiğinde İHL öğretmenleri için EBA'da yeteri kadar verinin bulunmaması ve öğretmenlerin alternatif sitelerden faydalandığı görülmektedir. İşçitürk ve Turan (2018)'ın çalışmasında da İHL meslek dersleri için yeterli içeriğin olmadığı bulgusu elde edilmiş, araştırmacıların ulaştığı sonucun bizim çalışmamızı desteklediği görülmüştür. Olumsuz görüşün bir diğer sebebi ise ekran başında uzun süreler hareketsiz kalındığından, vücut ağrılarına sebep olması ve buna ek olarak ders saatlerinin fazla olması da bu görüşlerin önemli sebeplerindendir.

Öğrencilerin EBA'daki derslere katılımında, öğretmenlerin bir etkisinin var olup olmadığı incelenen bir diğer husustur. Bu konuda elde ettiğimiz sonuç, çoğu öğretmenlerin görüşlerinin (19) kısmen etkili olduğu yönündedir. Yani öğrencilerin EBA'da derslere katılımını etkileyen hususların başında öğretmenlerin tutumları, derslerinin içeriği, ders saatleri gibi etmenler olduğu ortaya çıkmıştır.

Öğrencilerin EBA'ya katılım durumu okullardan alınan istatistiksel verilere göre genel olarak yüksektir. Ancak bu durum okullara ve derslere göre değişmektedir. Bu bağlamda EBA'ya katıl(a)mayan öğrencilerin de varlığı unutulmamalıdır. Öğretmenlere göre bazı derslere katılım oranının düşük olma sebeplerinin başında, öğrencilerin ilgisiz olması gelmektedir. Katılımın düşük olmasının diğer sebepleri olarak bazı öğrencilerin internete erişimde sıkıntı çekmesi ve EBA'nın yetersiz olması öne sürülmüştür. EBA'nın yetersiz olması ve öğrencilerin EBA'ya girmek istememeleri noktasında Karasu (2018)'nin çalışmasındaki bulguların da bulgumuzla kısmen örtüştüğü görülmüştür. Demir vd. (2018), yaptığı çalışmada ise EBA'ya katılımın anaokulu ve ilkokullarda düşük olurken ortaokul ve liselerde yüksek olduğunu tespit edilmiştir. Bu sonuç ile araştırma bulgularımızın örtüştüğü görülmektedir.

Çalışmamızda görüşlerinden istifade ettiğimiz diğer kısım ise öğrencilerdir. Öğrencilerle yapılan görüşmelerden elde edilen bulgulara göre ise öğrencilerin demografik durumlarının EBA'ya katılımlarını kısmi bir şekilde etkilediği görülmüştür. Bu bağlamda maddi durumun yetersizliği, evin oda sayısının az olması ve kardeş sayısının çok olması sebebiyle oluşan cihaz yetersizliği gibi etmenlerin öğrencilerin EBA'ya girişlerini olumsuz yönde etkilediği görülmüştür. Marlena (2022), “Öğretmenler ve Covid-19: Bir Pandeminin Zorlukları” adlı Hindistan özelinde yaptığı çalışmada, uzaktan eğitim sürecinde ekonomik durumu iyi olmayan, cihaz, internet gibi gerekli materyallere ulaşamayan öğrencilerin bu dönemden verim almadıkları bulgularına ulaşmıştır. Bu bakımdan söz konusu çalışmanın bulgularıyla, çalışmamızın bulgularının uyumlu olduğu görülmüştür. Diğer bir etmen olan anne ve babanın eğitim durumu, öğrencilerin yaşı ve yaşam alanlarının ise katılım durumuna herhangi bir etkisinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Öğrencilerin EBA hakkındaki görüşlerinin çoğunun olumsuz (78) ve eleştirel (76) alt temada olduğu görülürken bir kısmının da olumlu (65) alt temada birleştiği

görülmüştür. Olumsuz görüşlerin alt temalarını (6) oluşturan en büyük çıkarım, online eğitimin yüz yüze eğitimin yerini tutmadığı yönündedir. Ders içeriklerinin yetersiz olduğu ise diğer bir önemli alt temadır. İlgili bulgumuz, Bahçeci ve Efe (2018) ile Boğazlıyan Kara (2021)'nin sonuçlarındaki içeriklerin yetersiz olduğu bulgusuyla kısmen örtüşmektedir. Yine cihaz yetersizliğinden dolayı derslere katılamama durumları da EBA'nın olumsuz alt temalarından biridir. Bunların yanında sürekli ekran başında olmanın göz sağlığına zararlı olması ve çok çocuklu evlerde EBA'ya katılımın zor olması da EBA'ya karşı olumsuz görüşlerin sebeplerinden olduğu görülmektedir. Yine EBA'nın sosyalleşmeyi olumsuz yönde etkilemesi durumu bu konuda Kapıdere ve Çetinkaya (2017)'nin çalışmasıyla örtüşmüştür.

EBA'ya karşı olumsuz görüşlerinin yanında katılımcıların eleştirel tavırları da önemli bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu eleştirilerin başında alt yapının zayıf olması, öğrenciler tarafından yakınılan bir sonucu oluşturmuştur. Diğer alt tema ise öğrenci ve öğretmen arasında etkileşimin düşük olduğudur. Derslerin uygun saatlerde olmaması ve kullanımın zor olması da EBA'ya karşı eleştirilen durumlardan biridir. Bu konuda Bilgiç ve Tüzün (2015) ile Can (2020)'in araştırma sonuçlarında aynı bulgulara ulaşıldığı ve bu anlamda ciddi bir sorun olduğu görülmektedir. Yine Tüysüz ve Çümen (2016) siteye erişimler konusunda sıkıntıların olduğunu belirterek buradaki sonucumuzla örtüşen bir bulgu ifade etmiştir. Garris ve Fleck (2022) ise COVID-19 Pandemisi Sırasında Geçiş Yapılan Çevrimiçi Kursların Öğrenci Değerlendirmeleri isimli üniversite öğrencileri üzerine yaptığı çalışmada uzaktan eğitimin öğrenciler için esnek ders saatleri sağladığı ve böylelikle uzaktan eğitimin olumlu bir katkı sunduğu sonucunu bulmuştur. Bu bulgunun bizim sonucumuzla uyuşmadığı görülmüştür.

Öğrencilerin olumsuz ve eleştirel görüşlerinin yanında olumlu (65) görüşleri de vardır. EBA'ya karşı olumlu görüşlerin başında bu süreçte öğretmenlerin öğrencilere karşı ilgi durumlarında artış olması ve öğrencilerin ders içeriklerinden verim alması gelmektedir. Bahçeci ve Efe (2018) yaptıkları çalışmada, bir kısım öğrencinin ders içeriklerini verimli bulurken bazılarının ise verimsiz bulduğunu ifade etmişlerdir. Bu sonucun, çalışmamızın ortak bir bulgusu olduğu söylenebilir. EBA'ya erişimin kolay olması ve sosyal mesafeye imkân tanınması, zamandan tasarruf sağlaması, ders tekrarına imkân tanınması, ekonomik olması, EBA'ya erişimin ve ders geçmenin kolay olması da EBA'ya karşı olumlu bakışın nedenleri arasındadır. Karasu (2018) ve Yılmaz (2013) da

EBA'ya erişimin kolay olduğu sonucuna ulaşarak çalışma sonucumuzu desteklemiştir. Benzer araştırmalara bakıldığında da Güngör (2021), Doğan ve Koçak (2020)'ın yapmış oldukları çalışmalarda benzer sonuçların olduğu ve öğrencilerin uzaktan eğitimi olumlu olarak nitelendirdikleri görülerek çalışmamızın bu bulgusunun desteklendiği görülmektedir.

Öğrencilerin EBA'ya katılım durumları araştırmamızın önemli sonuçlarını oluşturmaktadır. Bu sonuçların EBA'ya karşı olumlu (41) ve olumsuz (65) olmak üzere iki ana temada toplandığı görülmektedir. Ancak çalışmanın bulguları ise EBA'ya katılımda çoğu kişinin kanaatinin olumsuz olduğu yönündedir. Bu olumsuzluğun en büyük sebebi ise öğrencilerin genel anlamda derslere ilgisiz olmasıdır. Bunu takip eden ikinci büyük sebep ise EBA dışı kaynaklardan derslere katılımdır. Uzaktan eğitimin dikkat dağınık olması ve öğrencilerin bireysel olarak başka işlerle uğraşması gerektiği ve bu yüzden zamanın yönetilememe problemi olması da EBA'ya katılımı olumsuz etkilemiştir. Bazı öğretmenlerin olumsuz tutumundan dolayı da öğrencilerin EBA'ya girmek istemediği sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerin de bu konuda benzer görüşler ifade ettiği görülmüştür.

EBA'ya katılım hakkında öğrencilerin olumlu (41) görüşleri de mevcuttur. Öğrencilerin bir kısmı dersler arasında bir ayırım yapmamaktadır. Bunun yanında bazı öğrencilerin ise sözel derslere daha fazla katılım sağladığı görülmektedir. Bir kısım öğrenci ise sayısal derslerin başka yerlerden ve tek başına halledilmeyeceğini belirterek derslere, EBA üzerinden katılarak halletmeleri gerektiğini söyleyerek sayısal derslere daha fazla katıldıklarını ifade etmişlerdir. Bu da öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarına göre dersleri takip ettikleri şeklinde yorumlanabilir. Okullardan alınan verilere bakıldığında öğrencilerin sayısal derslere katılımının sözel derslere katılımından fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu veri, özellikle sayısal derslere katılım sağlayan öğrencilerin görüşleriyle uyumaktadır. Yine okullardan alınan veriler ışığında EBA'ya katılım konusunda TOBB Binali Yıldırım Anadolu İmam Hatip Lisenin, 15 Temmuz Şehitleri Anadolu İmam Lisesine göre daha önde olduğu görülmektedir. Fakat yine de kullanım oranlarının yüzde ellinin üzerinde oluşu (15 Temmuz Şehitleri AİHL %60-TOBB Binali Yıldırım AİHL %91) kullanımın yüksek olduğunu göstermektedir. Bu durumun; öğretmenlere, öğrencinin ilgisine ve bireysel nedenlere bağlı olarak çeşitli sebeplere dayandığı tahmin edilmektedir. Böylelikle okuldan alınan veriler, görüşmelerdeki

olumlu görüş ifade eden öğrencilerin sonucunu destekler niteliktedir. Buna ek olarak katılımın ikinci dönem de artarak devam etmesi (%97), görüşme sonuçlarıyla örtüşmüştür.

Araştırma sonuçlarının bir diğer bulgusu ise öğrencilerin İHL meslek derslerine katılım durumları hakkındadır. Buna göre araştırma sonucunda, meslek derslerine katılımın az olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bunun en büyük nedeninin derslerden verim alınamaması olduğu görülmüştür. Ancak öğrencilerin bir kısmı ise meslek derslerinden verim aldığını ve bu yüzden katılım sağladığını ifade ederek katılım anlamında olumlu görüş belirtmiştir. Alınan istatistik bilgilerine göre, 15 Temmuz Şehitleri AİHL'nin %39, TOBB Binali Yıldırım AİHL'nin ise %61 oranında meslek derslerine katıldığı görülmüştür. Buna göre sayısal dersler gibi yüksek katılımlı derse nazaran İHL meslek derslerine katılımın az olduğu sonucu öğrenci görüşleriyle uyumludur. Her iki okulda da İHL meslek derslerinin, sayısal dersler kadar ilgi görmediği söylenebilir.

ÖNERİLER

Elde edilen bulgu ve sonuçlar ışığında aşağıdaki öneriler sunulmuştur:

- EBA'nın daha verimli kullanılabilmesi için alt yapı problemleri çözülmelidir.
- EBA platformlarında öğretmen ve öğrenciler için zengin içerikler sunulmalıdır.
- Öğretmen ve öğrencilere EBA kullanımında gerekli olan bilgisayar, tablet gibi araç-gereçlere ulaşımı kolaylaştıracak ÖTV indirimi sağlanmalıdır.
- İHL meslek dersleri için diğer internet platformlarında üretilen içeriklerin EBA ile entegrasyonu sağlanmalıdır.
- Öğretmenlere teknolojik materyallerin kullanımı ve geliştirilmesi konusunda hizmet içi eğitim verilmelidir. Öğrencilere ise lisans programlarında yenilikçi eğitim araçlarıyla ilgili dersler verilmelidir.
- Bilgisayar başında geçirilen vakitler sebebiyle öğrenci ve öğretmenlerin sağlıklarının korunması amacıyla, doğru oturuş, azami bilgisayar başında geçirilecek zaman, ekran izleme mesafesi gibi doğru kullanım teknikleri hususunda öğrenci ve öğretmenlere periyodik seminerler düzenlenmelidir.

KAYNAKÇA

- Aktay, Sayım, Keskin, Tuba. "Eğitim Bilişim Ağı (Eba) İncelemesi". *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi* 2/3 (2016), 27-44.
- Akyüz, Yahya. *Türk Eğitim Tarihi*. Ankara: Pegem Akademi, 22. Baskı. 2012.
- Ayhan, Halis. "İmam- Hatip Lisesi". *Diyanet İslam Ansiklopedisi*. 22/191. İstanbul, 2000.
- Bahçeci, Ferhat, Efe, Burak. "Lise Öğrencilerinin Eğitim Bilişim Ağı (EBA) Sitesine Yönelik Görüşlerinin Değerlendirilmesi" 11/4 (2018), 676-692.
- Becit İşçitürk, Gökçe - Turan, Emine Zehra. "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Eğitim Bilişim Ağı'na İlişkin Görüşleri" 13/29 (2018), 35-45.
- Bilgiç, Hatice Gökçe - Tüzün, Hakan. "Yükseköğretim Kurumları Web Tabanlı Uzaktan Eğitim Programlarında Yaşanan Sorunlar" 1/3 (2015), 26-50.
- Boğazlıyan Kara, Duriye. *Pandemi Sürecinde Eba Üzerinden Gerçekleştirilen Matematik Eğitimine Yönelik Öğretmen Görüş ve Önerileri*. Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2021.
- Can, Ertuğ. "Coronavirüs (Covid-19) pandemisi ve pedagojik yansımaları: Türkiye'de açık ve uzaktan eğitim uygulamaları". *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi* 6/2 (2020), 11-53.
- Çınar, Fatih. "İmam Hatip Liselerinden Beklentiler". *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 11/60 (2018), 1244.
- Demir, Doğan vd. "Eğitim Bilişim Ağı (EBA) Portalına Katılımın İncelenmesi" 20/2 , 407-422.
- Doğan, Soner - Koçak, Esmâ. "EBA Sistemi Bağlamında Uzaktan Eğitim Faaliyetleri Üzerine Bir İnceleme". *Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi* 7/14 (2020), 110-124.
- Dursun, Alper vd. "Fırsatları Artırma ve Teknolojiyi İyileştirme Hareketi (FATİH) Projesi ve Proje Üzerine Bir Değerlendirme", 2015. <https://doi.org/10.13140/RG.2.1.2755.6886>
- "EBA", 2022. <https://www.eba.gov.tr/>
- Erman, Erdoğan. *Uzaktan Eğitim Kapsamında Hazırlanan Tarih Dersi Elektronik Ders İçeriklerinin Tarih Öğretmenleri ve Ortaöğretim Öğrencileri Açısından Değerlendirilmesi: Eba Örneği*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Yayınlanmış Doktora Tezi, 2021.
- Eygü, Hakan - Karaman, Selçuk. "Uzaktan Eğitim Öğrencilerinin Memnuniyet Algıları Üzerine Bir Araştırma" 3/1 (2013), 36-59.
- Fidan, Mustafa. "Covid-19 Belirsizliğinde Eğitim: İlkokulda Zorunlu Uzaktan Eğitime İlişkin Öğretmen Görüşleri". *Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi* 6/2 (2020), 24-43.
- Garris, Christopher P - Fleck, Bethany. "Student Evaluations of Transitioned-Online Courses During the COVID-19 Pandemic". *Scholarship of Teaching and Learning in Psychology* 8/2 (2022), 119-139.
- Glaeser, Edward L. - Sacerdote, Bruce I. "Education and Religion". *Journal of Human Capital* 2/2 (2008), 188-215.

- Greene, J. C. vd. "Toward a Conceptual Framework for Mixed-Method Evaluation Designs". *Educational Evaluation and Policy Analysis* 11/3 (1989), 255-274.
- Güngör, Ali. "Yükseköğretim Öğrencilerinin 'Uzaktan Eğitim' Kavramına İlişkin Metaforik Algıları: Kilis 7 Aralık Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Örneği". *Eskiye* 42 (2021), 693-717.
- "http://aol.meb.gov.tr/www/okulumuz/icerik/1", Erişim 08 Aralık 2021
- "http://fatihprojesi.meb.gov.tr/about.html", ts. Erişim 04 Kasım 2021
- "https://binaliyildirimkizihl.meb.k12.tr/". Erişim 03 Aralık 2021.
- "https://erzincanprojeimamhatip.meb.k12.tr/". Erişim 03 Aralık 2021.
- "https://www.eba.gov.tr/", Erişim 16 Aralık 2021
- İşçitürk, Becit Gökçe, Turan, Emine Zehra, 2018, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Eğitim Bilişim Ağı' na İlişkin Görüşleri, *Turkish Studies*, 13/29, 35-45.
- İşmam, Aytekin. *Uzaktan Eğitim*. ANKARA: Pegem Akademi Yayıncılık, 4. Basım, 2011.
- Joerns, Jorge Larreamendy - Leinhardt, Gaea. "Going the Distance with Online Education". *American Educational Research Association* 76/4 (2006), 567-605.
- Kapıdere, Metin - Çetinkaya, Hacı Nurşat. "Eğitim Bilişim Ağı (EBA) Mobil Uygulamasının Değerlendirilmesi" 2/2 (2017), 1-14.
- Karasu, Teceli. "İmam Hatip Meslek ve DİKAP Dersi Öğretmenlerinin Eğitim Bilişim Ağı (EBA) İle İlgili Görüşleri" 7/2 (2018), 925-943.
- Keser Özmentar, Zehra. "Eğitim Çalışmalarında Sık Kullanılan Araştırma Türleri". *Eğitimde Araştırma Yöntemleri*. 73. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 1.Baskı., 2019.
- Kırık, Ali Murat. "Uzaktan Eğitimin Tarihsel Gelişimi ve Türkiye'deki Durumu". *Marmara İletişim Dergisi* 21 (2014), 83,91.
- Kör, Hakan vd. "Uzaktan ve Örgün Eğitimin Öğrenci Başarısı Üzerine Etkisinin Araştırılması" 12/2 (2013), 267-279.
- Marlena, Atishi. "Teachers and Covid-19: challenges of a pandemic". *Delhi's Education Revolution*. 139-162. UCL Press, 2022.
- "Millî Eğitim Bakanlığı İmam-Hatip Liseleri Yönetmeliği". MEB, 2010.
- Milli Eğitim Temel Kanunu, Milli Eğitim Temel Kanunu (Kanun No. madde 32). 5, 1739 2342 (14 Haziran 1973).
- Miskiah, Miskiah vd. "Bilgi ve İletişim Teknolojisinin İslam Dini Eğitimi Öğretmenliğine Entegrasyonu". *Cakrawala Pendidikan* 38/1 (2019), 130-140. <https://doi.org/10.21831>
- Moran, Juan vd. "Technology and Reading Performance in the Middle-School Grades: A Meta-Analysis with Recommendations for Policy and Practice". *Journal of Literacy Research* 40 (2008), 6-58. <https://doi.org/10.1080/10862960802070483>
- Mupinga, Davison M. "Distance Education in High Schools: Benefits, Challenges, and Suggestions". *The Clearing House* 78/3 (2005), 105-108.
- Öcal, Mustafa. "Dünden Bugüne İmam Hatip Liseleri (1913-2013)". 65-104. Dem Yayınları, 2015.

- Özbay, Özkan, 2015, "Dünyada ve Türkiye’de Uzaktan Eğitimin Güncel Durumu". *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi* / 5, 376-394.
- Pala, Ferhat Kadir vd. “Eğitim Bilişim Ağı Web Sitesinin Otantik Görevler ve Göz İzleme ile Kullanılabilirliğinin İncelenmesi”. *İhlara Eğitim Araştırmaları Dergisi* 2/1 (2017), 24-38.
- Pamuk, Sönmez vd. “Öğretmen ve Öğrenci Bakış Açısıyla Tablet PC ve Etkileşimli Tahta Kullanımı: FATİH Projesi Değerlendirmesi”. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri* 13/3, 1801. <https://doi.org/10.12738/estp.2013.3.1734>
- Sajjadi, Seyed Mahdi. “Religious Education and Information Technology: Challenges and Problems”. *Teaching Theology and Religion* 11/4 (2008), 185-190.
- Şahin, Baki, (2012), Metodoloji, Abdurrahman Tanrıöğen, Bilimsel Araştırma Yöntemleri, (ss. 109-130), Anı Yayıncılık.
- Tutar, Miyase. *Eğitim Bilişim Ağı (EBA) Sitesine Yönelik Olarak Öğretmenlerin Görüşlerinin Değerlendirilmesi*. Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi, 2015.
- Tüysüz, Cengiz- Çümen, Veli. “Eba Ders Web Sitesine İlişkin Ortaokul Öğrencilerinin Görüşleri” 9/3 (2016), 278-296.
- Uşun, Salih. *Uzaktan Eğitim*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım,(s.23) 2006.
- WHO,2023,<https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/question-and-answers-hub/q-a-detail/coronavirus-disease-covid-19>(Erişim Tarihi: 16 Mart 2023).
- Ya Ni, Anna,“Comparing the Effectiveness of Classroom and Online Learning: Teaching Research Methods”. *Journal of Public Affairs Education* 19/2 (2013), 199-215.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2013). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin.
- Yılmaz, Bilge Ali, 2013 “Eğitimde FATİH Projesi ve Eğitim Bilişim Ağı (EBA)”. *Akademik Bilişim 2013*. 963-964. Antalya: Akdeniz Üniversitesi.
- Türk Dil Kurumu*, 08 Aralık 2022. <https://sozluk.gov.tr>

EKLER

Ek 1. Etik Kurul Onayı

T.C

ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ
İNSAN ARAŞTIRMALARI ETİK KURULU KARARI

Etik Kurul Toplantı Tarihi	26/02/2021
Protokol No	03/21
Araştırma Başlığı	İmam Hatip Lisesi Öğrencilerinin Eğitim Bilişim Ağı'nı (EBA) Etkin Kullanma Düzeylerinin İncelenmesi (Erzincan İli Örneği)
Araştırma Türü	Nitel-Tanımlayıcı Araştırma Yüksek Lisans Tezi
Araştırmacılar	Sümeyye YAMAK (Sorumlu Araştırmacı) Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Zeki GÖKSU (Tez Danışmanı)
Karar	Başvuru dosyanıza ait araştırmanız etik açıdan uygun bulunmuştur.
Not: Etik Kurul Onayı, uygulama ve/veya veri toplama için araştırmacının ilgili kurum veya kuruluşlardan izin alma sorumluluğunu ortadan kaldırmaz.	

e-imzalıdır

Prof. Dr. Hüseyin Hüsnü BAHAR
İnsan Araştırmaları Etik Kurul Başkanı

ÖZ GEÇMİŞ

Ad Soyad: Sümeyye YAMAK	
Eğitim Bilgileri	
Lisans	
Üniversite	Erzincan Binalı Yıldırım Üniversitesi
Fakülte	İlahiyat Fakültesi
Bölümü	İlahiyat
Yüksek Lisans	
Üniversite	
Enstitü Adı	
Ana Bilim Dalı	
Programı	
Makale ve Bildiriler (Varsa)	
1. Göksu, Mehmet Zeki, Yamac, Sümeyye, 2020, Din Eğitimi Özelinde Erzincan: Dünü ve Bugünü, Uluslararası Erzincan Tarihi Sempozyumu, 3, 1881-1900.	